Nr. 220A **Doos Gazette** **Oktober 2020**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Hij heeft zich bekeerd van zwijn tot varken.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 640 lezers

Beste abonnee

Bezoek de Hopast van het Neerhof in groep ! Alle info op de webstek!

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot* **1563.**

https://tneerhofvzw.be/

Jaar 1562

De geuzen roeren zich in de streek en dus ook Titelmans die als een duivel in een wijwatervat te keer gaat. Maar veel succes haalt hij niet. Er komt een eerste openbare geuzenpreek!

De abt van Sint Omaars verkoopt verschillende van zijn eigendommen in de stad. Hij verkoopt zijn boerderij op de kouter en ook de Wildeman op de Oude Markt, en heel vreemd, ook het Sint Jorishof wordt verkocht. Voelt hij de adem van de geuzen in zijn nek?

De draperie blijft achteruit gaan en men probeert door de reglementen aan te passen er weer swung in te krijgen. En de Poperingse brouwers krijgen toelating om goedkoper bier te brouwen.

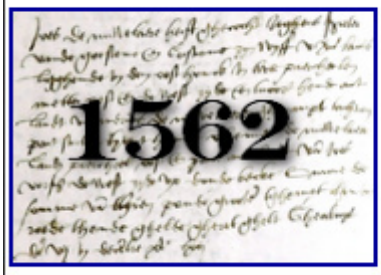

Jaar 1562

Halmen 1562

66 pagina's verkopen van grond en huizen te Poperinghe.

Jaar 1563

Het jaar 1563 is vooral het jaar van de grote brand te Poperinghe. Is het daarom dat het Deventerplan een onvolledig Poperinghe schetst?
En 't is een slecht boerenjaar, er komt zelfs een verbod op de uitvoer van hop.

Jaar 1563

Ommegang van het jaar 1563
Eigenaardig maar waar,
de keikoppen worden gespot in de
Onze Lieve Vrouwe Ommegang van het jaar 1563!

Terug naar het middeleeuwse Poperinge

In de Middeleeuwen was Poperinge een belangrijk centrum, net na de 3 grote Vlaamse steden. Op vandaag zijn nog maar enkele getuigen zichtbaar van dit rijke verleden. Echter, bij iedere archeologische opgraving in het centrum, komen stukjes Poperingse geschiedenis aan de oppervlakte, waaronder de lakenhalle op de Grote Markt, een middeleeuwse pottenbakkerij op het Burgemeester Bertenplein, leerlooierskuipen in de Veurnestraat of brouwersovens in de Gasthuisstraat.

Op vrijdagavond 9 oktober 2020 om 19 uur vind er in één van de lokalen van GHYBE – in het Sint Annastraatje, een voordracht plaats door **Guido Vandermarliere**
die zijn webstek 'Het Digitaal Museum Poperinghe' zal voorstellen en die de thema's 'De heirbaan – de kolonisatie van Poperinghe door de Franken – de hoeken van Poperinghe en het grote mirakel van de Heilige Sint Bertinus' ter bespreking zal voorleggen.
Iedereen die in plaatselijke geschiedenis geïnteresseerd is, wordt uitgenodigd, maar gezien de coronavoorschriften wordt het aantal aanwezigen beperkt tot 30.
Haast je dus om in te schrijven via de mail van Jan Decorte: jan.decorte@co7.be
Bij voldoende interesse is het de bedoeling om maandelijks enkele geschiedkundige thema's te behandelen.

Tijdens de Vlaamse archeologiedagen van **zondag 11 oktober** willen we jong en oud laten kennismaken met het middeleeuwse Poperinge. Plaats van afspraak is het stadspark van Poperinge, waar smeden, boogschutters, zwaardvechters en een kruidenvrouw zich verzamelen in een kampement. De Poperingse Sint-Joorisgilde demonstreert hun kruisboogkunsten en wie wil kan een workshop scherven puzzelen volgen met scherven die vier jaar geleden zijn opgegraven in de schaduw van de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Wat muziek en een bar zorgen voor de gezelligheid.
Wie het echte opgravingswerk wil bewonderen kan via een wandeling langs drie vroegere opgravingssites de opgraving in de Gasthuisstraat bezoeken.
Tot slot nemen historicus Kristof Papin en gids Guido Vandermarliere jullie mee vanaf het kampement naar de restanten van het roemrijke verleden van de stad. Terwijl Guido zich focust op de relicten in het stadspark, de Sint-Jansparochie, de Grote Markt en de Gasthuisstraat, gaat Kristof het publiek rondleiden langs de Grote Markt, het Vroonhof, het Burg. Bertenplein en de OLV-parochie.
Het middeleeuws kampement is vrij te bezoeken met mondmasker, voor de andere activiteiten is inschrijven verplicht en geldt uiteraard ook mondmaskerplicht.
Activiteiten

- **Middeleeuws kampement** met demonstraties van 13u - 17u met een smid, boogschutters, zwaardvechten, wevers, kruidenvrouw, schrijfatelier,...
- **Workshop** scherven puzzelen met middeleeuwse scherven uit de Onze-Lieve-Vrouweparochie. **Schrijf je hier in.**
- **Tentoonstelling** met middeleeuwse vondsten uit het stadscentrum
- **Gidsbeurten** (20p) om 13u00 en 15u30 door Guido Vandermarliere.
  Gidsbeurten (20p) om 13u00 en 15u30 door Kristof Papin.
-
- **In te schrijven via:** jan.decorte@co7.be

Taalkundige en Frans-Vlaanderen kenner.
R.I.P. Cyriel Moeyaert 23-5-1920 / 25-9-2020

(foto 4-7-2020, Mark Ingelaere)

> Gisterennamiddag is in Poperinge Cyriel Moeyaert overleden. Hij vierde in mei zijn honderdste verjaardag. Cyriel was leraar, priester en vooral een onvermoeibaar promotor van het Nederlands. Met hem verdwijnt een van de grootste specialisten van het Nederlands van Frans-Vlaanderen. Hij publiceerde hierover verschillende boeken en artikelen, waarvan een groot aantal in "Ons Erfdeel" en in het jaarboek "De Franse Nederlanden-LesPays-Bas Français". Vorig jaar stelde hij nog een boek voor over "Het Nederlands in Sint-Omaars door de eeuwen heen".
> Bij zijn honderdste verjaardag schreef zijn oud-leerling Geert Bourgeois, tot 2019 minster-president van Vlaanderen, een portret over Moeyaert op www.de-lage-landen.com. Lees hier dit artikel : https://de-lage-landen.com/…/cyriel-moeyaert-twee-roepingen…

Het leven en ander lawijt van Jeroom Verhaeghe

De correspondentie over Zeist - Marc Debuysere & Hans Vandenbroucke

Van Hans Vandenbroucke kreeg ik onderstaande reactie op het artikel over 'Zeist' in het vorige nummer van Doos Gazette, wat dan weer een antwoord uitlokte van Marc Debuysere. Ik geef hieronder deze interessante correspondentie.

Dag Doo, Guido
Ik las met grote interesse de bijdrage over de Belgische geïnterneerden van WO1 in Nederland.
De toestand was er zo erbarmelijk en uitzichtloos dat minstens 3 Belgische soldaten zich daar van het leven benamen.
Misschien interessant om door te geven aan de auteur van dit artikel.
Hieronder de data

Crabbe Jean Fr korporaal mil 1905 9 linie 4/2 9de cie Etterbeek Brabant 07/12/1887
overleden te Harderwijk Ndl door suicide op 6/09/1918 30 schilder behanger
begraven te Harderwijk belg ereperk A, r2, graf 5 ongehuwd

Delecluse, Benjamin soldaat 2kl 1902 4 bereden artillerie arc Ainieres Henegouwen 03/08/1882
overleden te Harderwijk Ndl door suicide op 16/06/1916 43 Harderwijk (NL - Gelderland) ,
begraven op de algemene begraafplaats, Belgisch ereperk, vak A , rij 4, graf nr 11 gehuwd

Neus, Philémon soldaat 1 kl 1899 11 linie 5/1 zele OVL 17/11/1879
overleden te Harderwijk Ndl door Suicide 23/10/1917 37 Harderwijk (NL - Gelderland),
begraven op algemene begraafplaats, Belgisch ereperk, vak A, rij 5, graf nr zelfdoding gehuwd

met vriendelijke groet
Hans Vandenbroucke

Hans en Guido,

Als aanvulling op de feedback die Hans me geeft nog deze info.
Op het ereveld in Harderwijk zijn 432, van de in totaal 553 in Nederland gestorven geïnterneerden, bijgezet. het zou misschien interessant zijn aan de hand van deze namen verder te speuren, mogelijks in Hollandse archieven. maar dat er een taboe rust op suïcide is evident en maakt het er niet gemakkelijker op.
In dit verband wil ik ook nog signaleren dat ik in "de klok uit België" van 27.05.17 het volgende vond: "Nauwelijks is het acht dagen warm weder of we hebben reeds een paar gevallen van krankzinnigheid te betreuren. De ongelukkige slachtoffers zijn aanstonds uit het kamp verwijderd geworden. Moeten we vrezen zulke gevallen weerom met tientallen te tellen, zoals de eerste zomer der internering? God behoede er ons voor."
Dit gaat over Zeist. Zoals ik in mijn tekst ook schrijf was het regime van Harderwijk dat van een kazerne en Zeist was een gevang. Het zal dan waarschijnlijk ook zo zijn dat de arts in Zeist doodgewoon moest zwijgen.

Er moeten ook in Heerlen en omgeving een aantal gestorven geïnterneerden begraven liggen, want duizenden waren er in de mijnen en in kalkovens van Nederlands Limburg tewerkgesteld.

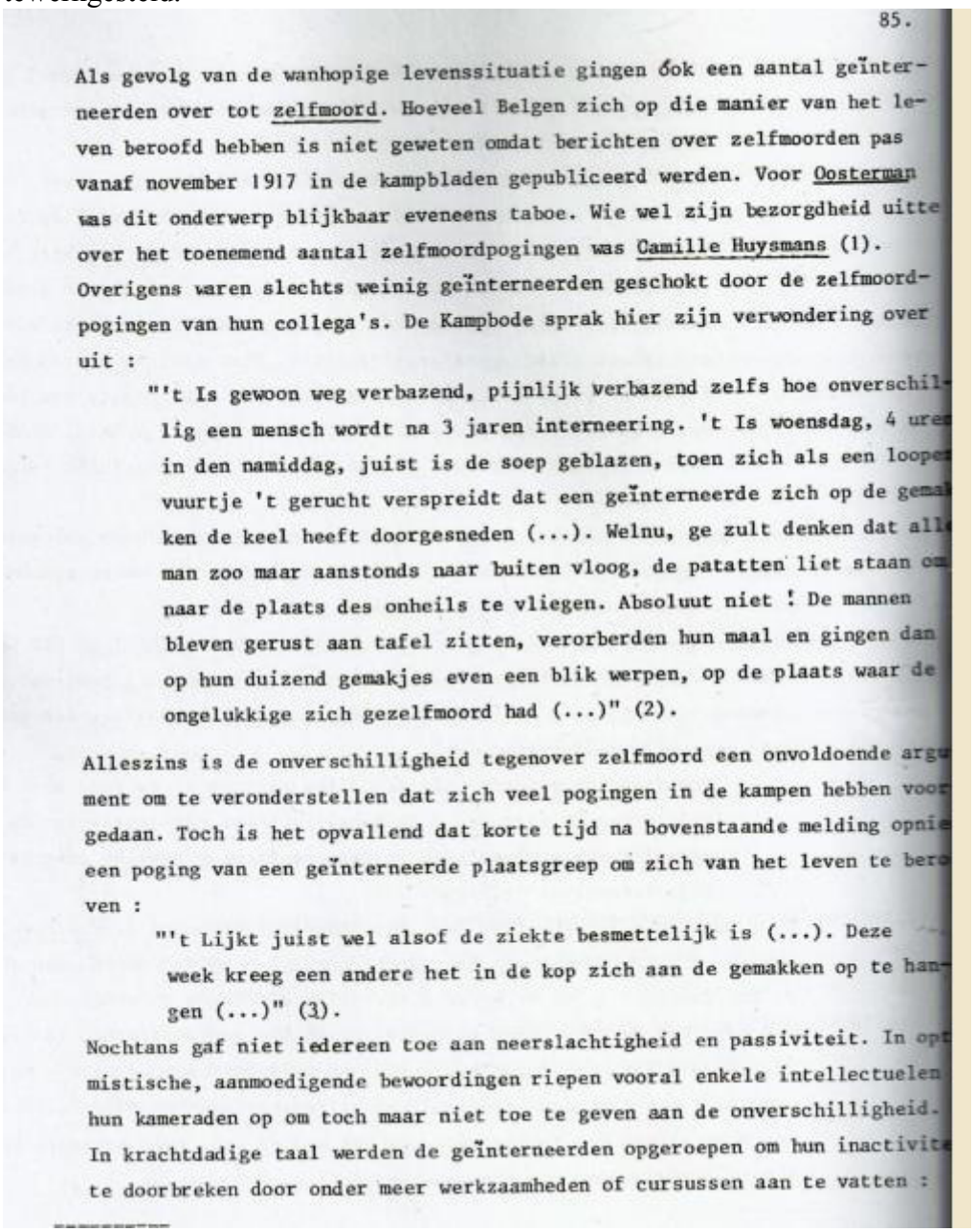

85.

Als gevolg van de wanhopige levenssituatie gingen óok een aantal geïnterneerden over tot zelfmoord. Hoeveel Belgen zich op die manier van het leven beroofd hebben is niet geweten omdat berichten over zelfmoorden pas vanaf november 1917 in de kampbladen gepubliceerd werden. Voor Oosterman was dit onderwerp blijkbaar eveneens taboe. Wie wel zijn bezorgdheid uitte over het toenemend aantal zelfmoordpogingen was Camille Huysmans (1). Overigens waren slechts weinig geïnterneerden geschokt door de zelfmoordpogingen van hun collega's. De Kampbode sprak hier zijn verwondering over uit :

"'t Is gewoon weg verbazend, pijnlijk verbazend zelfs hoe onverschillig een mensch wordt na 3 jaren interneering. 't Is woensdag, 4 ure in den namiddag, juist is de soep geblazen, toen zich als een loope vuurtje 't gerucht verspreidt dat een geïnterneerde zich op de gema ken de keel heeft doorgesneden (...). Welnu, ge zult denken dat all man zoo maar aanstonds naar buiten vloog, de patatten liet staan o naar de plaats des onheils te vliegen. Absoluut niet ! De mannen bleven gerust aan tafel zitten, verorberden hun maal en gingen dan op hun duizend gemakjes even een blik werpen, op de plaats waar de ongelukkige zich gezelfmoord had (...)" (2).

Alleszins is de onverschilligheid tegenover zelfmoord een onvoldoende argument om te veronderstellen dat zich veel pogingen in de kampen hebben voor gedaan. Toch is het opvallend dat korte tijd na bovenstaande melding opnie een poging van een geïnterneerde plaatsgreep om zich van het leven te bero ven :

"'t Lijkt juist wel alsof de ziekte besmettelijk is (...). Deze week kreeg een andere het in de kop zich aan de gemakken op te hangen (...)" (3).

Nochtans gaf niet iedereen toe aan neerslachtigheid en passiviteit. In opt mistische, aanmoedigende bewoordingen riepen vooral enkele intellectuelen hun kameraden op om toch maar niet toe te geven aan de onverschilligheid. In krachtdadige taal werden de geïnterneerden opgeroepen om hun inactivit te doorbreken door onder meer werkzaamheden of cursussen aan te vatten :

Vatbaar voor verder onderzoek en bedankt voor de info.
Is over je onderzoek iets gepubliceerd ?

groetjes,
Marc

Beste Marc en Guido, betreft de bron van de info over die betreurde soldaten

Eerst en vooral dank voor dit prachtig uittreksel uit Kampbode uit die tijd. Het getuigt inderdaad van de uitzichtloosheid waarin die Belgen zaten.
Ze hadden niks om handen, konden niet naar huis en die oorlog bleef maar duren.
Je zou voor minder gek worden.
Ik zelf heb een 5-tal jaar terug specifiek de originele dossiers van de Belgische soldaten onderzocht met als doodsoorzaak 'zelfmoord'. Met hulp van het IFF-research-center deed ik een eenvoudige zoekopdracht in de databank op doodsoorzaak.
Ik vond tot mijn verrassing zo'n 160 a 170 namen waar dit expliciet werd vermeld in het medisch dossier. Daarna checkte ik een reeks dossiers in de archieven van Evere en Brussel.
Ik herinner me nog steeds de zin 's'est suicidé'.
Het viel me toen op dat er een reeks zelfmoorden waren in Duitsland bij de krijgsgevangenen en dus ook in Nederland. Toevallig Harderwijk. Misschien was de arts in Zeist iets meer geremd om dit zo expliciet te vermelden.

Je mag per zelfmoord steeds minstens 10 pogingen rekenen en in die interneringskampen nog veel meer.
Maar er zijn ook heel wat zelfdodingen geweest, die nooit correct zijn geregistreerd omwille van het taboe.
Je vindt gelijkaardige verhalen in vertalingen van Erwin Mortier : Mary Borden, the forbidden zone en In het kielzog van de oorlog door Ellen N La Motte. Een officier sprak er ook over een plaag bij de Fransen van zelfmoordpogingen.
Ook de Duitsers hielden nauwgezet hun zelfmoorden bij (oa veel duikbootsoldaten). maar bij de Britten heb ik daar nog nooit een lijst van gevonden. In tegendeel, daar wordt dit thema doorgaans toegedekt.
Hopelijk ben ik u hiermee van dienst geweest.
Met dank aan Guido voor diplomatieke bemiddeling

Vriendelijke groet - Hans Vandenbroucke

Het leven en ander lawijt van Jeroom Verhaeghe - Marc Debuysere – Deel V

KOBBENETTEN (1)

Maar ik moet hier nog een terminus vinden voor mijn vertelling.
Een eindstation voor de ijzerwegen die binst de oorlog het ganse achterland bachten de kupe als een kobbenet van rails hebben doorsneden. Het is ook niet echt een vertelling geworden. Maar meer een documentaire met veel zijsporen.
Een verhaal vol argumenten omdat ik iets wil bewijzen.
Het is mijn plicht te bewijzen dat opa Jeroom zijn plicht heeft gedaan.
Hoe verwaand kunt ge zijn om dat honderd jaar later nog te willen? Maar het zal me aardig lukken ook, al zeg ik het zelf. Anders was ik er niet aan begonnen.
Op het einde van de vorige episode denkt Jeroom nog dat hij van Holland recht naar huis spoort, naar Roesbrugge dus. Maar dat is niet zo.
Hij wordt wel **"gerepatriëerd"** maar daarom nog niet direkt **gedemobiliseerd** (licencié).
Een laatste halte is het cramH in Leysele.
Zo staat het in een brief van oma Romanie die, op verzoek van een of andere Belgische militaire autoriteit, antwoord geeft nopens de verblijfplaatsen van Jeroom tijdens de oorlog.

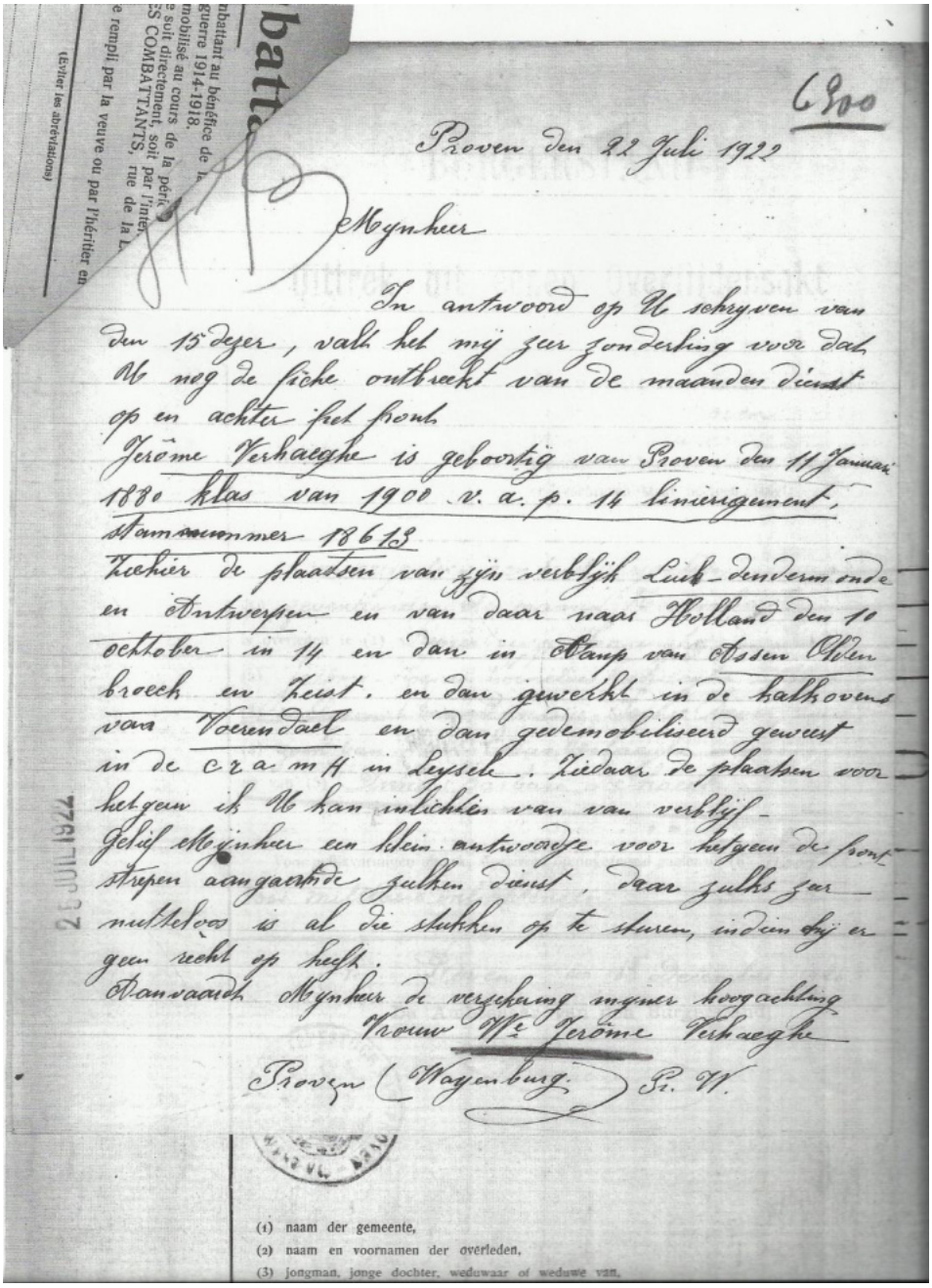
6900

Proven den 22 Juli 1922

Mynheer

In antwoord op U schryven van den 15 dezer, valt het mij zeer zonderling voor dat U nog de fiche ontbreekt van de maanden dienst op en achter het front.
Jerôme Verhaeghe is geboortig van Proven den 11 Januari 1880 klas van 1900 v. a. p. 14 linierigement, stammummer 18613
Ziehier de plaatsen van zijn verblijf Luik-dendermonde en Antwerpen en van daar naar Holland den 10 ochtober in 14 en dan in Kamp van Assen Oldenbroeck en Zeist. en dan gewerkt in de kalkovens van Voerendael en dan gedemobiliseerd geweest in de cramH in Leysele. Ziedaar de plaatsen voor hetgeen ik U kan inlichten van van verblijf.
Gelief Mynheer een klein antwoordje voor hetgeen de frontstrepen aangaande zulken dienst, daar zulks zeer nutteloos is al die stukken op te sturen, indien hij er geen recht op heeft.
Aanvaardt Mynheer de verzekering myner hoogachting
Vrouw Wᵉ Jerôme Verhaeghe
Proven (Wayenburg) Pr. W.

(1) naam der gemeente,
(2) naam en voornamen der overleden,
(3) jongman, jonge dochter, weduwaar of weduwe van.

Laat me eerst zeggen dat ik die brief vond in het militair dossier van Jeroom, dat de mensen van het **Legermuseum aan het**

Jubelpark in Brussel al die jaren onberispelijk hebben bewaard.
Dààr het handschrift van mijn oma te vinden in een bestoft militair dossier was best een heftig moment. Een traan welde in mijn ogen zodat ik eerst moest slikken vooraleer ik kon beginnen lezen.
Alsof oma Romanie me op dat moment leerde om niet te zwijgen en het allemaal wat uitvoeriger op te schrijven voor het nageslacht. Als ik het niet deed, dan was het voor altijd verloren. En daarom is het mijn plicht, zoals ik in het begin al schreef.
Ik heb al Luik, Dendermonde, Antwerpen, Assen, Oldenbroek, Zeist en Voerendaal uitgevlooid in de vorige hoofdstukken. Maar wat betekent in godesnaam **de cramH te Leysele?**
Het leven blijft een queeste, en elk spoor leidt naar een nieuwe vraag die om antwoord roept.
En zoudt ge nu niet eens willen stoppen met geheimzinnig doen en voort vertellen?
Vooruit dan maar. CramH betekent niets.
Ge moogt zoeken wat ge wilt, ge komt nergens op uit. Een dood spoor dus. Dat ik blindweg verder moet onderzoeken. Lukraak. Cram is het anagram van mijn eigen voornaam. Wel vleiend hoe oma mijn voornaam honderd jaar geleden al neerschreef, maar dan omgekeerd, maar dit terzijde.

AU C. T. A. M.

Que se passe-t-il exactement au C. T. A. M. C'est-à-dire, en langage vulgaire, au Centre de triage des anciens militaires, qui est situé tout là-bas, aux confins du pays, le long de la frontière française et derrière l'ancien front belge ?

On l'a installé dans les baraquements, délaissés par l'armée en campagne, dans les villages de Leyseele, Isemberg, Houthem, Wulveringhen. Le paysage manque de charme. Le pays est humide et fangeux. Les installations sont forcément très rudimentaires.

Tout cela ne serait rien, s'il s'agissait d'y loger des hommes bien portants, bien nourris, ayant peur eux le privilège de la jeunesse. Mais tel n'est pas le cas. C'est au C. T. A. M. que l'on concentre les soldats évadés d'Allemagne, les prisonniers de guerre régulièrement libérés, venant d'Allemagne, de Suisse, ou de Hollande, les invalides de la guerre qui doivent encore se mettre en règle vis-à-vis de l'autorité militaire.

Laten we nu eens die H voorlopig voor wat ze is. Ik typ in google cram leysele. En google antwoordt: bedoelde je ctam leyseele? Dus zoek ik maar even op **ctam leyseele** en … bingo! Eén artikel in "**L'Indépendence belge**" van 19 december 1918.

La simple énumération de ces catégories de soldats suffit à montrer qu'il s'agit presque uniquement de gens ayant souffert et qui sont affaiblis par les blessures ou la captivité. Ils ont donc droit à des égards particuliers et l'on peut se demander s'il n'y a pas moyen de les réunir dans un endroit plus convenable que le C. T. A. M. actuel. Tous les soldats qui y ont séjourné sont unanimes à se plaindre de l'encombrement qui y règne et des difficultés extrêmes que l'on y éprouve à s'y ravitailler en vivres ou en vêtements.

Nous attirons sur cette situation l'attention bienveillante de M. le Ministre de la Guerre. Généralement, il ne faut pas s'exagérer l'importance des plaintes des soldats. Le troupier est un éternel mécontent. Mais, en l'occurrence, l'état de santé souvent précaire des hommes concentrés au C. T. A. M. mérite que les conditions de leur hospitalisation soient examinées et surveillées de très près.

Via mijn zoekmethode is dit de enige informatie die ik over CTAM vind: **Centre de Triage des Anciens Militaires**.
Over geïnterneerden geen gebenedijd woord.
Het gaat wel over "prisonniers de guerre", wat volgens mij nog altijd krijgsgevangenen betekent.
Er zaten Belgen krijgsgevangen in Duitsland, maar toch niet in Holland?
Wel werden zieke krijgsgevangenen uit Duitsland in Zwitserland geïnterneerd. Ik krijg er een punthoofd van. Het blijft desinformatie.
De geïnterneerden weten wat hen te wachten staat: **hun lot is te verdwijnen in de vergeetput van de geschiedenis**. En het zijn er om en bij de 35 000!

Niet vergeten te vertellen dat ik ook in de cataloog van kenniscentrum IFF bot vang als ik CTAM zoek. Men is er nu eenmaal eerder gespecialiseerd in slachtvelden vol lijken. En het macabere mercantilliseren van restafval ervan.
Er hangt een reukje aan, als je een oorlog overleeft.

We gaan opnieuw beginnen bij het begin. Voor de terugkeer van de geïnterneerden heeft de Belgische Staat extra treinen ingelegd waar telkens 2000 man op kunnen, zo'n 20 in totaal gespreid over de ganse maand december 1918.
Het is 2 december 1918.
Jeroom vertrekt met de eerste trein vanuit Heerlen naar Bergen op Zoom en van daaruit naar Essen waar ze worden overgedragen aan de Belgische autoriteit. Van Essen naar Antwerpen waar ze worden toegesproken door leden van de Belgische regering, de ministers L. Franck en F. Masson. Dezen laten er geen twijfel over bestaan: **"De regeering verklaart hier luid! Troepen tusschen overgave aan de Duitschers en het overschrijden der Nederlandsche grens geplaatst, hadden niet alleen het recht maar den plicht aan den vijand de triomf en de voldoening te ontrukken een brede schare krijgsgevangenen naar Duitschland mee te sleepen."**
Dit moet ze als muziek in de oren geklonken hebben. Maar als straks de frontstrepen worden uitgedeeld, dan zijn Franck & co hun beloftes allang vergeten. En de geïnterneerden vallen buiten de prijzen.
Ze hebben op de trein toch al Belgisch brood gekregen en een paardensaucisson. En om het door te spoelen: forte brune.
Zelfs geïnterneerden mogen de Belgische overwinning vieren na vier slopende jaren.
Ze passeren Gent en Brugge, waar er telkens volk afstapt. Oostende is het eindstation. Het is avond en de donkere zes weken gaan beginnen. Ze zijn nog met 500 die willen eten en slapen.

En zo belanden ze in de kazerne, door Leopold II nog met romaanse boogvensters 'modernistisch' verbouwd. Want die kazerne dateert in feite al van voor de Hollandse tijd.

Oostende was ooit een **vestingstad** geweest, maar spreek dat woord voor Jeroom best nooit meer uit. En er is er één die haast de scheurbuik van het lachen krijgt als hij vestingstad hoort**. Was dat niet uit de tijd van de Morinen en van de Menapiërs**. Ge ziet dat hun zin voor humor gelukkig door oorlog en internering niet is aangetast. En maar goed ook. En ze krijgen voor avondeten ook nog eens hutsepot. Het kan niet op. Met veel forte brune. En grollen dat ze doen die nacht.
De volgende ochtend op het appel krijgen ze te horen dat het nu met de kusttram verder naar Nieuwpoort gaat, maar daar is de lijn onderbroken want in Nieuwpoort begint het front, of liever daar was het dat het begon. Ze zien water aan weerskanten: aan de ene kant de zee en aan de andere kant de onderwaterzetting.

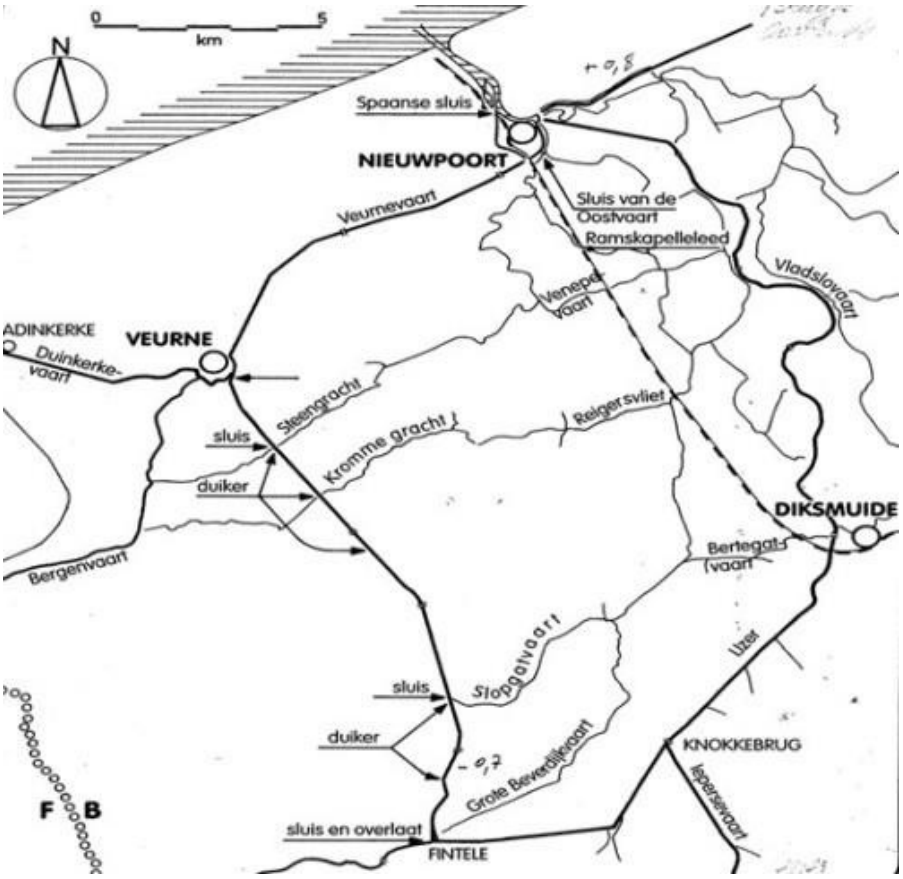

Eens Nieuwpoort gepasseerd vallen ze in **het kobbenet**.
Ze trotten eerst een paar kilometer te voet en kunnen dan opnieuw de stoomkusttram op tot in De Panne.
Daar gaat het weer te voet tot in Adinkerke en dat is het eindstation van een nieuwe spoorlijn die de Fransen in 1916 hebben aangelegd en die Adinkerke via Leysele en de Wayenburg in Roesbrugge en Proven met Poperinge verbindt.
Het is weeral donker als ze in Leysele afstappen.

Vorige week vrijdag heb ik een coronaproof bezoek gebracht aan het archief in Ieper. Of beter, ik had drie dagen voordien een tijdsblok gereserveerd tussen 16h en 18h om er "**Geschiedenis van Leisele**" van A. Cossey te raadplegen. Het mondmasker en de toegevoegde waarde ervan zijn gewoon hinderlijk. Iedereen zit op veilige afstand en toch durft niemand haast een blad om te slaan uit angst om het virus, dat meer dan ooit onder ons is, verder te verspreiden. En ondertussen vliegen de vliegers vol opeengepakte sardienen vrij naar verre oorden en moet ik zelfs het mondmasker dragen als ik in mijn eentje over de grote markt in Ieper fiets en haast omver word gereden door een sportieve cabrio met open dak waaruit de inzittenden me zonder masker toeschreeuwen dat ik beter te voet zou gaan. Dat zijn de inconsequenties van het bestaan, zucht Van Ranst. Amen en uit.
Sorry, dit moest me ondertussen even van het hart. Maar wees gerust, mijn bezoek aan het archief was niet vruchteloos.

“Gedurende de twee laatste oorlogsjaren herbergde Leisele een achttal kantonnementen. Ze bestonden ieder uit vijf barakken, van zestig man. (…)
Ook alle Belgische krijgsgevangenen uit Holland en Duitsland kwamen hier terecht.”
Hierbij dezelfde bedenking als bij het artikel in L’Indépendance. Maar als ik even de optelsom maak, dan heeft Leysele een capaciteit van 2400 man. Ik ken de capaciteit van Houthem, Isemberg en Wulveringhem niet, maar een ruwe schatting van het totale aantal geïnterneerden en krijgsgevangenen kan rond de 75000 liggen.
Toch niet allemaal naar Leysele?
Ik schat dat er een 10000 achter het front belanden en de rest verspreid in andere CTAM’s over heel het land. Ze moeten er hun militaire papieren weer in orde brengen, want na vier jaar tjolen zijn de meeste die kwijt of hebben ze ergens moeten afgeven. En ze worden er voorzeker ook **ideologisch geklasseerd en ontluisd**.

Waar was ik ondertussen ook al weer gebleven?
Dat het al donker is als ze in Leysele uit de stoomtrein stappen.
Jeroom ademt diep in en uit wanneer hij weer in de vrije lucht belandt. Als die trein nog tien kilometer verder rijdt, dan is hij thuis. En zo zijn er meer. Of die al vroeger waren afgestapt. Na vier jaar is het eindelijk zo ver.
Op een boogscheut van de vrijheid die ze al die jaren zo hebben gemist. Langs een schaars verlichte landweg gaan ze zwijgend op zoek naar de barakken die hen worden toegewezen. Er is ook een soort kantine bij waar ze straks een homp brood kunnen krijgen en een kom soep.
In **de uitgeleefde barak H** krijgt Jeroom zijn strozak toegewezen. Er is een kolenstoof zodat ze niet direct gaan bevriezen. Maar nu vlug naar de kantine wat eten zoeken. Er is nog één onderofficier bij van in de Hollandse kampen. Ook een overlever van het eerste uur die hen nooit in het Frans commandeerde.
Ze vragen hem uit die avond in de kantine. Of het nog lang zal duren eer ze naar huis kunnen want de oorlog is haast een maand voorbij. Dat ge moet verstaan, begint hij, dat voor de

administratie van het militair instituut, dat er nu zware tijden aanbreken, **want** van **iedereen in militaire dienst die uit het buitenland komt**, **moet er nu een nieuwe fiche worden opgemaakt die alle inlichtingen bevat over wie waar en wanneer in die vier jaar is geweest**. Ze gaan u nu allemaal doorlichten, zegt de korporaal van dienst, om u deftig te kunnen klasseren in hun fichier. En dat kan een tijdje duren. Ge zult nog wat patience moeten hebben.
Ja, roept er één, dat hebben we nu al vier jaar.
Voor mij geen rayon x, roept er een ander, ze weten toch al alles?
Ze denken dat wij activisten zijn, zegt Jeroom doodnuchter, omdat wij uit Holland komen. Omdat we naar **Van Cauwelaert** geluisterd hebben, die ze ook al een **passsieve activist** noemen.
Waar moet dat eindigen. En een ander weet nog wat Warnant bij Dendermonde zei als ze hem in 't Frans niet verstonden: **Même les nègres au Congo comprennent ces ordres**!
Nu barst de gammele kantine uit haar planken van het gejoel. Ze kunnen hier gelukkig nog een forte brune drinken en de rook is weldra weer om te snijden. En ze hebben ook geld om te betalen. En ze ruiken aan de dampende grond dat ze bijna thuis zijn. Nog 10 kilometer, denkt Jeroom.
En dan gaan ze slapen, en je weet nooit wat de morgen brengt.
In de decemberklaarte van de volgende ochtend hebben ze weer zicht op de zaak.
Na twee jaar frontdienst hebben deze de barakken hun beste tijd gehad. Als zelfs 'L'Indépendance' daarover durft klagen dan weet men genoeg. En velen zijn verzwakt of ziek en horen thuis in een hospitaal, maar voor hen is daar blijkbaar geen plaats.
Geïnterneerden en krijgsgevangenen worden gewoon als uitschot behandeld.
Maar hier tenminste geen stekkerdraad.

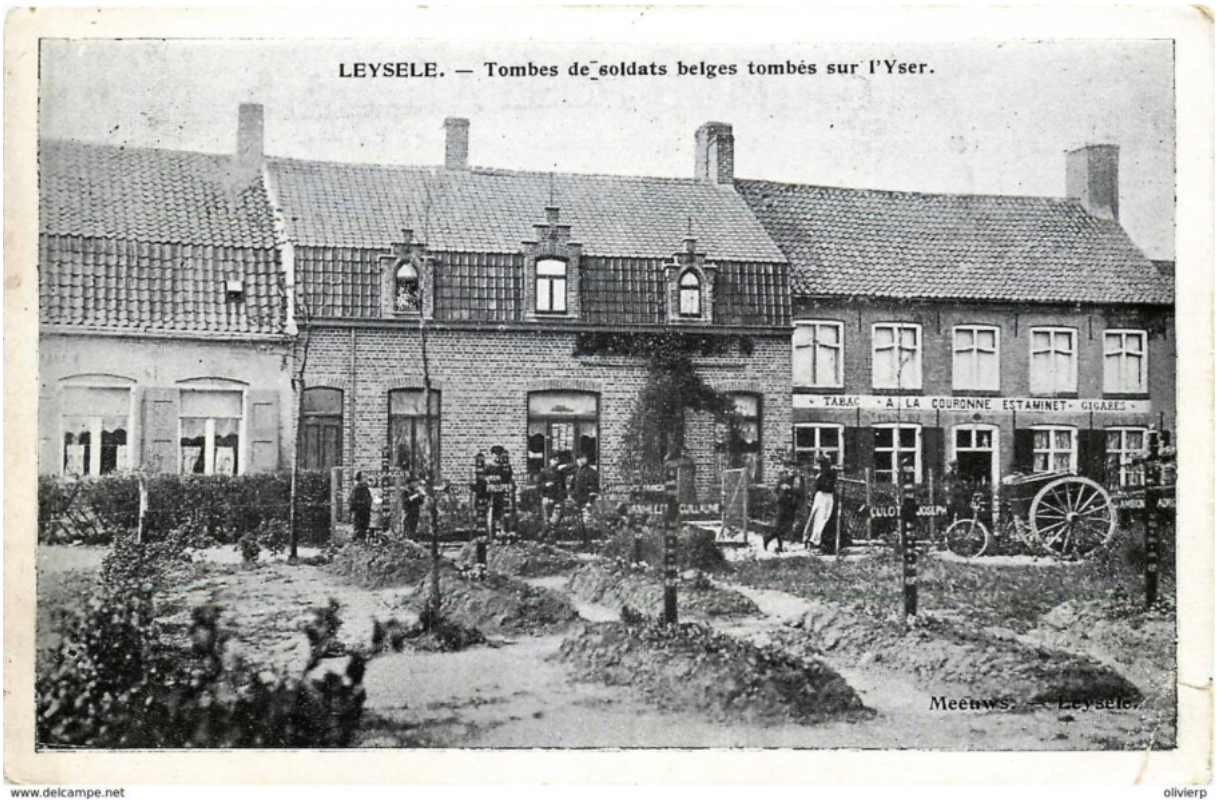

En die van Leysele komen hen bekijken als aapjes in een kooi. Ze worden weer ingedeeld in compagnies en bataljons en regimenten. En er is een dagelijkse structuur in de tijd.

Naast Jeroom slaapt er ene van Proven die voor de oorlog in de steenbakkerij van Camerlynck aan de Molenwal heeft gewerkt.
Sooi Provoost is een echte socialist die het wel gehad heeft met de oorlog die alleen maar de werkmensen heeft uitgemoord.
Akkoord zegt Jeroom, ik ben ook een pacifist, zelfs de beesten doen dat elkander niet aan. Maar wij moeten dat in 't Vlaams kunnen zeggen, en die van Brussel moeten niet doen lijk dat ze 't niet verstaan. Akkoord zegt Sooi, daar is maar één oplossing voor: **algemeen enkelvoudig stemrecht**, zodat we eindelijk onze stem in Brussel kunnen laten horen.
En in de ochtend van de vierde december 1918 hebben er twee mekaar gevonden en ze zweren al een dure eed dat ze elkaar in 't Vlaams zullen blijven verstaan.

Op het eerste appel is ook gezegd dat de oudere getrouwde militairen een weekend naar huis mogen als hen dat belieft. Jeroom laat het zich geen twee keer zeggen en de volgende vrijdagavond neemt hij de militaire trein in Leisele naar de Waaienburg.
Het is 5 december 1918, hij zal eens gaan kijken of Richard en Georges een wortel en een raap klaar hebben gezet voor het paard van sinterklaas. Hij stapt af aan de Waaienburg en kan zijn ogen niet geloven. Een spoorwegsation met een veldhospitaal vlakbij.
Hij keert op zijn stappen terug richting Roesbrugge en klopt in 't passeren bij zijn zuster Elisa aan die in de Crombekestraat 21 woont en getrouwd is met Achiel Wulles, de houtzager.
Elisa doet open en kijkt naar Jeroom en het is of zij een verschijning ziet. Ze kan niets zeggen van 't verschot maar ze trekt hem aan zijn arm naar binnen en Achiel komt kijken en zegt: "Jeroom, kom binnen, ge zijt welgekomen."
Ze schenken hem een zjat koffie in en doen er een dreupel bij en dan voelt Jeroom dat het nu voorbij is, die kwade droom van vier jaar ballingschap en dat hij nu bijkans thuis is.
"Zijt ge al thuis geweest", vraagt Elisa en dan vertelt ze dat Romanie er een kleine bij heeft en dat Jeroom niet kwaad moet zijn want het waren moeilijke tijden en de Fransche soldaat, de vader van het kind, is één van zijn benen dan nog kwijtgespeeld. Bij het overladen van munitiekisten geschobbeld en gestruikeld en die kisten op dat been.
En Jeroom, die even dacht dat het voorbij was, krijgt nu weer een klop. Of is het een dreun? Het is nog niet gepasseerd, zegt hij, die godverdoemde oorlog, en het gaat nooit meer over.
Achiel zegt tegen Elisa dat zij maar mee moet gaan met Jeroom naar huis.
En zo gaan zij getwee, broer en zus, de Molenwal af tot tegen de Provenstraat.

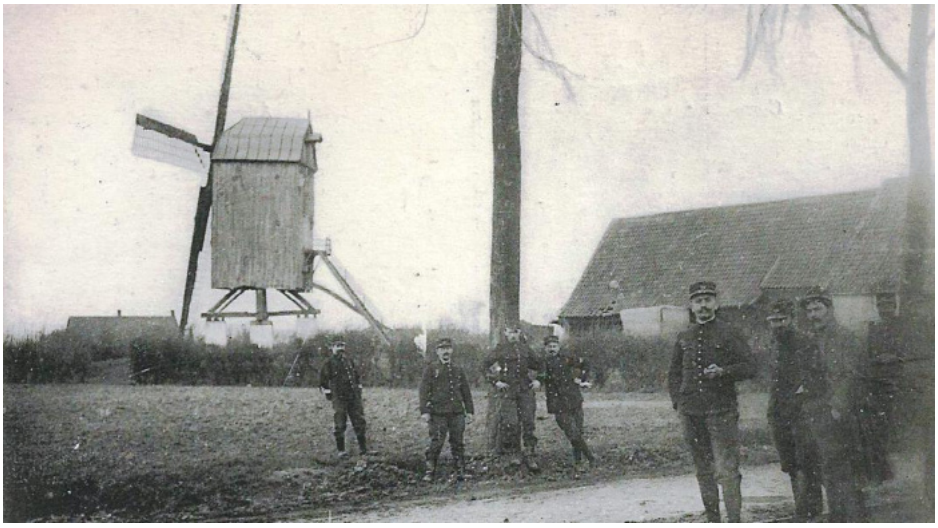

Franse soldaten poseren nonchalant op de Molenwal te Roesbrugge. Zomer 1916. Alles onder kontrole. Bevriende én bezettende mogendheid. **Entre deux mers, mon coeur balance**.

En er brandt licht in het nummer 2.
Jeroom klopt op de deur en Romanie doet open en dan vliegt ze snikkend in zijn armen.

Komt er vergiffenis voor de zondares?
Er schreeuwt ergens een uil en het is vrieskoud en volle maan en dan zegt Romanie: “Ge gaat daar toch niet blijven staan, Jeroom, kom binnen?”
En Jeroom zegt dat hij van te ver komt om nog terug te gaan en dat hij zal blijven, in goede en in kwade dagen. Hij verschiet er haast zelf van dat hij zo kalm blijft.
Elisa haalt opgelucht adem, ze had van haar broer ook niet anders verwacht, maar het moet toch inslaan op een mens, als één van die bommen bij Antwerpen. Maar ook toen had hij geen keus en moest hij blijven verder doen. Want hij leefde nog.
Jeroom was met zijn gekroonde kop zeker niet alleen. **Cocu par un poilu**. Onwettige kinderen waren in de oorlogsjaren schering en inslag. Wat die oorlog al niet met een mens doet en ’t moet daarvoor niet eens oorlog zijn.
In 1917 telde men in Roesbruge 285 geboortes, daarvan waren er 70 onwettige kinderen. Dit is een totaal voor vluchtelingen en Roesbruggenaars. Bij de vluchtelingen was het 1 op 4 (65/244). Bij die van Roesbrugge 1 op 8 (5/41).
Wat de pastoor van Proven tot deze conclusie verleidde:”…mogen wij bekennen dat wat daar treffelijks was voor den oorlog, het gebleven is, en dat deze die **schipbreuk** geleden hebben, juist deze zijn die te voren voor ’t minste **lichtzinnig** leefden.”
Tot zover **het orakel van Proven**.

Die avond blijft hij thuis en Romanie vertelt over Richard en Georges, die ondertussen al 14 en 8 jaar zijn. Ze mogen al eens gaan helpen bij haar vader, boer Dever, of ze zitten bij opa Pius in zijn viskraam in de Crombekestraat.
En Romanie deed eerst de waschte voor Franse soldaten en toen was er één die maar bleef komen.”
Jaja, ’t is al goed, dien poilu heeft u bepoteld, en wat moesten uw zoons daarvan denken?” vraagt Jeroom en Romanie: “Hij kwam hier maar als ze weg waren en bij één of andere opa bleven slapen.”

Jeroom zegt dat die poilu voor dat kind gaat betalen volgens de principes van de fraternité. Als hij aan zijn broers vrouw wil zitten, dan zijn de gevolgen voor zijn portemonnee. Miljaardedju. Dat komt hier onze vrouwen bezetten vol broederliefde. Hebt ge daarover met hem al gepourparleerd?
En jawel, hij betaalt geregeld een kleinigheid en als Gaston groter wordt mag hij op zijn kosten naar een school in Steenvoorde, want daar woont die poilu nu bij zijn moeder omdat één van zijn benen is afgezet door een accident in Waaienburg statie.
De sukkelaar mag van geluk spreken dat hij nog leeft, zegt Jeroom en nu ga ik buiten nog wat rondlopen op de hoek en zien of er ieverans nog een herberg open is want ik heb er dorst van gekregen.
"In den Doorn" is nog open en Jeroom spoelt door met forte brune.
En de vader van Sooi Provoost staat aan de toog en kent Jeroom nog van vier jaar geleden en aan hem vertelt hij over de kampen in Holland en de miserie daar. En over zijn zoon Sooi en Leysele waaruit hij nu naar zijn vrouw en kinders mocht.
Er komen verkiezingen, zegt vader Provoost, nog dit jaar en volgens algemeen enkelvoudig kiesrecht. Één man, één stem. De kaloten doen het nu al in hun broek.
In Roesbrugge toch niet voor de socialisten, zegt Jeroom. Voor wie dan wel?, vraagt vader Provoost. Voor de flaminganten, voorspelt Jeroom en vader Provoost schiet in een lach en zegt dat er werk is aan de ijzerweg voor de gesyndikeerden en dat hij een woordje wil doen voor Jeroom als hij werk zoekt, en Jeroom zegt dat hij er een nachtje wil over slapen en ze drinken er nog ene samen.
En dan vertelt Prosten, want dat is Provoost zijn voornaam, dan zegt hij dat Jeroom al moet gehoord hebben van dat accident met die poilu in de statie en of hij weet wat de pastoor van Roesbrugge daarvan zei.
"Neenik," zegt Jeroom, "vertel op." De pastoor zei dat er voor zulk 'protestants' mansvolk geen genade bestaat en dat dat accident feitelijk de hand Gods was die daar tussengekomen was. Kunt ge geloven dat een pastoor zulke dingen zegt?
"Gods wegen zijn ondoorgrondelijk," zegt Jeroom, "maar voor dat kind gaat hij betalen, met of zonder benen!"
"Trek het u niet aan, maat," zegt Prosten, "ik betaal er nog één."
En na die laatste komt er nog ene voor onderweg en dan besluit Prosten: "Weet ge wel Jeroom wat voor een krapuleuze kriminelen die oorlogskapitalisten zijn? Eerst moet er volop oorlogstuig van de band in de fabrieken rollen. **En als de oorlog gedaan is, dan specialiseert Krupp zich in prothesen**."

De volgende ochtend wordt Jeroom wakker als Romanie al beneden is en zijn zoons staan rond het bed en Jeroom bekijkt ze en zegt: "Ik verken u haast niet".
"Sinterklaas heeft onzen voader weergebracht", zegt Richard en Georges: "En die van Stongske is weg in zwarte Piet zijn zak", en Jeroom stommelt naar beneden en ze ontbijten met spek en eiers en zwarte koffie met melk en suiker en dan gaat Jeroom met zijn zoons op stap in Roesbrugge.
Eerst naar het station en het veldhospitaal van de Fransen op de Wayenburg.
"Van hier gaan ze in congé naar Parijs," weet Georges, "Eerst naar Leisele en Adinkerke en van daar met een nachttrein naar Parijs."
"Wat weet gij daarvan, snotneus," zegt Richard, "Het is veel korter als ge langs Proven en Poperinge gaat, en dan de lijn naar Hazebrouck, toch?"
En Jeroom moet lachen om het gekrakeel van zijn pientere zonen.
"En ik ga hier werken, dan ga ik het wel weten," zegt hij tegen zijn zoons, "ja, jongens, ik word hier bareelwachter, met een uniform en een kepie en seinen in mijn hand om de conducteur te laten weten dat het veilig is om te vertrekken."

De grote monden van de jonge snaken vallen open van verbazing. “Hoe kunt gij dat weten?” vraagt Richard ongelovig.
“Onzen vader is vannacht Sinterklaas tegengekomen en die heeft hem dat beloofd,” weet Georges, ”en gaan we nu eens naar de nieuwe brug voor de trein over de Yzer?”
“Maar eerst gedag zeggen aan opa Pius en oma Barbara,” zegt Jeroom en de jongens spurten al weg. Als Jeroom een paar honderd meter verder in de Crombekestraat aan het huis van zijn ouders arriveert, staan ze ongelovig in hun deurgat te kijken dat hun zoon levend uit de oorlog is weergekeerd.
Hij legt zijn linkerhand op Pius’ schouder die alleen maar “Rom begot” kan uitbrengen en dan geeft hij zijn moeder een knuffel en ze zegt “Ons Here heeft u wel bewaard.”
“Ik heb ook wel voor mezelf gezorgd” zegt Jeroom, en Pius vraagt hem hoe het in Antwerpen was. “We zijn daar niet gaan lopen maar we wilden ons ook niet laten gevangen nemen. Als er hier onweer is, dan dondert het eens een uur, ten langste, maar daar duurde dat gedonder meer dan een dag en een nacht. We wilden weg uit die hel en Holland was maar de grens over. We hadden te lang in Antwerpen moeten blijven en konden niet meer naar het westen terug. Den Duits zat al overal. **Eerst gaat het veldleger gaan lopen, en dan zeggen ze dat wij de lafaards zijn**! Ge moet maar durven.”
“En nu naar de brug,” roept Georges, en ze zijn alweer onderweg, de spoorlijn volgend richting Beveren. Onderweg komen ze nog een veldhospitaal tegen aan de Hoge Seine en dan snijdt het spoor met een ijzeren brug de Ijzer.

Op bovenstaande kaart is goed te zien hoe de lijn Adinkerke-Poperinge zich vanuit station Waeyenburg links naar boven slingert en de Ijzer snijdt net voor het woord Yser.
Zoals al gezegd was de capaciteit van de al bestaande stoomtramlijn Poperinge-Veurne onvoldoende in oorlogstijd.

Door de massale aanvoer van troepen en materiaal had het Belgisch leger eerst een decauvillelijntje aangelegd, en de Fransen maakten er in 1916 een echte stoomtreinspoorlijn van.

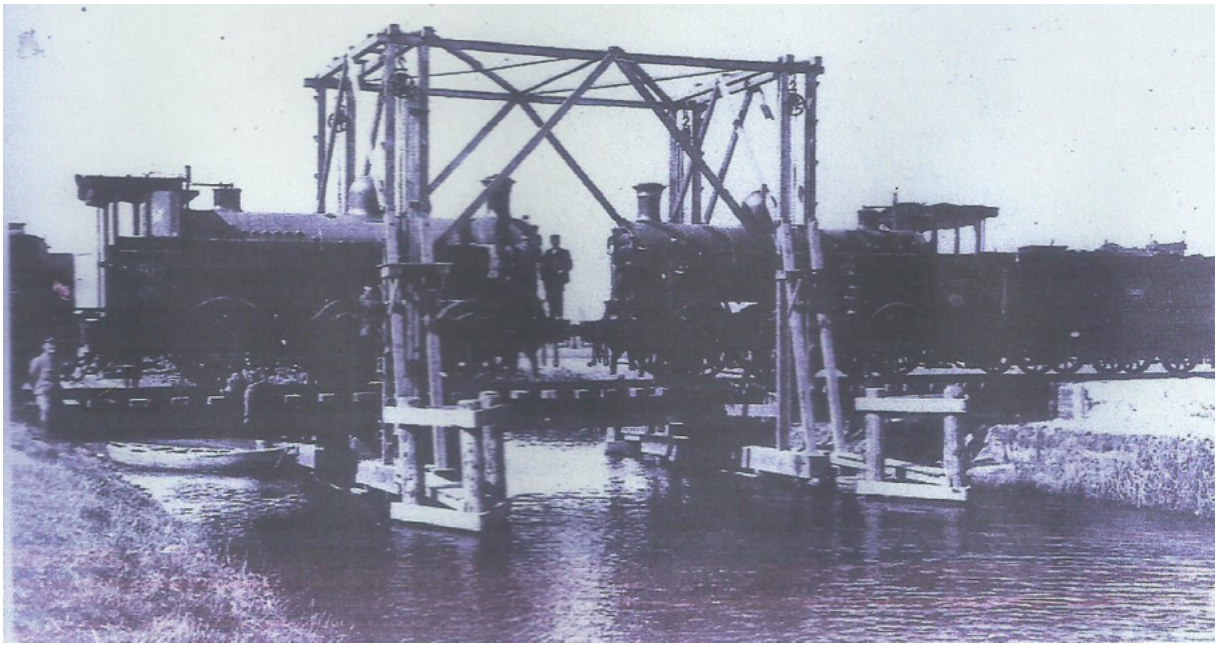

Test van de draagkracht van de spoorwegbrug over de Yzer in juni 1916.

Het begint weer te regenen en ze gaan tegen de middag naar huis.
In de achternoen kiest Jeroom een konijn uit de rij koten dat morgen nog wat zal tegenpruttelen in de stoofpot. Jeroom is de doder van dienst. Het beest krijgt eerst een ferme slag in de nek zodat het wat verdoofd is en minder tegenspartelt als Jeroom het bij zijn oren tussen zijn knieën spant zodat hij de fatale steek kort en goed kan placeren in de slagader.
Het konijn geeft nog een paar stuiptrekkingen, en dan laat Jeroom het leegbloeden.
Richard is de ganse tijd bij zijn vader gebleven en heeft alle bewegingen van hem en van het konijn nauwkeurig geregistreerd. Nu het beulenwerk af is roept hij Georges, die ook komt kijken hoe het konijn wordt gevild.
Jeroom stroopt zijn vel af en hij heeft het na vier jaar nog niet verleerd. Het vel wordt nu over een geplooid stuk ijzer opgespannen, zodat het kan drogen. Het tot op het lichtroze vlees ontblote konijn wordt nu van onder naar boven opengekerfd terwijl het met bebloede kop scheef aan een haak hangt en Jeroom de darmen en nog teen en tander wegsnijdt.
Maar de lever moet blijven en ook de niertjes en de maag. Jeroom toont een stuk darmen waar de keutels netjes in een rij geparkeerd staan om één der komende dagen ontlast te worden.
“Precies mama haren paternoster,” proest Georges het uit.
“Voilà”, zegt Jeroom, “tout est bien qui finit bien.”
Opgeruimd staat netjes, nu nog de slacht onder een afdak ophangen zodat het vlees een nacht kan besterven en morgen zal hij het in stukken scheiden om er een pot van te stoven.
Romanie zal er een potje van kunnen maken. Het afval gooien de kinderen bij de kippen die er op hun beurt een wreed festijn van maken.
“En nu gaan we moeder haar sinterklaaskado gaan geven,” fluistert Jeroom zijn zoons samenzweerderig toe. Die kijken hem met grote vraagogen aan en Jeroom legt zijn vinger over zijn lippen en beduidt hen mee te gaan naar zijn werkkot waar hij zijn ransel heeft verstopt.

Hij tovert die tevoorschijn en diept er een houten kistje uit op. “Drie schone sterren,”zegt Georges, die het rap van alle kanten bekeken heeft.
“Hebt gij dat gemaakt,” vraagt Richard, “zo’n fijn inlegwerk?”
En Jeroom moet zijn zoons nu wel vertellen over de kampen waar ze zich verveelden binst de oorlog want ze zaten opgesloten en toen zijn ze maar wat beginnen knutselen.
“En loop rap uw moeder halen,” spoort hij zijn zoons aan.
Romanie is net de waschte aan ‘t doen en veegt rap haar handen droog aan haar witblauwe werkschort. Ze komt in Jeroom zijn kot en die staat daar te blinken met een houten kistje in zijn handen en hij zegt:”**Voor u, Romanie, een naaikistje dat ik in Zeist heb gemaakt. Zult ge me nu nooit meer nog vergeten**?”

Het klinkt melodramatischer dan hij heeft gewild, maar het heeft bij Romanie in elk geval zijn effect niet gemist. Ze bewondert het kleinood van alle kanten alsof het haar eerstgeborene was.
“Drie sterren,” zegt ze, “één voor u, één voor mij, en ééntje voor het kleentje dat we nog moeten maken.”
Zo is Romanie ook wel, ze kan soms wat wuft overkomen, maar in dezelfde moeite stelt ze weer orde op zaken als dat nodig is.
En ze kent van Jeroom ook zijn minst harde kant en als hij zich blootgeeft, dan moet ze bijten.
En dat doet ze en Jeroom antwoordt: “k Heb zjust hetzelfde gepeinsd.”
En op dat moment stormen Richard en Georges joelend binnen met naald een draad en vingerhoed en lintmeter en een kussen vol spelden. En alles wordt opgeborgen in het naaikistje dat zijn bestemming niet heeft gemist.
De zondagmorgen zegt Jeroom dat hij een geldige reden heeft om niet naar de Mis te gaan want hij moet een pupegoale stoofhout ophalen bij zijn schoonbroer Achiel Wullus de houtzager.
En als hij terug thuis komt is Romanie de kleine Gaston aan het eten geven.
Hij zet er zich bij en kijkt zwijgend toe hoe zijn vrouw haar koekoekskind opkweekt.
Waar kan een kleine beter zijn dan bij zijn moeder?
“Ik zal iedere week kunnen afkomen,” zegt Jeroom, “maar ’t kan nog een paar maanden duren in Leisele, die mannen gaan ons daar de stront uit ons gat vragen.”
“Dien oorlog heeft veel te lang geduurd,” zegt Romanie met een zucht, “maar dat is nu gepasseerd, ge hebt mij al een propere lei bezorgd vannacht, Romtje.”
“We gaan zien,” zegt Jeroom, “we gaan zien.”
En hij neemt een vork en prikt in de bil van het konijn in de pot die op de Leuvense stoof te pruttelen staat.
“Zjust genoeg tijm en laurier,” zegt hij snuivend, “k ga de patatten uitpeuren want ze zijn meer dan genoeg.”

Ik laat ze nu maar smikkelen en het is een festijn. Na de malse billen en de stukken wit van de schouder en de rug wordt het laatste beentje van de karkas afgekloven. De lever en de niertjes verdelen Romanie en Richard ondereen. Dan zuigt Jeroom de hersens uit de kop. “Dat is het slimste van het beest,” weet hij.
“Ik eet toch liever een kiekenbil,” moppert Georges. “Dat is voor ‘t naaste weke,” sust Romanie, “en eet nu uw telloor maar leeg.”
En kunt ge geloven dat Jeroom voldaan is na vier jaar schrale kost?
Het is of de vrede nu ook over de Molenwal nummer twee weer is neergedaald.

Na een middagtukje kuist Jeroom het kiekenkot op en Romanie vult zijn ransel met wat proper goed en een winterbaai. Hij drinkt nog een koffie met bitterpeen en zwaait dan af Leiselewaarts.
“Goed voor uw moeder zorgen,” knipoogt hij naar Richard, en dan stapt hij de trein op in station Waaienburg.

In een halfuur zijn ze al in Leisele. Ze zijn met een stuk of twintig, allemaal brave huisvaders uit de streek rond Poperinge en Ieper en ze trekken hun muts wat strakker over hun hoofd want warm is het niet. Al smorend komen ze aan bij het kampement en er overvalt hen iets van “moeten we daar nu weer binnen”?
Ze mogen nog naar de kantine maar dan is het van “lichten uit” en een barak waar de noordenwind door blaast en slapen op een strozak op een boogscheut van huis.
De oorlog is toch al haast een maand gedaan?

En ik ga nu wat resumeren want veel over die tijd in het CTAM is er niet bekend.
Iedereen dacht dat de oorlog op 11 november 1918 met de wapenstilstand getekend in een treinwagon in Compiègne gedaan was en ze met zijn allen nu wel naar huis mochten.
De meesten moesten tot nog bijna een jaar in hun kazernes op post blijven.
Juridisch was de oorlog maar op 30 september 1919 gedaan, en wie niet kon wachten en onwettig zijn troep verliet was een deserteur.

Jeroom zal twee maanden verblijven in het CTAM en in die twee maand groeit de nervositeit bij de bende die elk om beurt bij een commandant zijn vertelling moet doen en telkens weer vragen ze ook of ze niet door Duitsers benaderd zijn en of die hun niet bepaalde voorstellen hebben gedaan voor binst de oorlog of erna.
Jeroom zegt dat hij altijd zijn land gediend heeft en zijn plicht gedaan, zelfs en vooral toen ze met heel het regiment en met majoor Haneuse op kop de grens met Holland zijn overgestoken.
En als ze hem de kop af zagen over Voerendaal en of er daar gene waren die voor de Duits zijn gaan werken zwijgt hij zoals de nonnen kunnen zwijgen: de lippen stijf op mekaar.
En dan beginnen ze over de defaitisten en Jeroom zegt dat hij dat Frans niet verstaat en dat ze hem dat eerst eens in het Vlaams moeten uitleggen en de commandant van dienst is gelukkig de kwaadste niet en Jeroom wordt geklasseerd onder de “Flamands-flamingants non suspects”.
En daarmee is de kous voor hem af.
‘k Zou nog vergeten dat ze ook gevraagd hebben of hij geen socialist is. “Nee,” zegt Jeroom, “maar in elk geval pacifist!”
Als hij Sooi Provoost weerziet vertelt hij dat hij met zijn vader Prosten aan de toog heeft gezeten van eIn den Doorne en dat er algemeen enkelvoudig stemrecht komt vanaf 21 jaar.
“Ja,” beaamt Sooi, “de koning is met zijn revolutie van Loppem iedereen te vlug af geweest.”
De regering van nationale eenheid die koning Albert in Loppem eind november 1918 heeft geïnstalleerd bestaat uit zes katholieken, drie liberalen en drie socialisten.
En die mannen hebben er geen moeite mee om de grondwet efkens opzij te zetten en nieuwe verkiezingen aan te kondigen volgens het algemeen enkelvoudig stemrecht.
De gekozen regering moet dan maar de grondwet veranderen, op basis waarvan de verkiezingen eigenlijk onwettig georganiseerd zijn. Ge moet er maar op komen, in dit land is er overal een mouw aan te passen.

En Sooi zegt: “**Weet ge nog voor de oorlog dat de kaloten toen zeiden dat het algemeen stemrecht slechts te vinden is in de minst beschaafde maatschappijen en dat het een terugkeer is tot de primitieve instellingen?”**

Ja, ‘t kan verkeren, zoals Bredero al zei. “**De kaloten hebben we bij hun kloten**,” vervolgt Sooi, die nu goed op dreef is, “eindelijk komt er een einde aan hun dertigjarige alleenheerschappij. De koning was dat ook ferm beu. Vanaf nu zijn alleen nog maar coalities mogelijk.”
Die twee hebben vanavond permissie om in Leisele vrij los te lopen en het regent al heel de maand december en ze gaan maar vlug binnen in Estaminet de la Gare.

“Sooi,” zegt Jeroom, als ze alletwee een forte brune besteld hebben, “uw vader moet wel een lange arm hebben, want hij wil mij een jobke bij het spoor aan de Waaienburg bezorgen?”
“’k Versta het,” zegt Sooi, “ge kunt socialist en flamingant zijn, natuurlijk, en pacifist erbij. Die oorlog heeft beesten van ons willen maken. Hoe dat we daarin gelopen zijn.”
En dan Jeroom weer: ”Sooi, de socialisten zijn toch goed bediend door de koning enkel en **alleen omdat ze vier jaar de Internationale zijn vergeten**. “
“Pardon,” kaatst Sooi terug, “omdat we anders revolutie gingen maken! Het is klaar dat er voor de Vlamingen nog niet direct een vervlaamsing in het onderwijs, het leger, het gerecht en de administratie te verwachten is. De koning loopt over van begrip voor de Vlaamse grieven, maar ‘t zal langs parlementaire weg moeten gebeuren, en dat is die van **de verkozenen des volks**. En ze moeten nu alleen maar zorgen dat ze overeenkomen, de Vlamingen, en aan ’t zelfde zeel trekken, dan gaan ze ook van het algemeen stemrecht profiteren.”
En daar heeft Jeroom niet van terug.

Nog meer soldaten zijn het café binnen gedruppeld en één begint te vertellen over **de houthakkers van de Orne.** Over die tien frontsoldaten die rebelleerden tegen de bevelen in ‘t Frans en als slaven zijn verkocht e**n** met dwangarbeid gestraft in de afgelegen bossen van de Orne. Ze zijn nu in Oostende en moeten er werken samen met de Duitse krijgsgevangenen.
“Een schande dat onze regering dat toelaat,” zegt er één en een ander roept: “**Wij zijn gestraft omdat we Vlaming zijn!”**
“Wacht maar tot achter de verkiezingen, dan gaat de regering wel anders piepen,” besluit Jeroom en dan drinken en smoren ze er nog één en zo hebben ze nog een keer hun koleire kunnen ventileren en gaan ze wat minder gespannen naar hun kampement waar het evenveel binnen regent als buiten.
En dan is het rap Kerstmis en Nieuwjaar en ook de januarimaand gaat met veel ongeduld voorbij en op 1 februari 1919 worden ze allemaal eindelijk gedemobiliseerd en is de nachtmerrie die op 4 augustus 1914 begon voorbij.

Maar eerst ga ik nu tussen twee regendagen weer een stukje fietsen. **Het is de laatste week van augustus van dit kutjaar 2020**. Het zal toch niet weer over die oorlog gaan zeker?

Helaas wel, want in de kerk van Zonnebeke loopt nog tot 15 november een tentoonstelling over **Huib Hoste & modernisme**.
De oplettende lezer herinnert zich zijn Belgenmonument in Amersfoort. Ook de Brugse architect Huib Hoste was met zijn gezin naar Holland gevlucht en kwam er onder de indruk van Mondriaan en Van Doesburg en het kubisme in de architectuur en De Stijl.
Hij kwam er ook met Van Cauwelaert in contact.
Na de oorlog mag hij in het totaal platgesmeten Zonnebeke zijn ding doen. Hij ontwerpt er onder andere de Onze Lievevrouwkerk zeer tegen de zin van pastoor en kerkfabriek.
De pastoor wil Romaanse rondbogen en dikke muren en Hoste zegt achteraf: ”En hij heeft ze gekregen.” Die rondbogen althans.
Alleen zijn de vensters heel lang en smal bekroond met kleine boogjes. Het brandglas in art déco is indrukwekkend en filtert het licht kleurrijk in deze grote, open gebedsruimte van staal, glas en beton. Door het gewicht van het beton begint de boog boven het koor tijdens de bouw te scheuren en er komen stalen steunstangen aan te pas.
Tot overmaat van ramp dondert de werklift, buiten de werkuren, met tien mensen aan boord van de hoge toren naar beneden en er vallen zes doden. Het verhaal eindigt in mineur want na meningsverschillen met de gemeente verlaat Hoste voortijdig de werf.
Ook de pastoor verwijdert nu een aantal meubels uit het interieur en doet zijn zin waar hij nog kan. **Hoste was te groot voor dit kleine land.**
Ik wandel door het kasteelpark en zet me neer op een bank bij het kasteel.
Eindelijk nog één smoren met zicht op wat gewoon een veredeld Normandisch landhuis is**.**
Waar is de tijd toen Werner Lagae hier de landjonker was die niet naliet de perversiteit van de oorlog misprijzend aan de kaak te stellen.
De wereld is er ondertussen alleen maar cynischer op geworden. De nostalgie overvalt me onder de bomen. We schrijven 1992 en in het landhuis, dat toen “De Poort” heette, en in de omliggende tuinen ging de tentoonstelling “HER-DENKEN” door.
Naast plastisch werk van 50 kunstenaars kwamen ook 7 dichters op grote panelen aan het woord, en één van hen was ik. En ook toen al probeerde de politiek de oorlog te recupereren. Bij de opening verscheen minister Vandenbossche marcherend in een door de firma Valcke aangelegde loopgraaf haast militair ten tonele. Het had evengoed De Crem kunnen zijn. En als ik daarna naar huis vertrek fiets ik door de Berten Pilstraat. Ook daarom kwam ik vandaag naar Zonnebeke. Maar **Albrecht Pil**, dat is voor de volgende keer.

Geraadpleegde literatuur:
COSSEY, Albrecht. Geschiedenis van Leisele. S.l., s.n., 1977.
GHEYSENS, J. Roesbrugge-Haringe: zijn belang in het geheel van wereldoorlog 1914-1918, in “Aan de schreve”, jaargang 1973, nr.1, p.18-31.

TOP, Ivan. Te voete, te paard, op wielen, over ’t water en in de lucht. Verplaatsingen en transport gedurende de Eerste Wereldoorlog, in “Aan de schreve”, jaargang 2016, nr.1, p. 3-32.
Parochieverslagen uit de eerste wereldoorlog, online via de website van het Rijksarchief.
LAGAE, Werner en **Kristof PECTOR**. HER-DENKEN. Catalogus nav de tentoonstelling in het C.C. Kasteel te Zonnebeke en de GVB Passendale van 11 juli tot 23 augustus 1992, 78 p.

Gekleurd

14 oktober 1829 - De pekkers in den Legen Doorn – Hommelpap ?– SAP R295

Openbaar zitting van veertienden octobre achttien hondert negen en twintig gehouden door het policiegeregt van het kanton Poperinghe
Tusschen den heer **Franciscus Desoutter** schepenen der stad Poperinghe, vervullende de post van het openbaar ministerie - vervolghende de overtreding van bloote policie hiernaer, ter eendere
Joannes Delanghe, landbouwerzoon - **Benoit Adriaen,** landbouwer - **Joannes Blanckaert** - zaeger en **Casimir Blanckaert**, schoenmaker -
woonende met zyn ouders - al woonende te Poperinghe - te weten den eersten en derden in den Hamhouck ende den tweeden en vierden in de Veurnestraat -
verdaghte en gedaegde ten verzoeke van het openbaar ministerie volgens expolit van den deurwaerder actum de dato derthienden dezer maendd ter andere -

Den griffier heeft voorgelezen het proces verbael door **Joannes Verhaeghe en Xavier Boeye** - beide agenten van policie de stad Poperinghe - **den acht en twintigsten september** jongstleden, ten laste van de voornoemde verdagten, waar uit blykt - zy **den zeven en twintigsten** der zelver maend september snachts ontrent de elf ueren en half, door de voornoemde agenten van policie bevonden hebben geweest te Poperinghe ind'herberghe **den Leegen Dooren** – dit in overtreding aan de artikelen drie en vier van het eglement van policie der stad Poperinghe in date 20 mey 1806
Ghehoord de verdagten in hunne verdedinge middelen -
Ghehoord het openbaar ministerie in de opneming der zaak in zyn conclusien voorgedragen
Ovewegende het blykt zoo by voormelde proces verbaal als met de eygen bekentenisse der verdagte, zy den zeven en twintigsten september lestleden snachts **naer het luiden der retraite klok** - bevonden hebben geweest in d'herberge **de leegen Dooren** te Poperinghe
Gezien de artikelen drie en vier van het voorberoepen reglement van policie aldus luidende art. 3 - verbod is gedaan aan allen inwoonder der stad en grondgebied van Poperinghe - te blyven ofte te drinken in d'afspanninghen, herbergen of alle andere openbaere plaatsen welke dagen het wesen mag s'avond naer de retraite klok -

Art. 4 - Allen persoon gevonden zonder toelating door de meyer inde gezeyde plaatsen en de klok van retraite - tzy door myn ajduncten commissaris van policie of veldwaghteren zal verbeuren de boete van drie franken
Gezien het artikel 162 - van het wetboek van strafvordering aldus luidende
de party die in het ongelijk gesteld word zal in de kosten verwezen worden zelfs ten opzighte vande publieke party -

de kosten zullen by het vonnis ghewaardeerd worden

Wy rederegter als policieregter veroordeelen de voornoemde **Jerome Delanghe - Benoit Adriaen - Joannes Blanckaert - en Casimir Blanckaer**t elk in eene boete van een gulden veertig centen - drie franken - en in de kosten begroot tot twee gulden een en negentig centen - begrepen het gelykvormig afschift met de beteekening van dit vonnis
Aldus hoogts gewezen ten dage maand en jare als boven en uitgesproken in openbaar gehoorzaal te zitting van vierden der maand november achttien honderd negen en twintig door meester Joannes Baptiste Emmanuel Cornette - vredregter van het kanton Poperinghe - provincien Westvlaenderen en hebben alhier onderteekent met den griffier
Cornette - Coene

Poperinge verbeeldt

Dag Guido,

Hierbij de onbekende foto uit het stadsarchief voor een volgende editie van Doos Gazette: wie? wat? waar? wanneer? We weten er niks van, dus alle suggesties welkom!

Vriendelijke groeten,
Wouter

Dus wie kan ons helpen?
Het lijkt ons een vereniging met een prachtige vlag waarop het Poperingse wapen te zien is;
De foto lijkt mij genomen op het einde van de 19de eeuw.
Is het een koor?
Of wat dan ook?

WESTHOEK VERBEELDT.BE

Het zilverwerk van de stad Poperinghe

We zijn momenteel de stadsrekening van het jaar 1651 aan het uittypen, Meestal is de rubriek over de 'wetcroesen' in de rekeningen beperkt tot het opsommen van de schepenen die hun wetkroes nog moeten betalen, maar dit jaar maakt men werkelijk een inventaris van dit zilverwerk. Het lijkt ons dat de burgemeesters en de schepenen verplicht waren bij hun aantreden de stad een zilveren drink- of eetvoorwerp te geven, wat ze ook deden, al dan niet met hun naam daarin gegraveerd.
We vonden het nergens bevestigd, maar we denken dat ze deze voorwerpen ook effectief gebruikten op die plechtige momenten, waarbij ze hooggeplaatste functionarissen of edelen dienden te ontvangen en hen wijn te drinken of iets te eten gaven.
Deze schat van Poperinghe is in het jaar 1651 – een jaar van oorlog- tamelijk uitgebreid.

Tnaervolghende is het zilverwerck ende tnu toebehoorende tcollegie vande wet

Eerst een zilveren vergulden cop commende van d'heer Charles vande Clyte wyllent bailliu - d'heer ende meester Jan vande Fosse - Gheleyn Dyedeman, Dieryck Spetebroodt ende Frans Wydoot - schepenen ten jaere 12 ende 13.
Een zilveren tasse met een **hansken int kelderken** daerinne ghegraveert mette naemen - Corneel Pierins ende Jan Jacobssoone ende Jacob Verschave d'oude - schepen anno 1621
Een roemer en tasse beschreven mette naemen Jacques Baert ende Jaques Verschave, schepenen anno 1617
Een zilveren tasse beschreven mette naemen Mailaert vande Goesteene d'oude ende Gillis Covera- schepen ten jaere 1606
Een hansken in de kelder ghegraveert met vier schilden - teene **twaepen deser stede** ende tander met I en B - een met FF
Eene tasse beschreven Corneel Pierins - Andries Rebaut - Jan Makeblyde ende Pieter van Daele -
Een tasse beschreven metter naemen Mattheus Trystram ende Jan Verslype - schepenen anno 1596
Een tasse commende van Jan Bonne - Jacob Verslype - Jan Maerten ende Jacob Cauwera, schepenen anno 1614 - zynde ghefigureert
Een tasse commende van Andries Makeblyde - Jan van Renynghe ende Andryes Masselis - schepenen anno 1603
Een tasse comemnde van d'heer Jaques Schevele - Jan Baert ende Ghileyn vande Maerle - schepenen ten jaere 1628
Een zilveren zoutvat beschreven metten naemen - Guilles Pierins , Jaques Proventier ende Robert du Floucq - schepenen anno 1621
Een zoutvat beschreven metten maemen van Jaques Wyts ende Gheleyn van Elslande - schepenen anno 1611
Een zilveren drycant zoutvat met pillaerkens - commende van Frans Folcque ende Jacob van Damme - schepenen anno 1611
Een zilveren vergulden cop ghecocht mette pennynghe in redemtie vande wetcroesen van d'heer ende meester Jooris Queval balliu - d'heer Andries Marsilles - Chaerles Levem, Meester Joos Cheys, Jan van Renynghe filius Kaerles - Augustyn Jacobssoone - Jan van de Zande - Pieter Keerne - Jacques Folcque filius Jans - Rodolph vande Leeuwe ende Frans Bollaert
Een zilveren croes beschreven met Maillaert vande Goesteene de jonghere ende Gheleyn de Bruyne

Een zilveren croes beschreven emt Pieter Babelaere - Pieter van Renynghe ende Jaques Melis - schepenen anno 1633
Een zilveren mostaertpot met een lepelken - beschreven mette naem Robert Proventier - Jan vande Goesteene ende Nicolays Jacobssoone - schepenen anno 1629 ende 1634
Een zilveren schaele ghetekent mette naemen d'heer ende meester Gilles vande Leeuwe - wylen capelaen vande weth ende d'heer meester Guilles vande Fosse - raedtpensionaris
Een schaele beschreven mette naemen Paulus Dyedeman - Christiaen Maes ende Andryes Masselis
D'heeren van de wet hebben ghecocht anno 1640 met gheldt in redemtie van wetcroesen 36 tinnen taillioren - weghende 60 pond swaer - Item xviij plateelekns weghende 69 pond zwaer ende twee plateelen weghende 24 pond swaer - item **eenen tinnen waeterpot**.
Item hebben noch ghecocht twee zilveren candelaeren met **eenen zilveren keersesnuter** met pennynghen procederende van de wetcroesen - Jacques Dyedeman - Robert Eellebode - greffier anno 1639 - Jaques van Landeghem - Pieter Huughe, schepenen anno 1640 - heer ende meester Gheraerd Doene capelaen vande weth - Jan van Renynghe filius Jacques - schepen ten zelve jaere - d'heer Jan vande Leeuwe, amman - meester Pieter Makeblyde , Nicolays Cambray, Jacques Steven d'oude - Robert Bonte schepenen anno 1641 - Jacques Folcque filius Frans - Jan de Vos schepenen ten jaerre 1642
Folio 23
Mahieu van Renynghe ende Christiaen Floor schepenen anno 1643 - midswelken noch goedt blyft xxvij schele parisis.
Item hebben noch ghecocht drye dwaelen ende teenen grooten candelaere, procederende van wetcroesen, Andryes de Zaeghere schepenen anno 1643 - medsgaders Nicolays de Vos ende Robert vadne Goesteene schepenen anno 1644 - tzaemen costen par acquyt van d'heer Jan van de Goesteene lvij pond xi schele midswelcken noch goedt blyft onder de handen vande doender xiij pond viij schele.
Ontfaen in ghelde de wetcroesen van Jan Rouvroey ende Jan de Keyser schepenen anno 1645 - medsgaders de gonne van Jan Wanten ende Jaques Malebranque - schepenen anno 1646
Raeckende den gonnen van meeser Louis Makebyde, bailliu, meester Jooris Queval, greffier, Frans Scherrier, Jan vander Fosse, schepenen ten jaere 1648 - zyn de zelve ontfaen door d'heer Nicolays vande Maerle, de wetcroesen van Jan vande Fosse - dander zynt schuldich.
Jacques Looten ende Frans van Damme hebben betaelt hun wetcroes ande doender - Schepenen 1649 - Christiaen Liebaert ende Chrsitiaen Visaige zyn schuldich hemlieden wetcroesen -
Pieter de Conynck ende Niolcays Dyedeman zyn van ghelicke schuldich hemlieden wetcroesen
Meester Philipe Marsilles - Nicolays van Renynghe - Nicolays Cambray de jonghe - ende Jaques vande Wynckele de jonghe schepenen ten jaere 1651 zyn schuldich zeven wetcroesen.

Tot daar de zilverschat van Poperinghe. Wat ons daarbij zeker interesseerde is dat 'Hansken in de Kelder' – een goede uitleg vonden we in de rubriek 'Nederlandse spreekwoorden' op internet.

Nederlandse spreekwoorden
NEDERLANDSE SPREEKWOORDEN, SPREEKWIJZEN, UITDRUKKINGEN EN GEZEGDEN (1923-1925) DOOR F.A. STOETT

GEPUBLICEERD OP 30-08-2020

Hansje in den kelder

BETEKENIS & DEFINITIE

Hieronder verstaat men een feestdronk, die vroeger eene vrouw, die in gezegende omstandigheden verkeerde, werd gewijd; men dronk hiermede op den verwachten nieuwen wereldburger.

In Duitschland kent men deze uitdr. ook: Hänselim Keller of Hänschen im Keller of im düstern Keller (Wander II, 357); evenzoo in het Deensch: lille Hans i kjelderen. In het Engelsch schijnt zij uit Holland ingevoerd te zijn; zij luidt: Jack in the cellar (Halliwell 433). Synonieme uitdrukkingen waren: het wel afloopen van het scheepje of het bolletje in het holletje drinken; de Vlamingen zeggen, evenals wij vroeger: **Maeiken in 't schapraeiken** (zie Ndl. Wdb. XIV, 277); elders gebruikt men: **'t kindeken in 't spindeken** ofwel 'tkinneken in 'tspinneken (Harrebomée 1,404); in Duitschland ook Gretchen in der Küche naast Jan im Keiler. Bij ons dateert de uitdr. hoogstwaarschijnlijk eerst uit de 17de eeuw; we vinden haar in Huygens, Cluysw. vs. 337; Winschooten, 284: hansken is in de kelder, en maiken in schapraiken.

Vgl. ook D. Pers, Wonderwercken van Bacchus, anno 1628, bl. 47:Het kluwen sich ontwind, het hansjen was verborgen,

Het Vrouwtjen was beswaert, en vol benaude sorgen.

Van al de gegeven verklaringen komt mij de eenvoudigste deze voor, dat wij kelder opvatten in den zin van den moederschoot, het duistere, het verborgene, het ‘holletje’, zoodat ‘Hansje in den kelder’ eig. wil zeggen: het kindje dat nog in het verborgene zit; het kindje dat het levenslicht nog niet heeft aanschouwd. Zie Taalk. Bijdr. II, 27; Schotel, Oud-Holl. Huisgezin, 293; NoordenZuidVI, 86 vlgg.; De Cock1, 122 en Ndl. Wdb.

V, 2115. Dat juist de naam Hansje gekozen is, moet hieraan worden toegeschreven, dat Hans een zeer algemeen verbreide naam is, evenals bijv. Jan.

Vandaar ook groote Hanzen (16de eeuw), schraalhans, hansworst, (uit hd. Hanswurst), vroeger bij ons ook hans-sop, vertaling van het hd. Hans Supp(e), vanwaar het kleedingstuk van dien naan, eene navolging van het fr. Jean Potage; vgl. ook het eng. Jack Pudding; ital. maccherone.

In dit geval echter spreken we over een voorwerp, een kelk.
Een uitleg hierover vonden we in het Woordenboek van de Nederlandse Taal; daar staat er het volgende geschreven:
WNT
3°. Benaming voor zekere drinkschaal.
Hansjen in de kelder, … een zilveren schaal …, waarin in het midden eene holligheid is, waarin een klein kindje op een holle … bol op en neer springt, naar mate de wijn vermindert of aangevuld wordt, BERKHEY, *Oud-Holl. Vriendsch.* 165 [1809].

En we vonden ook één afbeelding van een dergelijke schaal of kelk op internet waarbij we ons effectief een beeld kunnen vormen van wat een 'Hansken in den Kelder' eigenlijk is.

De vryheid is de kostbaerste schat der volkeren – 1862

De Maetschappy '**De Roeysche Barbaristen'** te Poperinghe, schryft eenen pryskamp van letter-, zang- en uitgalmingskunde uit, die **op 13 juli 1862**, zal plaets hebben. Zy looft uit:
Letterkunde – Proza. Voor de schoonste redevoering, ten minste 100 drukregels behelzende, op het volgende ontwerp: de vrijheid is de kostbaerste schat der volkeren. Een zilveren verguld en een zilveren eermetael.
Dichtkunde – Voor de beste verzameling van drie volksliedjes, ten minste 50 drukregels behelzende, op de volgende onderwerpen: A – Een vaderlandsch lied – B – een meiliedeken of minnelied – C – Een boertig liedje op een onderwerp naer keus. Een zileren verguld en een zilveren eermetael.
Zangkunde - voro de beste uitvoering van eene vlaemsche romance of een hoegenaemd zangstuk. Een zilveren verguld met eene premie van 30 frank en een zilveren eermetael met eene premie van 20 frank.
Tooneel- en uitgalmingkunde – twee spraken – deftig vak. Twee zilveren vegulden met een premie van 40 frank en twee zilveren eermetalen met een premie van 20 frank.
Deftige uitgalming – Eerste klas. Een zilveren verguld met eene premie van 30 frank en een zilveren eermetael met eene premie van 20 frank.
Tweede klas – Zelfde pryzen met premien van 20 en 15 frank.
Boertige uitgalming – Eenige klas. Een zilveren verguld en eene prmie van 30 frank en een zlveren eermetael met eene premie van 20 frank.
Luisterlyke intrede – Misnten 10 leden, een zilveren verguld eermetael.
Verst komende mededingers – een zilveren eermetael.
Grotoste tetgal kunstoefenaren eener zelfde Maetschappy – ten misnte 8 leden. Een zivleren eermetael.
De letterkundige gewrochten moeten voor den 21 juny aenstaende, kosteloos toegezonden worden aen den **heer Van Merris-d'Ydewalle**, voorzitter der maetchappy; zy moeten eene kenspreuk dragen en vergezeld zyn van een toegesloten briefje, inhoudende dezelfde kenspreuk, de namen en woonst des schryvers.

De inzendingen voor deze prijskamp worden in het Stadsarchief te Poperinge bewaard onder het nummer: SAP MRB 876. Uit deze bundel halen we twee van deze essays.

Pryskamp voor Poperinghe
Maetschappy 'De Roeysche Barbaristen te Poperinghe'
Prysvraeg - 'De vryheid is de kostbaerste schat der volkeren'

Antwoord - Kenspreuk **' Ik wyde 't vaderland myn lied' -** P. Van Duyse

Vrijheid die de rampenwereld
met kransen van geluk omperelt
en als een hemellicht, voor 't oog der volken gloed
die met een enkel vingerteeken
de sterkste troonen kunt verbreken
en door een enkelen blik, het gansche land bekoort
Mevr. Courtmans

Als wy Belgen , in het verleden terugzien, dan mogen wy trotsch wezen op de blyken van vaderlandsliefde die onze voorvaderen voor het behoud der vryheid, ten allen tyde, hebben

betoond.
Hunnen moed wanneer het ergens gold om ze te verdedigen, zelfs wanneer eenigen op het schavot stonden en zich aldus slagtofferden voor het duerbaer vaderland is wel het schitterendste bewys daervan.
Wy mogen met regt, trotsch zyn op de namen van een Boduognat, een Ambiorix, een Deconinck, een Breydel, een Artevelde, een Agneessens en meer anderen: namen die onsterfelyk zyn geworden by elken echten Belg en dat enkelyk omdat zy een vaderlandsch en moedig hart bezaten, omdat zy de vryheid beminden en zoo dikwyls de tolk des volk zyn geweest om te stryden voor haer behoud.
Daervan hebben wy meer dan een bewys in onze vaderlandsche gechiedenis.
Toen Cesar, door magt en geweld hier in België viel en onze voorvaderen, die nog vry waren en gehecht aen hunne zeden in den slavenboei wilde kluisteren, zien wy Boduognat en Ambiorix met hunne makkers opstaen om te vechten voor het behoud der vryheid.
In het begin der veertienden eeuw hebben wy de twee heldhaftige mannen van Brugge, Breydel en De Coninck, die even als hunne voorvaders opstaen om de invallen van Frankryks overmagt te bevechten.

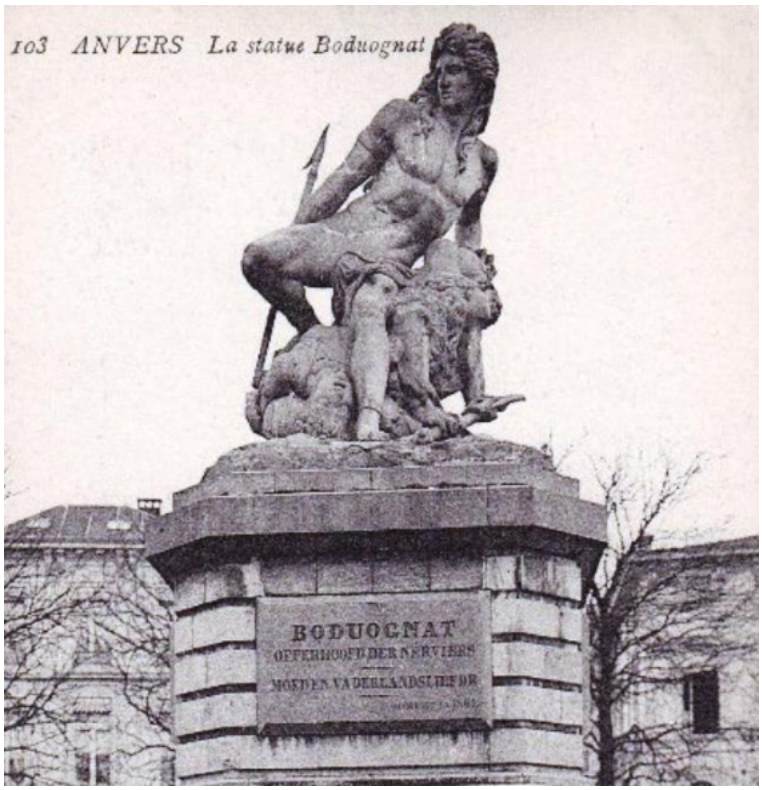

In een pijnlijk zoeken van een puberaal België naar nationale figuren komt men uit bij Boduognat – een 'koning' van de Nerviërs en die krijgt dan in 1861 zijn standbeeld in Antwerpen!
Het beeld werd dgemaakt door Joseph Ducaju
De oudste Belgische held moest in 1954 wijken voor de tram.
Een mythe uit het verleden, weggeveegd door de vooruitgang.
Clovis wilde men te Peer in Limburg neerpoten.

Daerna is het de wijze man van Gent, Jakob van Artevelde, die insgelyks de belastingen van Frankryk, met alle magt, tegenkant om de vryheid weder op te beuren **en die tot belooning van al zyne opofferingen door zyne landgenoten zoo onmenschelyk wordt vermoord.**
Later zien wy Agneesens een eenvoudige burger van Brussel, aen het hoofd des volks staen om ook de vryheid te verdedigen; wy zien hem zoo krachtdadig het woord voeren, wanneer Prié, zyne landgenoten wil doen zwichten, wy zien hem op het schavot staen met de kloekmoedigheid van eenen echten Belg en met fierheid den nek bukken; zich slagtofferende voor vryheid en vaderland.
Ziedaer bewyzen die toonen dat de vryheid ten allen tyde, werd bemind en hare verdedigers vond.
Ja, al die mannen voelden een vaderlandsch hart in hunnen boezem kloppen; zy zagen dagelyks hoe de dwingeland hen meer en meer vernederde, of zich gereed toonde om nieuwe

invallen of belastingen te doen.
Zy wilden niet tot slaef van een vreemden overheerscher dienen en schuddeden de ketens af waermede deze laetste hen bedreigde.
Doch velen hebben het niet gelukt dat edel doel te bereiken; velen waren gedwongen hunne woede te verkroppen, wanneer zy op het punt hunne ketens te verbryzelen, de overmagt des vreemden dwingelands al hunne plannen op vryheid vernietigde, zy streden doch, zy bezweken.

Ambiorix plaatste men in Tongeren. Hij staat op een kunstdolmen. Dolmen zijn te situeren in de vroege Keltische tijd, Ambiorix in de tijd van de Romeinen. Suptiele geschiedvervalsing in de zoektocht naar Belgische geschiedkundige nationale figuren. Het beeld is van de Fransman Jules Bertin en werd in 1866 op de markt te Tongeren geplaatst.

Een groote schryver zegt ergens :
De vryheid is voor de maetschappy, wat de gezondheid voor ieder mensch is, zonder vryheid kwynt zy en komt geenerlei geluk meer.
Inderdaed, deze woorden zyn gegrond en waer, want, wanneer een vreemdeling het waegde de regten des volks te schenden en er in gelukte het onder zynen dwang te doen bukken, viel het land eensklaps in eenen staet van moedeloosheid alsof het werkelyk den moed niet meer had nog op te staen.
De bloei van zynen handel en nyverheid hield op, het volk morde tegen de belastingen die het nu moest onderstaen, twist en opstand rezen hieruit op en dat alleenlyk omdat het volk zyn ontnomen vryheid terugeischte en zonder dezelve niet kon leven.
Het wilde vry zyn, zegde het, de kreet 'Vryheid en Neering!' ging uit alle borsten op en gelukte het hem, zyne keetens te verbreken, het hernam zynen vorigen bloei en werkte uit al zyne magt om zynen duerbaeren schat te behouden.
Een volk dat verkleefd is aen zyne regten en zyne zeden, aen alles, in een woord, wat zyn bestaen op vasten grond stelt, moet ook de vryheid lief hebben.
Ten allen tyde was zy een der grootste voorregten der beschaefde volkeren.
Zy was de steun en het verdedigingsmodel van diegenen welke ze bezaten om hunne regten te doen gelden wanneer een vreemde overweldiger hen wilde verdrukken of ze hun ontnemen.
Om te tonen welken kostbaeren schat de vryheid voor het volk is, zullen wy de volgende bewyzen stellen
1° Het volk mag zyne regten doen gelden wanneer men ze wil vernietigen of hem ontnemen. dan staet het op, neemt zyne vryheid tot steun en laet niet af vooraleer men ze hem teruggeeft. Staet het onder 't gebied van eenen vreemden, dan is het gedwongen te zwygen en den wil van

dezen laetsten te volgen.
2° Het leeft door zyne eigene kracht en maekt eene natie, een gezin uit, terwyl het niet verpligt is aen iemand rekening van zynen voor- of tegenspoed te geven.
3° Het leeft gerust en te vreden, waer het tegendeel onder eenen vreemden vorst altyd te duchten heeft voor nieuwe lasten, waeraen het niet kan wederstaen.
4° Het bezit de vryheid der drukpers, waerdoor het gemagtigd is zyne gevoelens, zyne denkwyze onbevreesd en opregt uit te drukken.

Nu willen wy het heil aentoonen dat er uit voorspruit.
Voor eerst zyn die voordeelen slechts voorregten die een volk bezit, wanneer het vry is en op dewelke het, zonder deze, geene aenspraek kan maken. daerdoor komt het tot eenen staet die zynen zedelyken en stoffelyken luister doet verhoogen en gewis de heilzaemste vruchen moet voortbrengen.
Zulks was by den Belg ook altyd het geval.
Zolang hy onder geenen vreemden dwang te lyden had, leefde hy gelukkig en was ook niet geneigd om aen anderen hunnen voorspoed te betwisten of te ontnemen.
Zynen handel breidde zich meer en meer uit, zyne streken groeiden aen onder het dubbele opzicht van rykdom en bevolking, hy streefde alle andere volkeren vooruit in wetenschappen en schoone kusnten, in een woord, hy deed voortgang in alles wat hem nuttig kon zyn en tot de bevordering van zynen voorspoed kon bybrengen.
En zoo gaet het ook met alle vrye volkeren.
Maer zoo haest men op hunne vryheid (dien kostbaren schat, waeraen zy al hunnen voorspoed te danken hebben) de hand wil leggen, staen zy op, stellen mannen aen hun hoofd, wien de belangen des volks ter harte gaen en uit al hunne magt werken om hunne verdrukkers ten gronde te werpen.
Zoo zyn de Belgen altyd geweest , zy zyn het nog en zullen het altyd zyn.
Wy mogen dus met fierheid thans, ons scharen onder de volkeren die de vryheid bezitten, voor dewelke wy steeds zullen stryden met de leuze: **Voor Vryheid en Vaderland!**

SAP MRB - Nr. 876
Het tweede essay dat we hier overnemen, gaat een klein stapje verder, en onze schrijver is wat kritischer dan de voorgaande. Het Flamingantisme steekt schuchter de kop op.
De vryheid, schier uit ieder land verdreven
Vindt nog een wyk op Belgies grondgebied

Lodewyk Billiet – Breydels opstanding

In het begin der eeuwen, schiep God de zon, de aerde, de maen en de sterren.
Allen waren levenloos, maer onderworpen aen eene bestendgie, regelmatige en onveranderende beweging.
De aerde was woest en ydel en gansch met water overdekt. Het water wroette zich eene baen door den grond en vloeide in eene kom samen. Toen prykte de aerde met allerlei planten, kruiden, bloemen en boomen. Deze waren in den grond gevestigd en moesten het blyven, doch op de eerste voortbrengsels hadden zy dees voor uit dat zy konden groeyen en zich vry ontwikkelen.

Het aards paradijs – Teylers museum

Dan schiep God de dieren. Gansch anders is het aenzien der natuer. De vogel kiest zich eenen boom om er zyn nest op te timmeren, de bie vliegt voor alle bloemen en zuigt haren honig uit de heerlykste, de hert beschut zich onder het groene loover voor de brandende stralen der zon en het vischje zwemt dartelend van de beek in de rivier.
De zon spreidt haer schitterend licht over de aerde en de nachtegael verheft zijn danklied. Duizenden zangers ontwaeken en bekoorlyke toonen ontvliegen hunne gorgels tot lof van den schepper.
Kleine, lieve diertjes huppelen in dal en vallei, sture, woeste en vonkelende blikken bespieden hen van achter boomen en struiken. Gehuil en gebrul galmt op wouden en bergen weder, en uit is het spel en ledig het dal. De boomen krommen onder het gewigt der vlugtelingen, de spelonken zyn er van opgepropt.
Te midden dier vescheidene, nu lieve dan verveerlyke natuer, verschynt eindelyk een wezen, dat al de reeds geschapene overtreft en voor geen moet overtroffen worden.
Zie daer den mensch.
De afstand tusschen het levenlooze schepsel en de plant is groot, tusschen de plant en het dier nog grooter maer tusschen den mensch en het dier ommeetbaer.
Niet alleen bezit hy het leven en de vrye beweging, maer hy spreekt en het dier vlugt de aengename streek om zich in woeste oorden op te sluiten; het verslaefs zich aen zynen dienst of veraengenaemt zyn verblyf.
Boomen en planten wyst hy hunne plaets aen en zy groeiyen.
Vloeden en stroomen bakent hy den weg af en zy gehoorzamen.
Dankbaer voor al het voorregt dat hy op de anderen schepsels geniet, wydt hy den heer een blyden lofzang.
Niets dat hem stoort, zyne zoete stem lokt zelfs de wildste dieren uit hunne holen: leeuwen en tygers, die alles den oorlog plagen aen te doen, staen vreedzaem en luisteren op den rand des wouds.
De mensch, aldus onbedwongen in wezen en werken, van geen enkele aerdsche schepsel afhangende, maer aen allen gebiedende en in bezit van middelen om zynnen wil uit te voeren, is vry.

De vryheid, zyn grootste geluk op aerde, mag hy echter niet lang ongestoord genieten. Verwaendheid en hoogmoed schieten wortels in een bedorven hert en zie daer den eersten dwingeland. het dier is hem te zwak om over te heerchen, zyn broeder moet verslaefd en buigen onder het juk.
Doch deze waerdeert zyne vryheid en laet haer zoo licht niet glippen: schatten en kostbaerheden offert hy op voor haer behoud, zyn hoofd wagt hy om haer vlekkeloos te bewaren**, ja, liever sterft hy vry, dan slaef te leven.**

Men zou zeggen dat de vryheid een deel zyns bestaens is. En wil het noodlot dat hy ze verlieze, de ingeborene liefde tot de vryheid zal nooit in zynne boezem verdooven maer immer aengroeyen en met het leven aen zyne nakomelingen overgaen en eens zal die heilige liefde aen de eerlooze roovers den kostbaren pand ontwringen en over hun gedrag rekening eischen.
Duerbaer boven alles is de de vryheid aen den mensch maer niet min duerbaer is zy aen duizende, aen millionenen menschen, die als het ware, slechts een enkelen uitmaken, niet min duerbaer, zeg ik, is zy aen een volk.
Van den oorsprong der volkeren af aen was zy hun kostbaerste schat.
Voor de algemeene vryheid had de jongeling bloed en leven veil, de vrouw haren man, de moeder haren zoon.
Elke bladzyde der geschiedenis roemt de helden, die voor haer ten stryde trokken.
Eeuwig glansen de namen van Leonidas, Militiades en anderen die den grooten koning der Perzen dwongen om Griekenlands vryheid te eerbiedigen. Met gulden letters schreef het dankbaer Rome de namen van Horatius, Cocles en Mucius – Scoevola in zyne geschiedenisboeken neer.
Maer, wat zoek in den vreemde naer vryheidshelden rond.
Eigen kroon blinkt nog zoo schoon. Ons dierbaer vaderland , de geliefkoosde grond der vryheid, waer zy vroeger dan elders kiemde en weelderiger tierde, laet my zyne heldenscharen doorlopen, en er de martelaers der vryheid uit oproepen.

Zy zullen ons leeren wat de vryheid is, wat het hun gekost heeft om ze ons te kunnen overmaken en wat wy doen moeten om ze ongevlekt, te bewaren.

De streek van de Nerviërs – Brabant en Henegouwen. De Vlamingen moesten Vlaanderen achter zich alten en zich gaan veréénzelvigen met de Brabanders en Walen.

Ryst op, Bodehgade, en gij, kloeke Nerviërs, schaert u rond uwen koning.
Préle's velden zyn nog doorweekt van uw bloed en doorzaaid van uwe beenderen. Daer waert de geest van Cesar onder de schimmen zyner onverminbare krijgers, treurig zweeft hy over de heuvels en dalen, die, de eenigste mael den moed zyner soldaten zagen wankelen en den veldheer twyfelen aen

de overwinning.
Uw bloed is het eerste, dat op onzen dierbaren grond tot behoudenis der vryheid werd geplengd; gy gaeft er het eerste voorbeeld van ware vryheidsliefde.
Dit voorbeeld vond navolgers, de Belgen, die van u afstamden, toonden zich zulker voorouders weerd.
Filips de Schoone mogt niet ongestraft zynen degen naer het hert van Vlaenderens vryheid rigten. Dekoninck en Breydel voelden het oude Belgische bloed in hunne aderen koken.
Gent en Brugge deden eenen oproep aen hunne kinderen. Uit paleizen en werkhuizen, uit weiden en akkers, stroomde eene onverschrokken manschap naer Kortryk. Hunne boezems klopten van vryheidsmin, hunne oogen schoten bliksems van wraek. De Groeningher Kouter rookte van leeuwenbloed, op de autaer der vryheid gestort en hoog onder den overlast van de lyken der vryheidshaters.
Frankryk had gevoeld hoe zich de Vlaming wreekt op wie zyne vryheid bedreigt.
In 1814 streden onze broeders naest Brit en Duitsch voor het herwinnen van Europa's vryheid, door Bonaparte geroofd. De Fransche verdrukker zwichtte en tot loon onzer diensten werden wy nogmaels aen vreemden prys gegeven.
Ons geduld was ten einde, dry eeuwen van verdrukking kon geen Belgisch hert verdregen, de band, door Europa geknoopt, moest losgerukt.
Edelen en burgers, armen en ryken, grepen het zweerd en wilden hun eigen meester zyn; zy vergoten hun bloed en onze vrye erfgrond was van vreemde overheersching gezuiverd.
België was weer vry en moet het blyven. De nakomelingen der dappere Nerviërs maekten zich vrye wetten en kozen eenen vryheidsminnenden koning, die vryheid en wetten toe eerbiedigen.
Een nieuw leven vangt voor ons vaderland aen.
Geen verpletterende tol noch lasten drukken op nyveraer; noch akkerman, noch houden de schepen van onze havens verwydert. Geene goddeloosheid sluit de tempels, noch verhindert de eerediensten, geen lastig toezigt weegt op de drukpers, geene hatelyke decreten verdrukken de talen.
Handel, nyverheid en landbouw gaen in bloei en welstand voor uit en de volksbeschaving en geestesontwikkeling doen reuzestappen.
Leugen! Hoor ik hier roepen, de Belg is vry, ja maer de Vlaming vocht zich onder het juk van den Wael. Volle vryheid en hebben wy niet – onze volksgeest wordt miskend, onze tael veracht.
De waerheid niet mogen getuigen, ware geene vryheid.
Onze tael zou vryer moeten zyn, in de regtzalen naest de vreemde zetelen en in wetten en besluiten wettelyken ingang hebben.
Zoo de tael gansch het volk is, en zonder tael geen volk - dan is er ook zonder vrye tael, geen vry volk. En zoo lang de Vlaming, die enkel zyne moedertael magtig is, nog iets te benyden zal hebben aen den Wael, zynen broeder, beken ik dat zyne vryheid gekrenkt is.
Dat die staet van zaken langer dure, mogen wy niet dulden, wy zouden geene ware Belgen meer zyn.
Het werk over jaeren door kloeke mannen begonnen, moeten wy voortzetten.
Even als wy de vryheid, ons door wetten en instellingen gewaerborgd, moeten eerbiedigen, en de vryheid des vaderlands handhaven, zoo moeten wy de vryheid der tael herwinnen.
De schimmen onzer vaders zouden uit hunne graven opryzen en ons onder hunnen vloek verpletten, zoo wy ondankbaer genoeg waren om de vrucht hunnes bloed, de vryheid, ons laf te laten ontwringen. Maer ook zouden zy van schaemte blozen en ons niet erkennen, bloodaerds, die niet vry durven zyn, onze assche zou aen hunne zyde niet rusten.
Maer de hemel wille 't verhoeden, zoo onze duerbare vryheid ooit in gevaer kwam, dan zouden wy nog als ware Nerviërs met of voor haer streven!

Of wel, beter, de vyand zou zyne verdiende straf ondergaen.
Schild en vriend zou hem nogmaels het einde zyner dwingelandy in de oore donderen.
Ja, Nerviërs, Vlamingen en helden van 1830, gy zoudt ons uwer weerd vinden.
Zegen zou in plaets van vloek op uw zonen dalen: goede boomen kunnen geene slechte vruchten dragen.
De vryheid was Belgiës baker: zy heeft het getroeteld, gekoesterd en opgebracht, en volwassen, steekt het uit onder de schitterendste peerels van Europa's kroon.
De vryheid is ons leven. Wy moeten, wy zullen, ja, wy willen hare dagen beschermen.
Wee hem die haer tracht te dooden.
Onze haet en vloek weegt in der eeuwigheid op zyne ziel.
Vry zyn, vry blyven en sterven en vrye nakomelingen hebben, zie daer onze leuze.

Tot daar twee van de ingezonden essayparels. Voor mij mag de tweede de hoofdprijs krijgen en mag de jeugd van heden hetzelfde thema nu ook eens uitschrijven.

Nr. 221 **Doos Gazette** **november 2020**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

De een scheert de verkens de ander de schapen.

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 630 lezers

Beste abonnee

Bezoek de Hopast van het Neerhof in groep ! Alle info op de webstek!

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

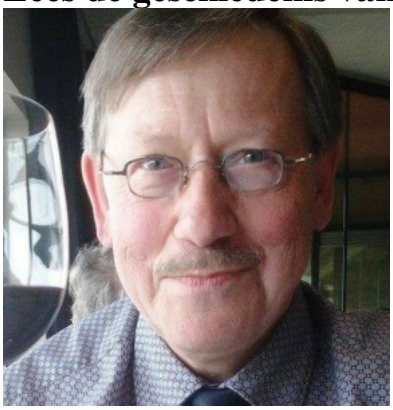

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot* **1564.**

https://tneerhofvzw.be/

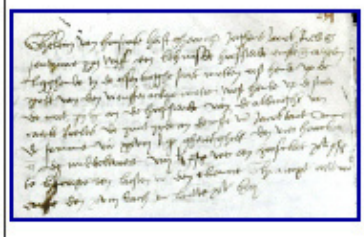

Jaar 1563 - Halmen

81 pagina's verkoopakten uit het Popeirngse jaar 1563

Ordonnantie/statuyt
eñ placcaet teghens alle de ghene die hem
lieden vervoorderen soudenwillen de Hoppe uit den lan
den van herwaertsouer te voeren mitsgaders hoe
hemlieden de Stauwers in haer ambacht daer
mede reguleren sullen.

Ghedruckt te Ghendt by Jan van den Steene/ ghesworen Buucker ende Libraries/ wonende op sente Verhilde plaetse. M. CCCCC. LXIII.

Jaar 1563 - Hopordonnantie

Deze hopordonnantie uit 1563 verbood de uitvoer van de hop !

Jaar 1563 't Yper

Het gedicht 't Yper uit 1563 gebracht door Sarah Vandenberghe en Guido Vandermarliere

Jaar 1564

Een druk en woelig jaar voor Poperinghe met grote werken.
De stad krijgt een nieuwe speye en dus gebeuren er ook werkzaamheden aan de vaart.
Er wordt een huis verkocht en betaalt met hop.
Is de waarde van de hop betrouwbaarder dan het geld?
De wel erg jonge Jan De Bachere wordt greffier van de stad Poperinghe. Is hij Geusgezind?
De draperie blijft lijden en dus mag men met twee getouwen gaan werken. Er komt een verbod op de honden voor de beenhouwers en het wordt verboden om nog loterijspellen te organiseren.
Joris van Houcke wordt chirurgijn en pestmeester van de stad en hij heeft een ziekenhuis van 1 bed.

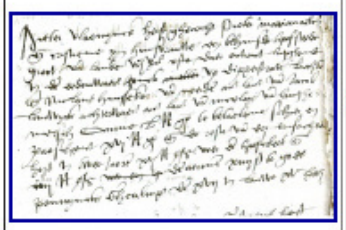

Jaar 1564

62 bladzijden verkopingen te Poperinghe.

Begrafenis Cyriel Moeyaert

Foto's Edgard Stubbe

Tekst door Wido Bourel voorgelezen op de uitvaart van Cyriel Moeyaert/ Poperinge, 03 oktober 2020

Beste Familie, Beste vrienden en kennissen van Cyriel,

De Duinkerkse dichter Michiel de Swaen schreef in de 17de eeuw
Soo spoeyt, soo loopt den tijdt
Van 't eene jaer in 't ander,
En schaekelt in sijn loop
Veel eeuwen aen elkander
Wie honderd jaar in deze wereld heeft geleefd, vergaarde een berg aan herinneringen en kennis die uniek is. Dat geldt nog meer als het gaat over een sprankelende geest, een *finhoofd* zegt men in Frans-Vlaanderen, als Cyriel Moeyaert.
Cyriel was als een gouden munt met twee even goede kanten. Aan de ene zijde had je het geloof en de kennis van de priester en de pedagoog. Aan de andere zijde de taalkundige en de Frans-Vlaanderen kenner die ijverde voor onze taal en ons erfgoed, voor onze cultuur en identiteit, voor de Vlaamse zaak, en voor de zaak van de Nederlanden. Met respect voor het anders-zijn van andere volkeren.
Cyriel was een zeer gedreven man. Hij stond als pedagoog aan de wieg van de ABN-kernen in West-Vlaanderen ; schreef met Piet Paardekooper een succesvolle ABN spraakkunst ; ontdekte Frans-Vlaanderen, schreef ontelbare bijdragen en hield nog meer spreekbeurten over de taal en de geschiedenis van deze streek ; werd inspecteur Nederlands ; werd voorzitter van het Komitee voor Frans-Vlaanderen aan de zijde van Luc Verbeke en André Demedts ; publiceerde als lexicograaf zijn bekende Woordenboek van het Frans-Vlaams ; zegende vele Nederlandstalige naamborden en opschriften. En zo zou ik nog heel lang kunnen doorgaan.
Denkend aan Cyriel herinner ik me nog mijn eerste bezoek bij hem thuis. Wij gingen samen Nederlands spreken terwijl ik toen maar twee woorden kon uitspreken. Maar met de beste leraar Nederlands ooit - zoals hij recent nog in de pers werd genoemd - had ik geen excuses. Zijn charisma en aanmoedigingen werkten aanstekelijk. Zonder hem had ik die studies van het Nederlands wellicht nooit volgehouden. Zonder hem was alles anders geweest en was ik een modaal Fransman gebleven.
Denkend aan Cyriel herinner ik me de warme ontvangst met de glimlach elke week bij hem thuis ; het bijna ritueel zoeken naar dat ene boek dat we nodig hadden maar moeilijk te vinden was in z'n bibliotheek ; naar de juiste paragraaf of de betekenis van een woord of toponiem ; de kopieermachine die even vastliep van de vele kopieën. Onze eindeloze gesprekken tot uren in de nacht over de Vlaamse, Frans-Vlaamse actualiteit en wat wij konden doen voor de goede zaak.

Denkend aan Cyriel herinner ik me ook de vele bezoeken bij Frans-Vlaamse mensen bij ons in het dorp. Cyriel kon zich dan helemaal wegcijferen, de mensen in hun *Vlaamsch* laten spreken over koetjes en kalfjes. Cyriel, enkel gewapend met pen en papier was er als de kippen bij, om een interessant woord, een uitdrukking, een oude gewoonte, een teken van Vlaamse aanwezigheid te noteren. Daar was de geleerde man op zijn best, daar was hij gelukkig tussen de gewone mensen als een pastoor van te lande. Cyriel had ook elk jaar voor iedereen een attentie: de volkskalender van de Druivelaar. Het achterliggend idee van de pedagoog hier was dat de mensen hiermee alle dagen en maanden van het jaar in het Nederlands konden leren lezen.
Vader zei ooit tegen Cyriel: "Mijnheer pastoor, als de doden hier op het kerkhof met elkaar spreken, dan is dat enkel in het *Vlaamsch.* Hierboven wordt tegenwoordig meer *Vlaamsch eklapt* dan beneden."
Voor Cyriel wil ik dat graag geloven. Cyriel, dank voor alles.

En Cyriel schreef zelf het volgende:

Het is tijd voor mij te gaan
nu geen tranen meer
kijk naar de hemel en geloof
eens zien wij elkaar weer.

Het is tijd voor mij om jullie te verlaten
geen verdriet meer en geen pijn.
Kijk naar de regenboog en weet
ik zal er altijd voor jullie zijn.

Het zal niet eeuwig duren
eens komt er een moment
dat ik jullie weer zal kunnen vasthouden
dat jullie weer bij me zijn.

Het is tijd voor ons om afscheid te nemen
droog jullie tranen nu
kijk 's avonds naar de sterren
en weet dat ik van jullie hou.

Denk aan mij en wens mij
altijd heel dichtbij
praat met mij, verdring de pijn
ik zal er altijd voor jullie zijn.

Van bij **Jerome Schoonaert** *‘ facebookpagina pikten we het volgende onderstaande gedicht:*

Oktober
Nu hang't zwyn an de leere !
Goe were e meug’n me nu nie mè verlang’n
De doagen korten ol zeere
‘t is lik of da’m an die leere
Oek ‘n zomer wilden uphang’n !

Nu zit nuus smout in de stande
En’t kroakekik gon me nu zette’n up’t schap
Nu komm’n de kroaien al deze kant
Ze vliegen (me zing’n’t) nor Engeland

Ja, ‘n winter noast nu rap !
Ja ‘n winter noast nu zeere
De lucht hangt leege in is dikkers zo grauw
Nu hoor’n me de reen rusch’n
E brokke van’n hemel blauw !

Nu voll’n de leste vruchten
En’n pachter trekt no zyn eigenoar toe
Nu leest-je in Boameskoleur’n
Wuk dat’r meuglik ku’ gebeur’n
Och ! de wereld komt moe !

D.U.

De foto van ‘De Toekomst’

In het vorige nummer van Doos Gazette stond de onderstaande foto.
Van Luc Ferrand kregen we de volgende commentaar;
Wouter,
Ik vond de vlag terug op bijgaande foto van de beeldbank. Zelfde top van de vlag en zelfde detail van de kroon van het wapenschild. Het zou dus gaan om het mannenkoor De Toekomst.
Wat denk jij?
Luc

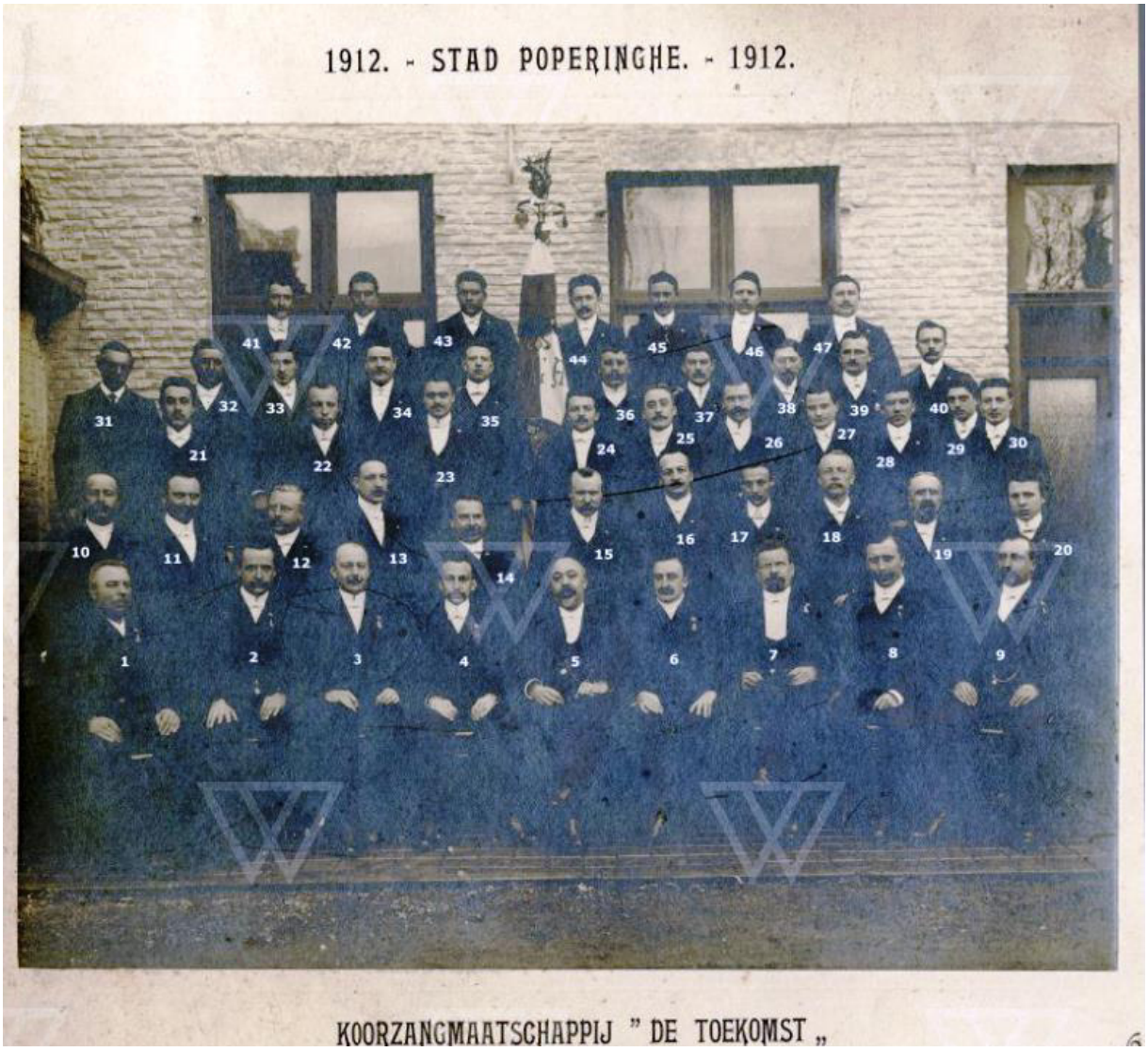

We gingen dus kijken op ‘Poperinge verbeeldt’ en effectief daar stond de bovenstaande foto, met alle namen van het koor:

In 1912 bestond er te Poperinge de koorzangmaatschappij De Toekomst. Het was een privaat mannenkoor met de Katholieke Kring (de Kring) als lokaal. Leden waren: 1. Jules Caenen, 2. Albert Baert, 3. Alfons Dirckx, 4. Jules Casier, 5. Arthur Monteyne, 6. Octave Vandenberghe, 7. Emile Dekersgieter, 8. Julien Snauwaert, 9. Maurice Hannebouw, 10. François Vanwelden, 11. Jozef Notredame, 12. Oscar Fiers, 13. Georges Berat, 14. Remi Cossey, 15. Felicien Blanckaert, 16. Alfons De Craen, 17. Jozef Dumon, 18. Jules Berat, 19. Alfons Sansen, 20.

Jozef Lambrecht, 21. Albert Delbaere, 22. Gaspard Herpelinck, 23. Theeten Jozef, 24. Dekersgieter Jozef, 25. Van Merris August, 26. x Logghe, 27; x x, 28. x x, 29. Jozef Lebbe, 30. Achille Leroy, 31. Karel Perlu, 32. Alfons Verfaille, 33. Hector Maes, 34. Marcel Debaene, 35. Camille Leroy, 36. Emile Herman, 37. Jules Bourgois, 38. Firmin Coevoet, 39. x x, 40. Maurice Couttenier, 41. Medard Declerck, 42. Willy Devos, 43. Jules Allard, 44. Valère Sansen, 45. Guillaume Blanckaert, 46. Jules Lefever en 47. Etienne Moncarey.

We kregen ook het onderstaande mailtje van Willy Tillie wat de voorgaande bemerking bevestigt.
Dag Guido, Dag Wouter,
De foto waarover je uitleg vraagt zit ook in mijn privé collectie. Ik heb hem vele jaren geleden al gepubliceerd in de 'Kroniek van Groot-Poperinge' bij het jaartal '1878'.
Het betreft de katholieke koormaatschappij 'De Toekomst', ook wel eens 'L'Avenir' genoemd. Op de vlag kun je nog het cijfer '78' bemerken.
Deze koormaatschappij werd dus gesticht in 1878, het jaar waarin de katholieke partij haar lokaal verhuisde van 'De Arend' op de Grote Markt naar de 'Nouveau Cercle Catholique' ('De Kring') op het Burg. Bertenplein in het huis van de vroegere burgemeester Charles van Renynghe de Voxvrie, dat de deken pas had aangekocht. Vermoedelijk werd de foto genomen op de koer van 'De Kring'.
Ik heb ook nog een latere foto (1912) van die koormaatschappij in mijn collectie.
Groetjes, Willy Tillie

Beste Willy, je mag gerust jouw privécollectie via deze weg delen met onze lezers !

En we gaan naar de volgende foto van Poperinge Verbeeldt:

Uit de fotocollectie van Ivan Top:
in oktober 1978 werd – na 85 jaar dienst - de hoppepers in Proven ontmanteld. Het gebouw voor het drogen, sulferen en persen van de hoppe was in onbruik geraakt. Op de vooravond van de afbraak werd als herinnering nog een foto genomen, met van links naar rechts: hopboer Roger Top, Luc Debeer, Cyriel Dever, Norbert Debeer en de koper Georges Cornette.
De hoppepers van Proven staat nu opgesteld in het Hopsmuseum van de stad Poperinge.

WESTHOEK VERBEELDT.BE

Van Lucien Leroy kreeg ik het onderstaande mailtje:
Dag Guido,
In kom vanavond naar uw lezing in CC.Ghybe.
In bijlage een paar familiedocumenten waarover graag wat meer info.
Wellicht zijn er onder de aanwezigen personen die iets méér kunnen vertellen omtrent dit "Mattekot" en over de familie Jules Thulliez ?
Dankbare groeten.
LucienLeroy

En Lucien voegde daarbij deze twee documenten toe:

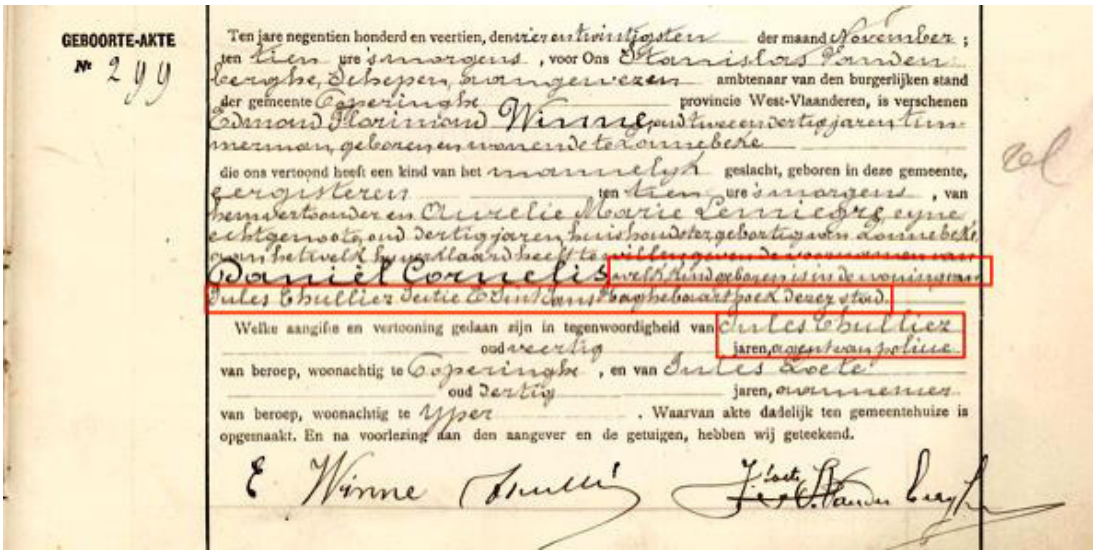

GEBOORTE-AKTE
№ 299

Ten jare negentien honderd en veertien, den vier en twintigsten der maand November; ten tien ure 's morgens, voor Ons Stanislas Vanden berghe, Schepen, aangewezen ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Poperinghe provincie West-Vlaanderen, is verschenen Edmond Florimond Winne oud twee en dertig jaren timmerman, geboren en wonende te Lonnebeke die ons vertoond heeft een kind van het mannelyk geslacht, geboren in deze gemeente, eergisteren ten tien ure 's morgens, van hem vertoonder en Aurelie Marie Lemiegre eyne echtgenoote, oud dertig jaren, huishoudster, gebortig van Lonnebeke, aan hetwelk hy verklaard heeft te willen geven de voornamen van Daniël Cornelis welk kind geboren is in de woning van Jules Thullier Sectie E Sint Jansbaghebaart Poek dezer stad.

Welke aangifte en vertooning gedaan zijn in tegenwoordigheid van Jules Thullier oud veertig jaren, agent van police van beroep, woonachtig te Poperinghe, en van Jules Loete oud dertig jaren, aannemer van beroep, woonachtig te Yper. Waarvan akte dadelijk ten gemeentehuize is opgemaakt. En na voorlezing aan den aangever en de getuigen, hebben wij geteekend.

E Winne Thullier Jules Loete Vanden berghe

Lucien en Maria Leroy-Verschelde - C. Schoolmeesterslaan 29 - 8670 Koksijde - 058 51 77 78 - lucien.leroy@telenet.be

Wat een mens allemaal tegenkomt op internet!
Op de facebookpagina van Professor Chris Impens krijgen we het volgende te lezen:

Wilhelmus van Dathenus

De verwijzingen, bestaande uit de letter en de bladzijde, zijn naar:

[E] J.-W. Enschedé, *Les origines du Wilhelmus van Nassauwe, chant national Néerlandais*, Bulletin de la Commission de l'Histoire des églises wallonnes, deuxième série, T.II, 1899, pp. 341-386 (hier)

[K] Mike Kestemont, Els Stronks, Martine de Bruin, Tim de Winkel, *Van wie is het Wilhelmus?* Amsterdam University Press 2017 (hier)

[M] Abraham Maljaars, *Het Wilhelmus: auteurschap, datering en strekking. Een kritische toetsing en nieuwe interpretatie,* Uitgeverij Kok — Kampen 1996

[P] Jop Pollmann, *Ons eigen volkslied*, H.J. Paris Amsterdam 1936 (hier)

[R] Theodorus Ruys, *Petrus Dathenus*, proefschrift V.U. Amsterdam, 1919 (hier)

[S] J. G. Sterck, *Bronnen en samenstelling van Marnix' Biënkorf der H. Roomsche Kercke*, De Vlaamse Drukkerij, 1952 (relevante bladzijde hier)

[V] Guido Vandermarliere, archief Poperinge, jaarboek 1570 (hier op internet en hier als pdf)

[VD] F. van Duyse, *Het oude Nederlandsche lied,* vol. II, 1905 (hier)

1. Dathenus, een plat vlamijnck

De Nederlandse tekst van het Wilhelmus is geschreven tussen mei 1568 en 1573. In de oudste drukken (ca. 1576) wordt als zangwijze gegeven: *naar de wijse van Chartres.* Pas in recente jaren is min of meer vast komen te staan hoe deze Franse stad de geboorteplaats geworden is van het Wilhelmus, en door wiens toedoen dat in zijn werk is gegaan. De man die ons zowel de tekst als de muziek van het Wilhelmus bezorgd heeft heette **Pieter Dat(h)en.**
Hij is geboren in Kassel, hoofdplaats van een van de zuidelijke kasselrijen van het graafschap Vlaanderen (kaart hierboven) en is karmeliet geweest in Ieper. Dit alles weten we met zekerheid uit eigentijdse ambtelijke documenten.
*Den eersten in november xvc zessentzestich tsnuchtens, tusschen den neghen ende thien hueren, voor Meester Cornelis, Ruddere, heere van den Coornhuuse, hooch bailliu der stede ende casselrie van Ypre, Ghilein Bulteel voorschepene Frans Inghelvert ende Jan Marmal, scepenen der voornoemde stede, compareerde **Pieter Daten, filius Pieter, ghebooren van Cassel**,* enz.
*Ce jourd'huy est advenu que deux prescheurs de la religion nouvelle ayans faict devant nous le serment requiz, à scavoier Carle Ryckewaert, natyf de Noeufesglise et **Pieter Daten, natyf de Cassel, quy fust jadiz moine au cloistre des Carmes lez ceste ville**, ont presché, en un mesme temps, au lieu désigné pour les presches nouvelles hors de ceste ville, faisant l'un son sermon en langue flamingue et l'aultre en langaige francoyse....*

*Up den alderheyligen dach werdt **Pieter Dathen, apostaet van den clooster van der camers nevens Ypre**, by eenighe vander nieuwe religie die vander wet ghepresenteert omme ook hunlieer predicant te wezen... ende dien volghende hebben de zelve **Pieter Dathen** ende Carle Ryckewaert, beide up eenen tydt ghepredict up den tweeden dach van november, te weten de voorseide Dathen in vlaemsche ende de voorseide Caerle in walsche tale*

[V, waar ook nog **Jan Daten** en **Joris Daten/Datin** uit Poperinge vermeld worden als mogelijke verwanten.]
Naar de gewoonte van die tijd noemde Pieter Daten zich **Petrus Dathenus**, en wij zullen hem daarin volgen. Zijn Latijnse naam gaf aanleiding tot de vernederlandste vorm *Datheen*. (De volksetymologie uit *d'Athènes* is fantasie.)
Dathenus gaat door als de grondlegger van het calvinisme in de Lage Landen. Zijn theologische carrière bracht hem, behalve in de Nederlanden, ook in Engeland, Frankrijk, Zwitserland en Duitsland. In 1566 zette hij de *Psalmen Davids* uit het Frans in Nederlandse gedichten om. Sommige tijdgenoten ergerden zich aan zijn gekunstelde taal, terwijl hij toch *een doodgewone Vlaming* was.
*Ja selfs **Dathenus die een plat vlamijnck es**, heeft zijne zalmen* [d.i. psalmen] *zo verduudst dat vele bekennen dat zij die tale nyet en zouden cônen verstaen.* [S 34, citaat uit 1581]

Zijn psalmberijming vond onmiddellijk ingang in de Gereformeerde Kerk, en zou daar eeuwenlang een grote rol blijven blijven. Dathenus nam niet alleen de teksten, maar ook de melodieën uit zijn Franse voorbeeld over. Om die reden was hij verplicht een even groot aantal lettergrepen te behouden, met onnatuurlijke klemtonen en een gekunstelde zangwijze als gevolg. Maar ook andere contrafacten uit die tijd zijn gemaakt door dichters die zich niet om de Nederlandse klemtonen bekommeren.
Zo hoort men in het lied *O Godt hoe wonderlijken* (verderop weergegeven) in de eerste strofe: wonderLIJK en welDAAD.
Tijdens verschillende episodes speelde Dathenus een grote rol in het calvinistische bolwerk Gent. In 1579 verliet hij de stad na een frontale aanval tegen Willem van Oranje omwille van

diens godsdienstige tolerantie (of onverschilligheid? Oranje is achtereenvolgens lutheraan, katholiek en calvinist geweest). Het Wilhelmus dateert uiteraard van vóór die breuk.

2. de muziek
De oudste druk van de melodie van het Wilhelmus dateert uit 1574.
De melodie van 1574 mag zonder enige twijfel voor de juiste lezing gehouden worden; de melodie is zes jaren na het ontstaan van het Wilhelmus genoteerd en neemt bovendien alle coupletten zeer vlot op. [P 135, waar we ook de partituur ontlenen]
Hieronder de melodie met als teksten

1. de oorspronkelijke Franse tekst uit 1568, katholiek en gericht tegen de hugenoot Condé
2. de eerste strofe van het Antwerps lied uit 1574, eveneens uit katholieke hoek
3. de eerste strofe van het Wilhelmus, tekst van 1581.

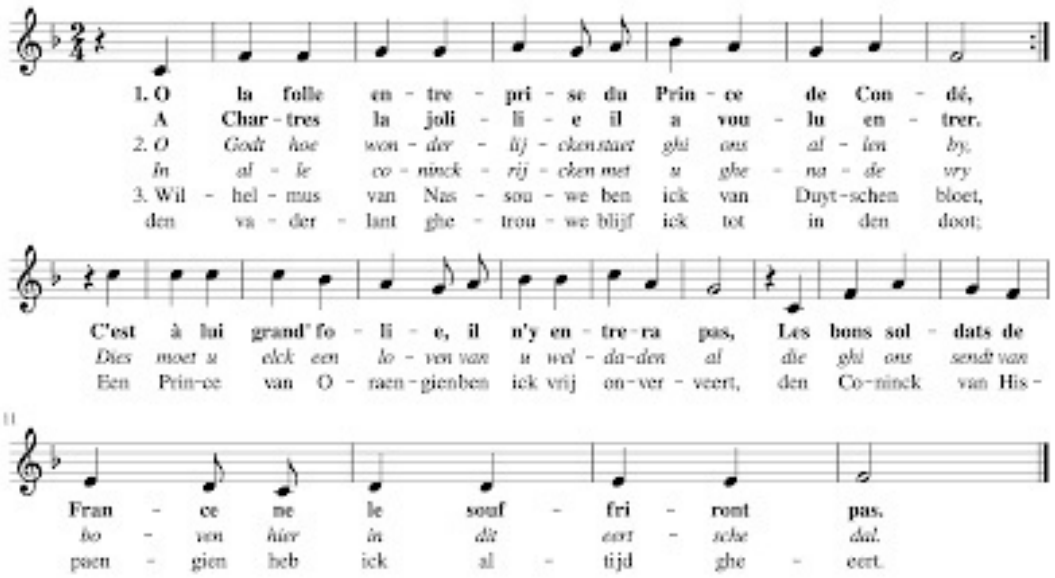

(synthetische uitvoering op trombone, m.b.v. MuseScore)

3. de dichter
De auteur van het *Wilhelmus* heeft zich nooit bekendgemaakt.
Lange tijd heeft men gedacht dat Marnix van Sint Aldegonde de dichter was, maar dat is in 1995 door Maljaars afdoende weerlegd. Tot de vele argumenten behoort o.m. dat het Wilhelmus als dichtwerk ver achter blijft bij de poëtische vaardigheden van Marnix. Dathenus, daarentegen, was in de eerste plaats een *vertaler*, en zijn poëtisch vakmanschap is niet van de eerste orde.
In 1995 al had Maljaars [zie vooral zijn Bijlage I] aangetoond dat Dathenus dichter bij het *Wilhelmus* stond dan Marnix.
In 2016 werden dan systematisch zes kandidaat-auteurs tegen elkaar afgewogen op grond van stijlkenmerken die door een computer verwerkt werden.
Als we gebruik maken van de meest betrouwbare stylometrische analyses die we momenteel tot onze beschikking hebben, wordt Datheen onveranderlijk als de meest waarschijnlijke auteurskandidaat naar voren geschoven. [K 61]

Daarbij komt nog een uniek extra gegeven: *Dathenus was aanwezig bij het beleg van Chartres*. In het jaar 'des Heren' (zeg dat wel) 1568, tijdens de Franse burgeroorlog, sloeg de hugenoot *Louis de Bourbon, prince de Condé* het beleg rond de katholieke stad Chartres.

Verder dan een bres in de stadswal kwamen de protestantse soldaten evenwel niet, en na twee maand werd vrede gesloten.
Met Condé vocht ook een legertje van *Johan Casimir van de Palts* mee, met Dathenus als veldpredikant.
Weldra werd Datheen geroepen een nieuwe reis te gaan ondernemen, thans naar Frankrijk.
Daar was nl. voor de tweede maal de burgeroorlog uitgebroken tusschen de Hugenoten en de Hofpartij, waarop de eersten de hulp hadden ingeroepen van den Calvinistischen Keurvorst.
Deze aarzelde niet op dit verzoek in te gaan en zond zijnen zoon, den hertog Johan Casimir, met een leger van 11000 man derwaarts, om de verdrukte geloofsgenooten bij te staan.
En opdat het leger gedurende dien tijd niet geheel van geestelijke bearbeiding verstoken zou zijn, zond hij zijn hoftheoloog Datheen mede, om als veldprediker en tevens als raadsheer van zijn zoon dienst te doen.
Jammer genoeg is ons van Datheen's lotgevallen gedurende dezen tocht niets bekend.
En evenmin weten wij met zekerheid, wanneer hij met het leger naar Frankrijk vertrokken is, noch ook, wanneer hij vandaar is weergekeerd.
Vermoedelijk echter zal hij wel tot het einde van den strijd bij de troepen gebleven zijn, want naar de meening van sommige schrijvers heeft ook hij behoord tot degenen, die vredessluiting met het Fransche hof hebben afgeraden, toen daarom in 't begin van 1568 werd gevraagd. [R 79]
Hoewel de bewijzen nogal onrechtstreeks zijn kunnen wij er toch van uitgaan dat Dathenus persoonlijk bij het beleg van Chartres aanwezig was.

Het beleg van Chartres werd aangevangen in Januari 1568; de vrede werd getekend den 23sten Maart 1568; zie J.W. Enschedé [E 348], die ons tevens leert hoe, na het sluiten van den vrede, de Paltzgraaf Jan Casimir, die met Condé het beleg van Chartres had medegemaakt, naar Duishurg trok om den Prins van Oranje zijne krijgsbende aan te bieden, en hoe, ofschoon geldgebrek den Prins verhinderde van dit aanbod gebruik te maken, deze of anderen op zijn naam een deel van die krijgers hebben kunnen aannemen, waaronder er zich wellicht bevonden die het lied uit Frankrijk hadden meegebracht. [VD 1638]

Van Duyse kon toen niet vermoeden dat onder *die krijgers die het lied uit Frankrijk hadden meegebracht* zich ook de tekstdichter zelf van het Wilhelmus bevond: Pieter Datheen.
Datheen was, anders dan Oranje, een militant calvinist, zodat het bevreemding wekt dat in het Wilhelmus de vervolging van de nieuwe religie niet aan bod komt. Dat zou erop kunnen wijzen dat het Wilhelmus een opdracht (van Oranje?) is, met een duidelijk omlijnde inhoud, of —eerder nog— een *vertaling* van een al bestaand lied.
Vergeten we niet dat Dathenus in de eerste plaats een vertaler was, van wie (denk ik toch) geen oorspronkelijk dichtwerk bekend is.
En de Franse vertaling van het Wilhelmus door Gabriel Fourmennois, uit ca. 1582, heeft als titel (*Chanson composée à la louange et honneur de Monseigneur le Prince d'Orange,* ***selon le translateur Flameng*** [M 203-209 en Bijlage IV]
Was Dathenus, de *plat vlamijnck*, die *translateur Flameng?*
Maar als dat origineel echt bestaan heeft, in welke taal was het dan?

UITNODIGING WEBINAR

STUDIEDAG HOP

Maandag 16 november 2020

De provincie Vlaams-Brabant was ooit dé hopschuur van Europa, maar nu zijn hopranken erg zeldzaam geworden in het landschap. Toch is er een stijgende interesse in lokale hop. Daarom belichten we op deze studiedag het verhaal van de Belgische hop en brengen we landbouwers, brouwers en onderzoekers samen.

PROGRAMMA

13.00 uur | Verwelkoming
door Monique Swinnen, gedeputeerde Land- en tuinbouw Vlaams-Brabant

13.10 uur | De ast, het warme verleden van de hopteelt
door Guido Vandermarliere

13.35 uur | De brouwwaarde van hop
door Ann Van Holle, verantwoordelijke Onderzoek & Ontwikkeling Proefbrouwerij

14.00 uur | Hopbel: naar een nieuwe Belgische hopsoort
door Hilde Muylle, onderzoeker ILVO

14.25 uur | Praktijkinnovatie in de hopteelt
door Dries Janssens, brouwer-landbouwer Hof ten Dormaal

14.50 uur | De korte keten tussen landbouwer en verwerker
door Lucas Van den Abeele, coördinator granennetwerk

brouwerij 3 Fonteinen

15.15 uur | Nieuwe vormen van samenwerking in Hof ter Bree-Eik door Koen Lammertyn, projectleider landbouwvennootschap Hof ter Bree-Eik

15.40 uur | Einde

LOCATIE

Online webinar.
Na inschrijving ontvang je de link in de week van 9 november.

MEER INFO

Praktijkpunt Landbouw Vlaams-Brabant
Els Gils, els.gils@vlaamsbrabant.be
016 21 37 50
www.vlaamsbrabant.be/praktijkpuntlandbouw

Beleidsverantwoordelijke: **Monique Swinnen, gedeputeerde voor land- en tuinbouw.**

*WIL JE DEZE MAILING NIET MEER ONTVANGEN? STUUR DAN EEN REPLY MET ALS ONDERWERP **"UITSCHRIJVEN"***

Pareltjes uit het Poperings stadsarchief

Een pestlijder van Watou - Guido Vandermarliere

Jacques Destailleur *zit al jaren lang de processen in het stadsarchief van Poperinge door te nemen en momenteel zit hij in het jaar 1695. Tussen de papieren van dit jaar vond hij echter een dossierke van twee stukken uit het jaar 1645, dat we zo interessant vonden dat we het gingen uittypen.*
De tekst luidde als volgt:

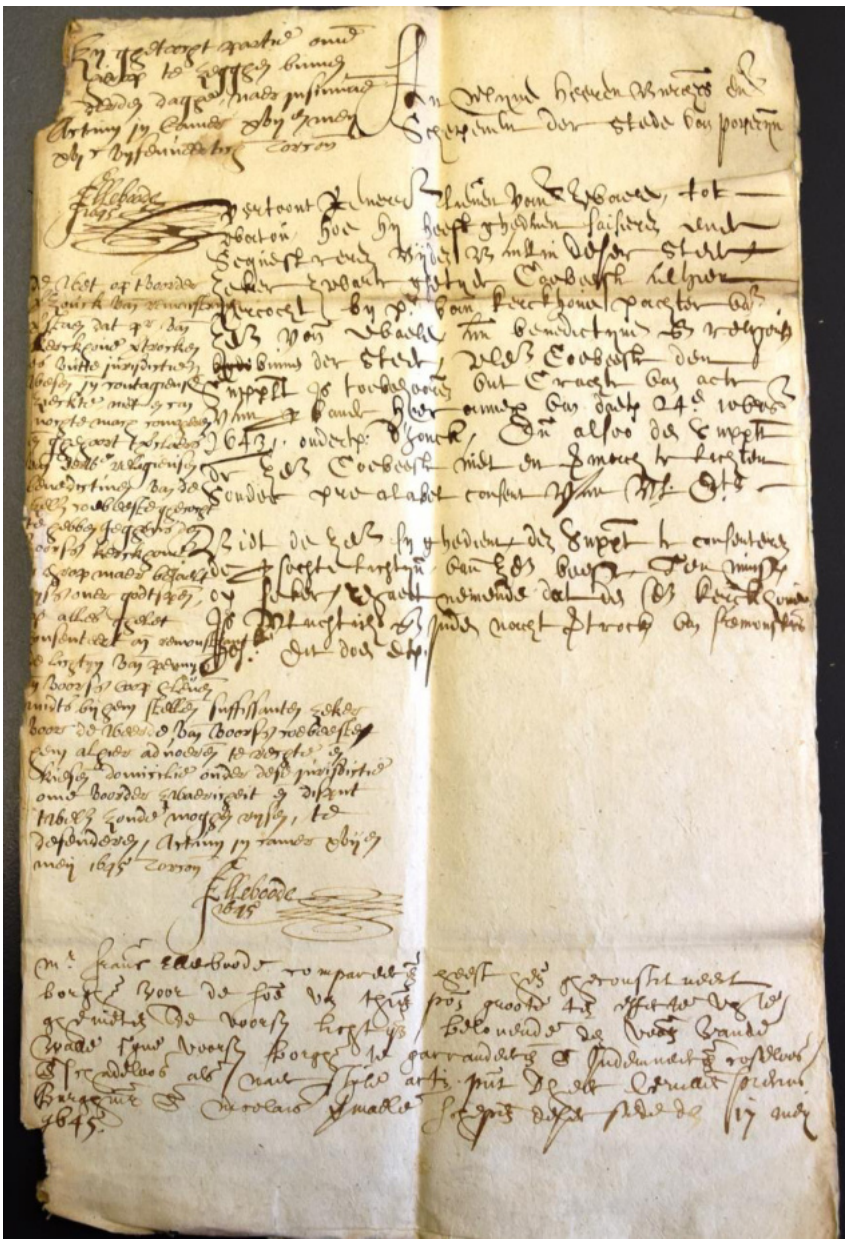

SAP127B - nummer 80 – 1644

Aen myne heeren burchemeestes ende schepenen der stede van Poperynghe

Vertoont mynheere **Lieven vande Wael**e tot Watou - hoe hy heeft ghedaen saisieren ende sequestreren[1] byden bailliu deser stede zeker zwart ghetyde [2]coebeeste alhier vercocht by Pieter vande Kerckhove - pachter vande deselve Vande Waele ande Benedictynen ende relgieusen binnen der stede - welcke coebeeste den suppliant is toebehoorende vut crachte van acte van verbande hier annex van daeten 24ste decembris 1643 - Ondertekendt D'Honck - ende alsoo den supliant de zelve coebeeste niet en vermach te lichten[3] sonder prealabel consent van ulieden heeren

[1] saisieren ende sequestreren – Aanslaan en gevangen zetten of beter 'schutten'
[2] Ghetyde – We hebben dit woord niet teruggevonden in het WNT of in De Boo -
[3] Lichten = optillen – oppakken

Ziet de zelve sy ghedient - den suppliant te consenteren[4] de versochte lichtynghe an de zelve beeste ten minste op seker egaert[5] nemende dat den selve Kerkchove is vluchtich ende inden nacht vertrocken van sremonstrants hof –
Dit doende etc.
In de marge:
zy getoogt partie omme hierop te zegghen binnen derden daghe naer insinuatie
Actum in banke xvij de mey xvjc vyfenveertich - torconde - Elleboode

Dus na de aanklacht gelezen te hebben, besluit men dat de aangeklaagde zich binnen drie dagen mag komen verdedigen.
Nu stelt Lieven Vandewaele echter dat Pieter VandeKerckhove vertrokken is uit Watou en dat hij ziek was. Hij had de ' contagieuse ziekte'.

Uit het Woordenboek Nederlandse Taal halen we het volgende:
bnw. Uit *fr. contagieux* (c. 1300) of *laatlat. contagiosus*; zoo ook *eng. contagious* (1374), *du. kontagiös*. Niet in *Mnl. W.*
↪Van epidemieën, ziekten e.d.: smetstof aan andere lichamen (van mensch of dier) overbrengend; besmettelijk.
↪— **(DE) CONTAGIEUZE ZIEKTE ((VAN) DER PESTEN)**, de pestziekte.
Dat men in allen huysen daer dese **contagieuse** sieckte der pesten ingecomen is, sal uuythanghen eenen walm oft een goiede groote notabele wijpe stroys, boven der deuren ende onder den benedensten solder vanden selven huysen, *Publ. Soc. hist. Limb.* 1941, 7 [1579].
Dat sy der ghemeente van Brugghe in sieckten ende der peste by stonden, ende grooten dienst ende bystandigheyt deden in de **contagieuse** sieckte van der peste de welcke susterkens van de Geusen niet een aer en waeren verstelt noch eenen steen aen heurlieder clooster verleyt, V. MALE, *Lamentatie* 14 [voor 1601].
Alsoo Godt Almachtig onse ingesetenen dezer Stad en Vryheyd heeft gelieven te besoeken met **contagieuse** siekten, tot welke versoeninge de Eerwaerde Heeren Capittulieren, en de Paters Minderbroeders alhier, alreeds hebben ingestelt verscheyde Geestelyke Remedien, ende gebeden, *in* V. GORKOM, *Turnh.* 191 [1655].
Het in orde brengen van het pesthuys alhier, ten eijnde indien, dat God genadiglijk verhoede, de funeste gevolgen der **contagieuse** ziekten herwaarts mogte overslaan, *bij* BIK, *Medisch Lev.* 126 [1779].

We mogen er dus van uitgaan dat Pieter VandeKerckhove een besmettelijke ziekte had, waarschijnlijk de pest en daarom vertrokken is uit Watou.
En er komt op de 17de mei 1645 een nieuw besluit van de rechtbank:
De wet op 't voorder verzouck vande remonstrant - verstaen dat Pieter vande Kerckhove vertrocken is vutte jurisdictie wesende in **contagieuse zieckte** - niet en can nochte mach compareren[6]
ende ghehoort - 't verclaers van **deerweerde religieusen Benedictinen** van de zelve coebeeste ghecocht te hebben jeghens de voorseide Kerckhove
- daerop maer betaelt **ij schele over godtspenninck –**
op alles ghelet consenteert ande remonstrant de lichtynghe van de pennynghen ande voorseide coop clevende –

[4] Consent – consenteren – toekennen en akkoord mee gaan
[5] Egaert nemende – in oogenschouw nemende – rekening mee houden
[6] Compareren : verschijnen

midts by hem stellende suffissanten zeker voor de weerde vande voorseide coebeeste
hem alhier advoerende[7] te rechte ende kiesen domicilie onder dese jurisdictie omme voorder zwaericheit ende disput twelcke zoude moghen rysen - te defenderen
Actum in camer xvijde meye 1645 - toorconde F. Elleboode - 1645

De zusters Benedictinessen hebben dus slechts 'ij schele parisis over Godtspenninck ' betaald.
Zij hebben dus eigenlijk niets betaald, alleen maar de verplichte armentaks die bij officiële verkopingen gevraagd werd.
Dit stelt de verkoop van de koe aan de zusters opeens in een heel ander licht.
We nemen aan dat de zusters de pestlijder zo goed en zo kwaad mogelijk, verpleegd hebben en daarvoor de koe kregen, ten minste officieel voor niets aankochten.
Een koe die eigenlijk niet meer de eigendom was van Pieter Vande Kerkchove.
De rechters stellen dus dat Lieven VandeWaele uiteindelijk ij schele parisis van de zusters Benedictinen mag recupereren. Dit was een verwaarloosbare som.
De volgende aantekening is daarom wel heel vreemd:
Meester Frans Elleboode compareert ende heeft hem gheconstitueert borghe voor de somme van thien ponden grooten ten effecte van te ghenieten de voorseide hoogherghenoemde ij schele - belovende de voornoemde Vande Walle zyne voorseide borge te garranderen ende indemneren ende costeloos ende schadeloos als naer style -
Actum present dheer Bernaerd Pierens - burchmeester ende Nicolais Vermaele schepene deser stede den 17de mey 1645

De greffier van Watouse rechtbank - Frans Elleboode – stelt zich nu zelf garant – en dit voor een totale som van 10 ponden grooten – wat zeker de moeite waard was – maar dit dan voor de terugbetaling van die ij schele parisis. Dit is echt schieten me teen groot kanon op een mug! Lieven Vandewalle – weer een andere schrijfwijze van de naam, beloofd dan weer zijn borg te garanderen en te indemneren – of in geval van 'beschadiging' hem terug te betalen.

Daarmee kunnen we naar het tweede document dat in het dossierke zit

Voor bailliu ende schepenen des graefschaps van Watoue -
Pieter vanden Kerkchhove filius Mahieus -
pachtere van Lieven VandeWale - inwoonder desen graefschepe - verbint in handen vanden voorseide Waele -
present ende accepterende alle t'gonne
roert ende waeyt tsynder hofstede niet gefondeert ende namentlyck -
drie getygde coebeesten - twee brune ende eene roode -
metgaders een rood calfdragende veersecalf - een jaerlinck, swart versecalf –
twee honderd tarwe inden schoof - seven honderd stroy –
drie rasieren havere - eenen grooten eeren[8] ketele - drie tinnen plateelen - een yseren pot -
toedien alle syne besaeitheide[9] - onderhalf ghemet tarwe -
copillie[10]
ende dat tot verhael van xxx pond grooten - salvo justo -

---

[7] Advo-erende – of avoueren komt van het Franse werkwoord 'avouer' en betekent zoveel als toegeven of toekennen betekent
[8] Eeren ketele : koperen ketel
[9] Besaeitheide : bezaaidhede : alle ingezaaide vruchten
[10] Copillie : hakhout van de bomen

in reste van baemesse 1642 - ende 1643 - landspacht -

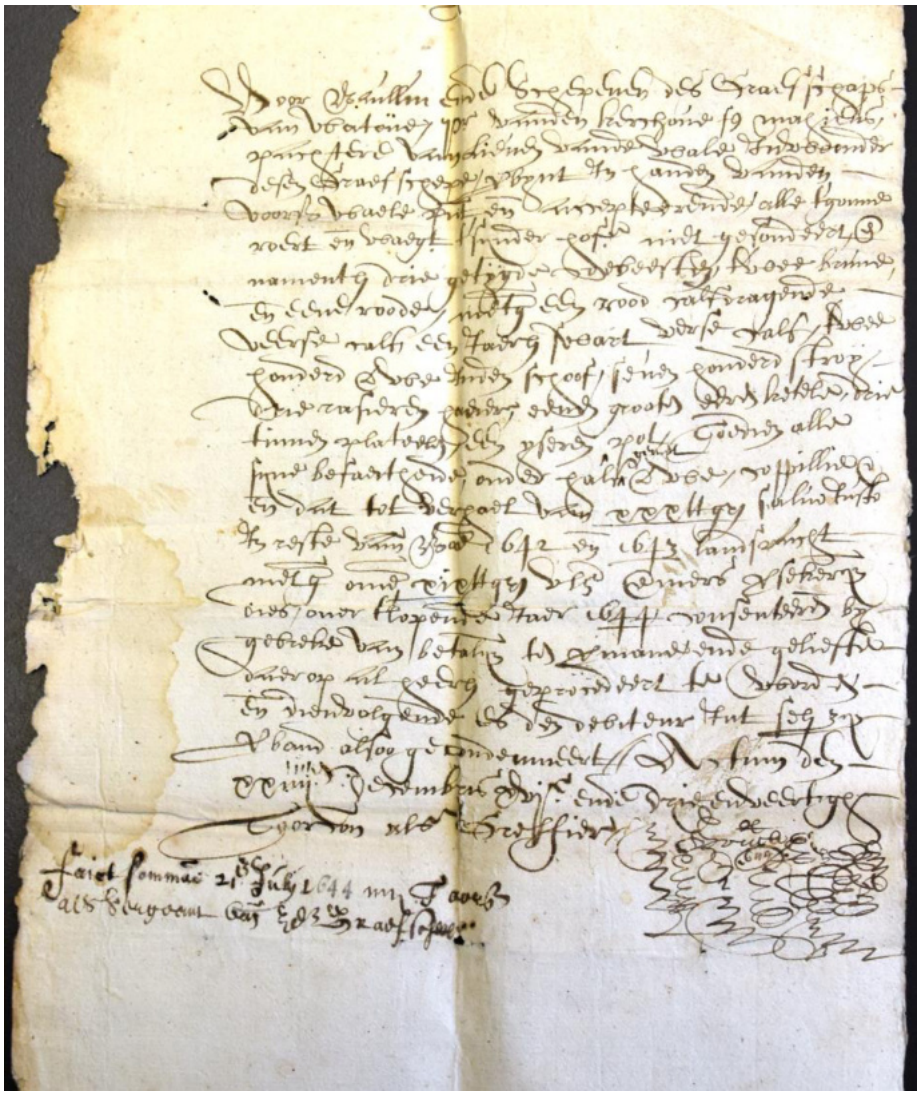

metgaders omme xix pond grooten vlaemsch - emmers versekerynghe - dies over tlopende jaer 1644 - consenteerende by gebreke van betalinghe ten vermanen ende geliefte daer op al heerlick gheprocedeert te worden ende dienvolghende es den debiteur int selve zyn verband alsoo ghecodemneert actum den xxiiij decembris xvjc ende drieenveertigh toorconce als greffier D'Honck

Uit dit voorafgaand stuk blijkt duidelijk dat Pieter VandeKerckhove de boerderij pachtte van Lieven VandeWalle maar de laatste jaren zijn pacht niet meer kon betalen. Daarom stelde hij al wat hij had aan 'bedrijfsgoederen' – en dat was dus zeker niet veel – als borg voor zijn nog te betalen pacht.
Uit de eerste akte weten we echter dat Pieter ziek werd en verhuisde naar de zusters Benedictinessen, die volgens de legende – zich sedert 1635 in Poperinge gevestigd hadden. Officieel kregen ze pas op de **29ste April van het jaar 1641** *toelating een klooster te stichten in de stad. Ze kochten daartoe een oude brouwerij aan de Vleterbeek.*
Zij hadden een Onze Lieve Vrouwebeeldje van Foi meegebracht en doopten dit in gewijd water als 'geheim wapen' tegen de pest die in 1645 welig tierde.
De voorgaande akten zijn daar een bewijs van. In hun eigen mirakelboek staat het volgende voor dit jaar:
8 – Ten jare **1645** heerste te Poperinge een hevige smetziekte die de kerkregisters met de naam van **pest** bestempelden. Niet één der pestlijders die tot O.L. Vrouw van Foy zijn toevlucht nam of van het water dronk ter harer eer gewijd, is bezweken. Enigen die zelfs in de uiterste nood verkeerden, bekwamen door het drinken van het gewijde water, hun herstelling.

Met uitzondering dan van de pachter Pieter VandeKerckhove….

Het grote Vlaamse venster:

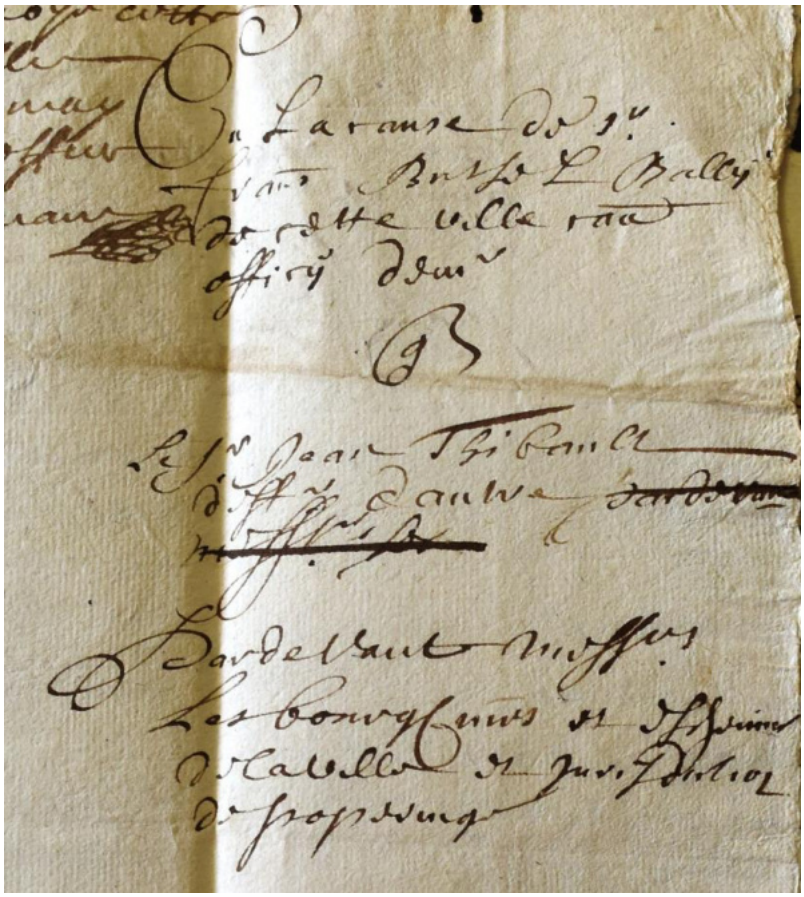

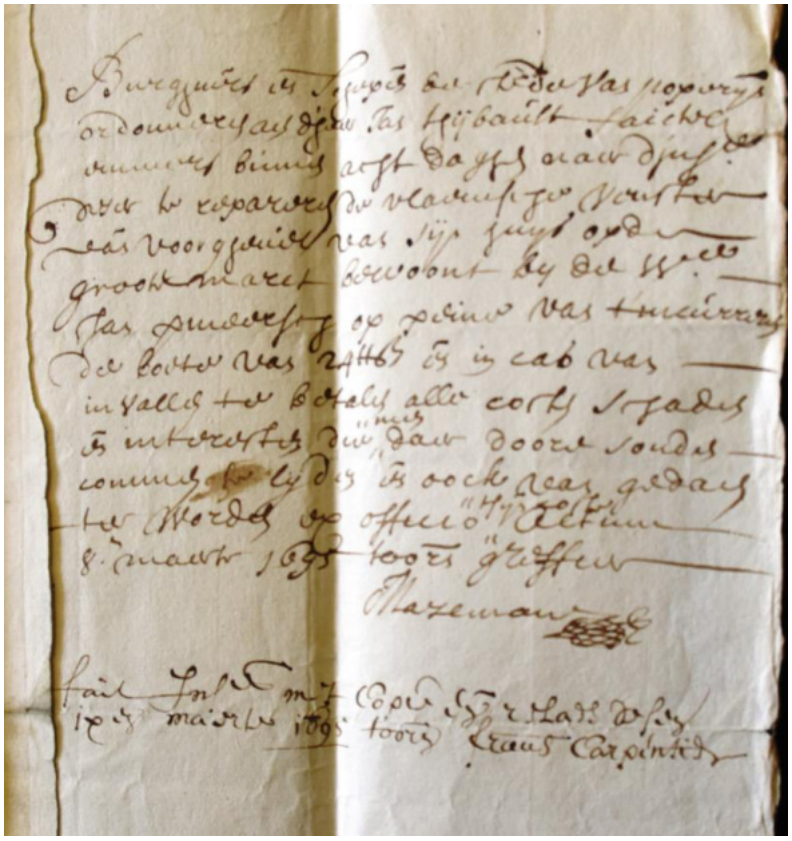

En nu we toch bezig zijn enkele oude berichten uit het verleden van Poperinghe mee te geven; hier nog eentje dat **Jacques Destailleur** *vond. Het is er eentje uit 1695. Het dossierke bestaat uit twee stukken waarvan het eerste de aanklacht is en het tweede de dagvaarding.*
Op het eerste staat er:
'A la cause de Frans Bulteel - bailly de cette ville ause officy demandeur
contre
Le sieur Jean Thibault deffendeur dautre'

*Het is dus de baljuw, op dat moment Frans Bulteel, die een aanklacht indient tegen Jean of Jan Thibault, eigenaar van een huis op de Groote Marct. In dit huis, dat hij verhuurt, zit er '***une grande fenestre'** *of dus een groot venster, dat in de volgende dagvaarding een 'Vlaams venster' genoemd wordt.*
En ja, de dossiers in deze periode zijn allen in het Frans, wat een bijkomende moeilijkheid oplevert om deze te 'ontletteren'. Het is niet alleen 'oud' schrift maar ook 'oud' Frans.

SAP165A - Nummer 59

Burchmeester ende schepenen der stede van Poperinghe ordonneren an d'heer Jan Thybault faictelick emmers binnen acht daghen naer d'insinuatie deser -
te repareren **de vlaemsche**

venster van de voorghevel van syn huys opde groote marct -
bewoont by de weduwe van Jan Vermeersch op peine van
't incureren de boete van 24 pond parisis ende in cas van invallen -
te betalen alle costen - schaden ene interesten die men daer doore zoude commen te
lyden ende oock van ghedaen te worden ex officio tsynen coste
Actum 8ste maert 1695 –
toorconde greffier J. Mazeman

Fait insinuatie met copie ende relaes dsen ixsde maerte 1695 –
Toorcoende Frans Carpentier

Het probleem is duidelijk. De baljuw die verantwoordelijk is voor de publieke veiligheid, heeft geconstateerd dat het huis waar de weduwe van Jan Vermeersch woont – en vooral het Vlaams venster – bouwvallig is geworden en heeft schrik dat de zaak invalt. Daarom dagvaart hij de eigenaar, om deze te verplichten dat venster te herstellen.
Het gaat hier over een 'Vlaemsch' venster, waarvoor ik tot heden geen beschrijving heb gevonden. Wat is een 'Vlaemsch' venster. Het is als we de Franse vertaling mogen geloven een 'groot' venster, maar meer weten we eigenlijk niet.
Toch mogen we aannemen dat de vroegere vensters – grote vensters waren – die echter verdeeld werden in kleinere delen – en die dus allen een kleiner glas kregen.
Zou dit 'Vlaemsch' venster dan eerder een groot 'blokvenster' kunnen zijn, waar er dan geen kleinere verdeling zit – en waarbij er dus ook een groter glas inzat?
Of is het nog een ander soort venster?

Het Woordenboek der Nederlandss Taal – WNT – stelt het volgende voor :
— **VLAAMSCH VENSTER**, venster gelijk met den voorgevel in een halve of zolderverdieping.

De combinatie van beide begrippen lijkt mij hier de oplossing voor ons probleem – een Vlaemsch Venster is een groot venster dat dus gelijk liep met de voorgevel maar in een halve of zolderverdieping stak.

Het leven en ander lawijt van Jeroom Verhaeghe

KOBBENETTEN (2) - Marc Debuysere – Deel VI

Binst de oorlog lag Roesbrugge centraal bij de aan- en doorvoer van zowel Engelse als Franse troepen. De Engelsen kwamen over de baan Duinkerke-Ieper naar Poperinge en hun frontlijn rond Ieper. De Fransen trokken doorheen Roesbrugge en Krombeke en West- en Oostvleteren naar Reninge, Noordschote en Merkem waar hun frontsector op de Yzer lag.
Bovendien was in Roesbrugge de Franse Generale Staf gevestigd, die in en rond Roesbrugge was ingekwartierd. Daarnaast waren er telefonisten, verplegend personeel voor de hospitalen, de genie en de spoormannen, de gendarmen die allemaal in of rond Roesbrugge waren gehuisvest in barakken, bij burgers en op de hoeven en in de scholen.
Tel daar de vluchtelingen bij en Roesbrugge werd één wriemelende mierenhoop waar elkeen zijn plaats moest vinden en met een ander moest zien overeen te
komen.

Franse koloniale troepen in vol ornaat. In Roesbrugge poseren Algerijnse ruiters, de **Spahi's**, fluitend voor de lens. **Muziek verzacht de zeden**. Desert blues.
En voor de aan- en afvoer van mensen en materialen ontwikkelde zich, naast het wegennetwerk, een kobbenet van al bestaande buurtspoorwegen en nieuwe spoorwegen voor treinen en deze stonden in verbinding met elkaar dikwijls via smalspoorwegen of in de volksmond 'dikkevilletjes', zo genoemd naar de uitvinder ervan
Decauville.
Deze kaart geeft een beeld van de draden die het kobbenet verbinden .

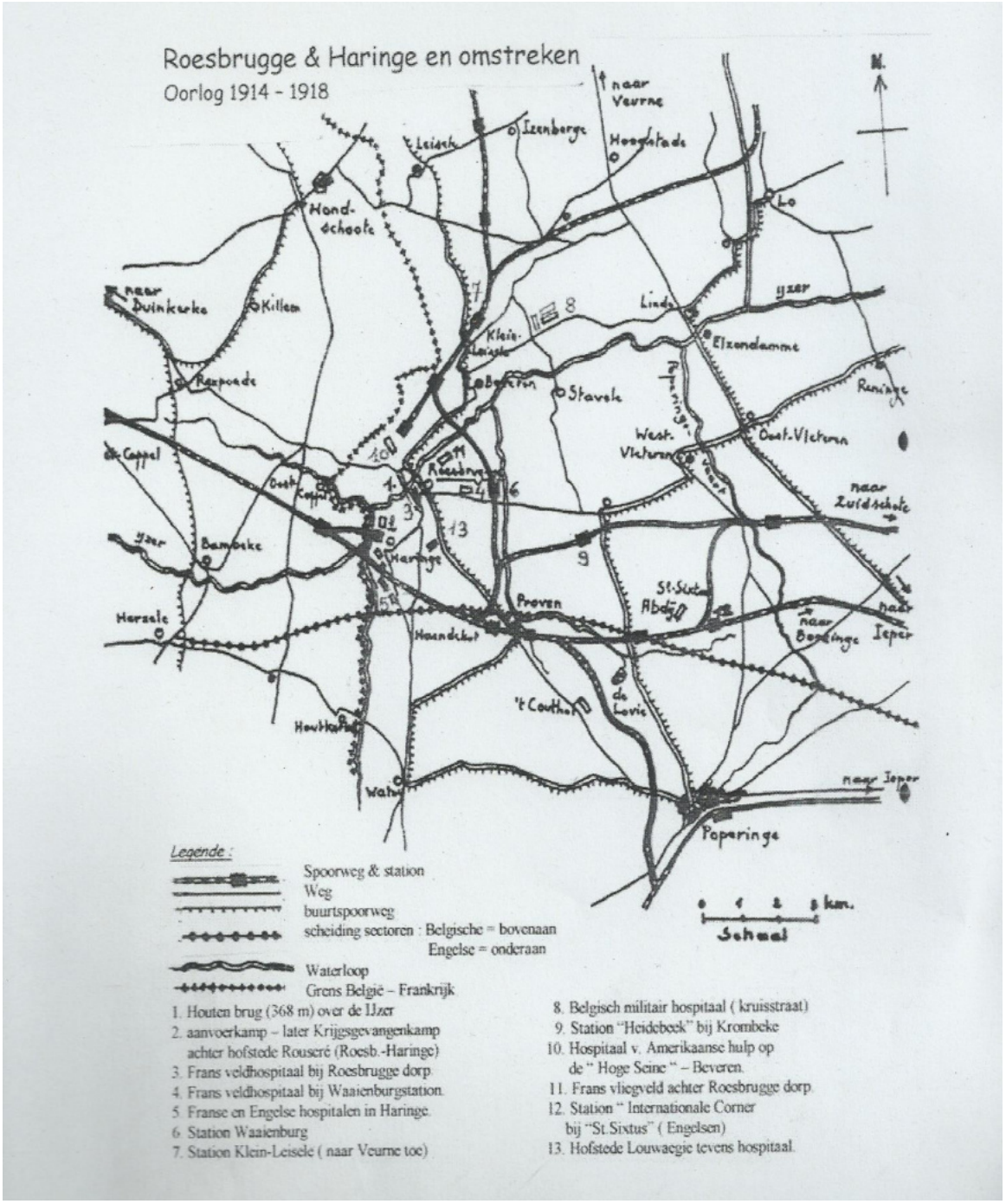

Wat me interesseert is nummer 6: "**station Waaienburg**". De Waaienburg is een gehucht langs de baan van Roesbrugge naar Krombeke , ongeveer ter hoogte van waar de Haringebeek die baan kruist.
Krombeke is op de kaart niet ingevuld maar er staat wel een bolletje, halverwege tussen Roesbrugge en Westvleteren. Die baan noemde altijd al Crombekestraat.
Hedentendage is dat Waaienburgseweg geworden.
Het enige wat ik tot dusver vond over deze plaats: "lieu d'exécution des condamnés à mort".
Laat ze maar waaien, zij zijn er tenslotte zelf tegen gewaaid. Dit laatste in de betekenis van **de Bo** "er tegen waaien: hard gekastijd worden".
Dat "**Westvlaamsch Idioticon**", het zou in de eindtermen van het middelbaar niet misstaan. Maar een echte toponiemenspecialist haalt zijn neus op voor zo'n uitleg en zoekt het eerder in de betekenis van "**op een doorwaadbare plek oversteken**".

En ik kan erin komen. De Waaienburg ligt rond de Haringebeek en als in de winter daar al die broeken overstromen is de Waaienburgseweg de doorwaadbare plek. Er waren daar vroeger ook twee cafés-cabarets: "**Den Hogen Waeyenburg**" en "**Den Legen Waeyenburg**".

De Waaienburg
Het ,,Café de la Gare''

Op het einde van de jaren 50 van de vorige eeuw kwamen wij wekelijks langs deze houten herberg, met laadbrug ervoor, gereden.
Wij, dat waren mijn broers José en Dirk en ons moeder Maria en ons vader Jef aan het stuur van een volkswagen kever. Net over de herberg rechts sloegen wij een wegel neerwaarts in, langs de Haringebeek, en honderd meter verder lag een hofstedeke, verscholen tussen een boomgaard en de koterijen errond, waar nonkel Richard en Tante Gaby woonden.
We gingen dan met nonkel Richard kijken naar de wekelijkse vangst in zijn pukkel (fuik) die in de beek lag. Soms een paar palingen of een witvis of een verdoolde rat.
En ook de konijnekoten liepen we langs en in september mochten we de appels rapen in de boomgaard en in oktober de noten en overal liepen er kippen rond.
En we ritsten van de maïskolven de korrels af en daarna maalden we koffiebonen in hun ouderwetse molen en vaak ging ik dan nog in een schuur wat alleen snuisteren waar nonkel zijn alaam en allerhande nog bruikbare brol opsloeg en waar ook de kooi stond waar nonkel zijn fret in opsloot en als ik weer binnen kwam inspecteerde mijn moeder mijn schoenzolen op platgetrapte hennenstront.
Dat "**Café de la Gare**" herinnerde aan de statie die er binst de oorlog was. Begin jaren 60 is het afgebrand.

En we zijn nu februari 1919 en Jeroom is weer thuis en hij woont in de Molenwalstraat die een verbindingsweg is tussen de Crombekestraat en de Provenstraat. En de Provenstraat verbindt Roesbrugge met Proven. Ziet ge het voor uw ogen?
De Provenstraat ligt zuidelijk van de Crombekestraat, maar nagenoeg parallel. Jeroom is weer thuis en in april 1919 zegt Romanie tegen Jeroom dat het tijd is om de **nifte** te korten want dat ze al door de dakpannen op zolder groeit.
De nifte korten, wat is me dat nu?
Mijn moeder had het ook soms over nifte als ze ergens een schoon begroeide gevel zag. Maar ze bedoelde eigenlijk klimop. En een synoniem voor klimop is ifte en vandaar maakte men er soms nifte van.

Wie zou er dat woord nu nog kennen, laat staan gebruiken?

*Klimop in bloei met **gehakkelde aurelia**. Een vlinder die overwintert. Bemerk de typische c op de gekartelde linkervleugel van dit oranjeroodbruinkleurige exemplaar. Eigen foto.*

Enfin, Jeroom zijn leer op en zie hem kappen, want die stronken van klimop zijn ferme kleppers geworden en dat groeit overal door.
En tussen het struweel staat hij op zijn leer te hoesten van het stof dat vrijkomt en na een paar uur heeft hij eindelijk de corniche wat gevrijwaard van klimop en dan staat Prosten Provoost daar plots en zegt hem dat het dé moment is.
Jeroom komt de leer af en veegt het zweet van zijn voorhoofd en herhaalt: “De moment?” En Prosten weet hem te vertellen dat er volk nodig is voor Waaienburgstatie: werkvolk voor het lossen en laden op de rangeersporen, want nog dagelijks vertrekken er treinen naar Duinkerke met vracht en er is ook het personenvervoer naar Parijs.
De Waaienburg had in de oorlog een hemelse bijklank vertelt Prosten verder, want van hieruit vertrok de trein voor wie in verlof naar Frankrijk ging. Weg van het front en van alle miserie. Maar nu zoekt men ook nog bareelwachters en seingevers. “Vast werk aan de staat”, en Jeroom krijgt de naam van iemand die iets voor hem kan doen en éér Jeroom het goed beseft is hij aangeworven als **bareelwachter op de Waaienburg**.

Verandert ons klimaat. — Verschillende geleerden hebben reeds vroeger eene waarschijnlijke klimaatsverandering van onze aarde voorspeld en zulks op grond der steeds toenemende hoeveelheid koolzuur in de lucht, welk hoog koolzuurgehalte te danken is aan het geweldige verbruik van steenkool.

Prof. van Hise, van de hoogeschool in Wisconsin, heeft statistieken opgemaakt tot steun zijner leering van de geleidelijke toename der warmte van den aard dampkring.

Men weet dat den aard-dampkring een beschermende laag vormt die de uitstraling der warmte belemmert en dat zij zulks te

Met mogelijkheid voor verdere carrière. Het is de nieuwe tijd, die van **de ijzerweg. Het eerste openbaar vervoer**. De kolenvoorraden om al die treinen te laten rijden zijn onuitputtelijk.
En toch waarschuwde de wetenschap toen al .

*Uit “De Poperinghenaar” 26 october **1913**!*

En ik wil hier en passant nog de puntjes op de i zetten in verband met die trein naar

Parijs vanuit de Waaienburg. In de vorige episode verschilden Richard en Georges hierover van mening. Welnu, ik las het antwoord bij **Paul Tamboryn**. Hij was brancardier binst de oorlog en hij schrijft in zijn Verzamelde werken het volgende:
"Het hoogtepunt van ons soldatenleven was het verlof. Wij kregen om de drie maand als het wel ging negen dagen congé. Wij vertrokken van de Waaienburg naar Adinkerke en wat daar allemaal rondliep in het station is niet te begrijpen. Een bont mengsel van alle soorten wapens. Bij 't vallen van de avond vertrok "**de permissionnaire**" zo heette de verloftrein naar Parijs. Wij zaten geprest gelijk haringen in een ton; wij reden zonder licht, het tochtte van het vaderland weg want al de ruiten waren uitgebombardeerd en rond zes uur zaten wij in Parijs. "**Les petits godverdoms sont là**" hoorden wij de Parijse midinetjes zeggen."
En Georges had gelijk.

We zijn april 1919, de grasmaand, en Jeroom laat er geen gras over groeien en hij draagt nu een kepie van ijzerwegbediende of van bareelwachter of van iemand die wrocht op de statie van de Waaienburg, waar hij thuis is en nergens beter kan zijn.
Dagloner was toch een andere stiel. Het is efkens wennen aan dat nieuw regiem van treinen die op tijd moeten vertrekken maar in die tijd stak het waarschijnlijk nog niet zo nauw.
Zo moest **Pieter Feys,** de burgemeester, eens een halve voornoen wachten omdat zijn trein naar Parijs in panne stond in Proven. Iets met de stoominstallatie die oververhit geraakt was en vandaar die retard en burgemeester Feys maar lamenteren dat hij moest gaan negotiëren met Parijse entrepreneurs die zijn forte brune in Frankrijk wilden brasseren en distribueren en exploiteren. En hij maakte grote gesten tegen de juge de paix die ook meeging om de juridische kant van de zaak te surveilleren.
Want wat waren de feiten?
De helft van het Frans leger, dat in Roesbrugge was gelegerd, was geïntoxiceerd geraakt door zijn distillaat. En nu wilden ze daar malgré tout alleen nog de forte brune of de blonde de l'Yser. En Pieter Feys mocht het aan de Fransen gaan expliqueren dat zijn gerstenat nu ook weer geen absint was. Maar Pieter kon het zich permitteren. De oorlog had hem geen windeieren gelegd.
Over Pasen 1919 gesproken, nu we het toch over eieren hebben. **Het is 20 april** en de klokken komen terug van Rome. Maar eerst heeft Jeroom met de kinderen eieren uitgeblazen en beschilderd met alle kleuren die ze maar kunnen vinden. En al zoekend naar paaseieren in de tuin ziet Richard plots een hol van een wild konijn.
"Het gaat al de groensels opfretten," roept hij opgewonden. En Jeroom haalt zijn fret en jaagt die in de pijp en even later komt de fret met een bloedend kreng in zijn bek uit het hol gekropen. De paashaas van 1919. Een lijf met slappe oren en een doorstoken keel dat de pret bederft en Jeroom tegen zijn goesting aan het werk zet. De kinderen smullen van de chocola maar het is alsof Jeroom zijn eigen vel aan het afstropen is.

En in mei legt iedere vogel een ei. Ik geraak van dat ei niet af. En ook Jeroom blijft ermee zitten, want Romanie krijgt haar regels niet. En 's avonds kijken ze naar de sterren en ze zien er ééntje flikkeren een beetje verloren tussen de rest aan de hemel en ze zeggen tegen mekaar: "Dat is het sterretje dat daarboven zijn of haar draai niet vindt, en wij gaan het thuisbrengen."
En de melkweg slingert zich als een lome stroom wit licht tegen het zwerk.
En kunt ge u anders dan nietig voelen als ge door die lichtjaren begint te vallen en de dampkring u doet vertragen tot ge uiteindelijk op moeder aarde neer komt?
at ge geboren wordt en begint te leven en dat ge daarna weer dood gaat.
Veel meer staat er niet vast. En ertussen geraakt ge in een fuik vol noodlottige streken.

Ademloze paling op het droge. Straks zwemt hij in het groen.

Als hij de tijd wil doden, dan gaat Jeroom het liefst van al uit vissen.
Voor overdag knoopt hij gewoon een lijn aan een wilgetak met een dobber en wat lood en een haak en aas en meer moet dat niet zijn. Tussen Roesbrugge en Stavele kent hij vele plekjes langs de IJzer waar ze bijten, als het goeie moment daar is.
En dan is het het lot van een vis dat hij bijt. Uren kan hij daar zitten turen naar die dobber die plots beweegt en even onder het water floept en dan haalt Jeroom met een korte snok op en dan is het aas weg en zo ook de vis en begint alles weer van voren af aan.
Maar deze keer is zijn vader, **Pius Cesar,** mee en hij leert Jeroom een paar zinnen visserslatijn. Hij mengt van alles door het aas en hij aast soms aan om de vissen te lokken en weldra spartelen er witvissen aan Jeroom zijn haak.
Vader en zoon vangen er op een namiddag gemakkelijk een paar kilo en Pius houdt een deel voor de verkoop in zijn kraam en de rest wordt eerlijk verdeeld en 's avonds gebakken in de pan. Richard bijt door de graten heen maar Georges zit daar te paggelen en te prutsen om zeker het kleinste graatje niet binnen te krijgen.
Het is een leerproces, denkt Jeroom, leren vis eten. Niet als een katholieke straf, omdat het vrijdag is. Maar omdat het o zo lekker is.
En op een nacht trekt Pius met zijn zoon bij valavond naar de IJzer om op paling te peuren. Een afgedankte paraplu hebben ze van boven gekortwiekt en er een gazen kous aan vastgebonden zodat de omgekeerde paraplu met een zak in het water hangt aan een stok op het droge.
Kunt ge het u voorstellen?
Ze gaan dit keer niet vissen met een haak maar met een kurk als dobber waar een tros tettingen aan vastgenaaid is. Als ze dieper willen vissen steken ze gewoon wat lood bij op de lijn. Maar ze moeten het kort houden, want het is de bedoeling dat de paling aan de dot wormen zuigt die ondergaat en dat ze dan vliegensvlug optrekken en dat de paling met een zwaai in de paraplu belandt.
Gemakkelijker gezegd dan gedaan, dat wel, maar het is mei en onweerachtig en de palingen zijn onrustig en happen toe en ze vangen er zo weer ettelijke kilo's tegen middernacht.

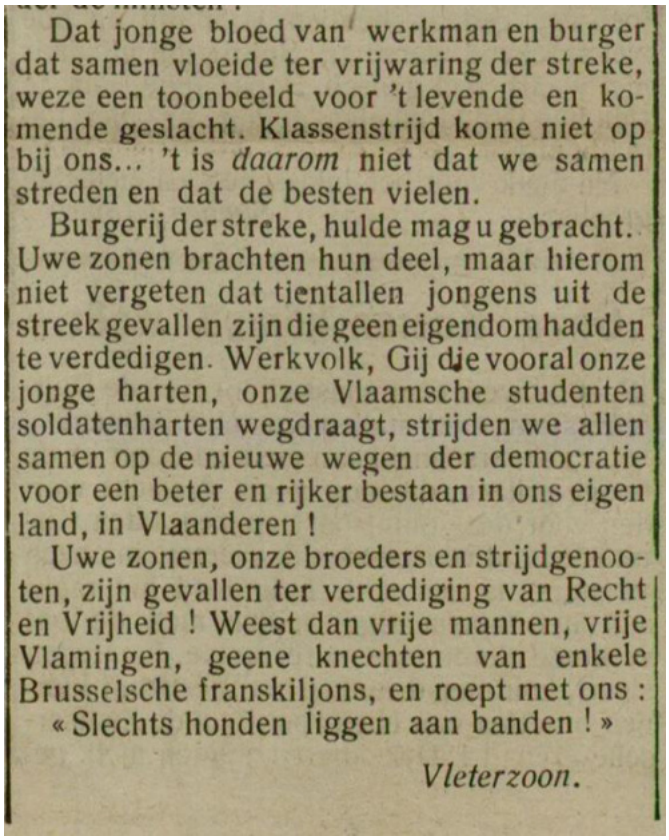

Dat jonge bloed van werkman en burger dat samen vloeide ter vrijwaring der streke, weze een toonbeeld voor 't levende en komende geslacht. Klassenstrijd kome niet op bij ons... 't is *daarom* niet dat we samen streden en dat de besten vielen.

Burgerij der streke, hulde mag u gebracht. Uwe zonen brachten hun deel, maar hierom niet vergeten dat tientallen jongens uit de streek gevallen zijn die geen eigendom hadden te verdedigen. Werkvolk, Gij die vooral onze jonge harten, onze Vlaamsche studenten soldatenharten wegdraagt, strijden we allen samen op de nieuwe wegen der democratie voor een beter en rijker bestaan in ons eigen land, in Vlaanderen !

Uwe zonen, onze broeders en strijdgenooten, zijn gevallen ter verdediging van Recht en Vrijheid ! Weest dan vrije mannen, vrije Vlamingen, geene knechten van enkele Brusselsche franskiljons, en roept met ons : « Slechts honden liggen aan banden ! »

Vleterzoon.

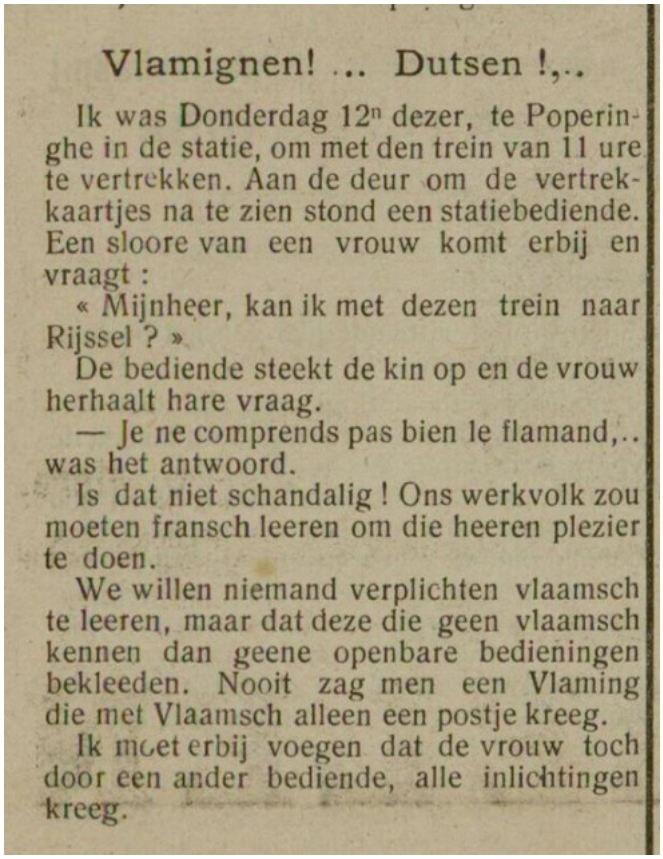

Vlamignen! ... Dutsen !,..

Ik was Donderdag 12n dezer, te Poperinghe in de statie, om met den trein van 11 ure te vertrekken. Aan de deur om de vertrekkaartjes na te zien stond een statiebediende. Een sloore van een vrouw komt erbij en vraagt :

« Mijnheer, kan ik met dezen trein naar Rijssel ? »

De bediende steekt de kin op en de vrouw herhaalt hare vraag.

— Je ne comprends pas bien le flamand,.. was het antwoord.

Is dat niet schandalig ! Ons werkvolk zou moeten fransch leeren om die heeren plezier te doen.

We willen niemand verplichten vlaamsch te leeren, maar dat deze die geen vlaamsch kennen dan geene openbare bedieningen bekleeden. Nooit zag men een Vlaming die met Vlaamsch alleen een postje kreeg.

Ik moet erbij voegen dat de vrouw toch door een ander bediende, alle inlichtingen kreeg.

Ze stropen het vel van de paling af en met zurkel en spinazie en peterselie en nog wat kervel en marjolein gestoofd wordt het op de Molenwal samen met Pius en Barbara weer smikkelen en smullen van Romanies paling in 't groen.

En zo wordt het al juni 1919. **De Poperinghenaar** verschijnt, na vijf jaar zwijgen, opnieuw op 8 juni 1919.
En op 15 juni staat een artikel op de eerste bladzijde ondertekend met "Vleterzoon".
"**Vleterzoon**" is het pseudoniem van **Michiel Bulckaert**, die aan het Yzerfront gevochten heeft en er gewond geraakte. Hij gaat rechten studeren in Leuven en wordt later gouverneur van de provincie.
Hij is een vriend van Jeroom Leuridan die ook uit Oostvleteren afkomstig is**. Klassenstrijd wordt afgezworen**. **Het ras der vrije Vlamingen is geboren**. "**Slechts honden liggen aan banden!"**

En in diezelfde Poperinghenaar op bladzijde 2:

De Vlamingen eisen de **vernederlandsing van het openbare leven in Vlaanderen**.
En welke Vlaming kan daar tegen zijn? Jeroom zeker niet.
En **Jeroom Leuridan** schrijft ook in de Poperinghenaar op 6 juli 1919. Zijn pseudoniem is "**Kerlinga**". Hij is een katholiek Vlaams-nationalist, maar voelt zich in de katholieke partij niet thuis.
En in die katholieke partij in het arrondissement Yper is het allesbehalve koek en ei.
Op 29 augustus 1918 is in Lisieux Felix van Merris overleden, de katholieke burgemeester van Poperinge, die ook ononderbroken volksvertegenwoordiger was vanaf 1896 tot aan zijn dood.
In het arrondissement bestaat er een overeenkomst om de te begeven zetels te verdelen onder Poperinge en Ieper. Dat waren er bij de verkiezingen van 1912 twee: één voor Ieper (Colaert)

dat niet: jaarwedde maar « vergoeding » En verder, toen Fr Van Cauwelaert uitriep: « wij Vlaamsche belastingbetalers, we zijn Brussels melkkoe, en ze melken ons, niet éénmaal, maar 3 maal daags, tot het laatste drupje. » Toen werden er moordkreten gehuild over dat vredig zonneland van Brabant.

Wij volk van 't Westland, we zijn ook die melkkoe, nu meer dan ooit, en in 't kort *nog* meer... Ge zwijgt, Westlanders, maar ja, ge woont zoo verre van Brussel, waar melk en honing vloeit..... 't is allemaal wel in Vlaanderen... en ge zijt zoo dwaas.

't Roert en 't dreigt van Limburg tot den Yzer, maar 't Westland heeft geen hart!

Kerlinga.

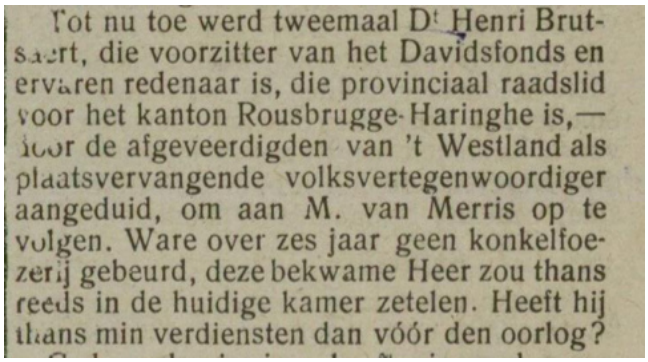

Tot nu toe werd tweemaal Dr Henri Brutsaert, die voorzitter van het Davidsfonds en ervaren redenaar is, die provinciaal raadslid voor het kanton Rousbrugge-Haringhe is,— door de afgeveerdigden van 't Westland als plaatsvervangende volksvertegenwoordiger aangeduid, om aan M. van Merris op te volgen. Ware over zes jaar geen konkelfoezerij gebeurd, deze bekwame Heer zou thans reeds in de huidige kamer zetelen. Heeft hij thans min verdiensten dan vóór den oorlog?

en één voor Poperinge (van Merris). Nu er een opvolger voor van Merris moet gevonden worden, is er plots een probleem.
Er circuleren in Brussel vreemde namen. Zit Colaert hier voor iets tussen? In elk geval is Brutsaert de opvolger voor de Poperingenaars. Maar volgens een artikel in de **Poperinghenaar van 22 juni 1919** is er **konkelfoezerij** gebeurd. Brutsaert is voorzitter van het **Davidsfonds**. Vandaar???

René Colaert staat in 1912 bovenaan de lijst en haalt nauwelijks een derde van de voorkeurstemmen die van Merris heeft, en die tweede staat.

En Colaert is in Ieper tegen alle verwachtingen in burgemeester geworden met de steun van de bisschop van Brugge. Een vreemd figuur, als je 't mij vraagt, die de eerste Uhlanen die zijn stad doorkruisten in augustus 14 rijkelijk betaalde om Ieper gerust te laten en daarna als gijzelaar meegenomen werd.
En tenslotte laat hij alle heiligenbeelden uit de Ieperse kerken in veiligheid brengen, op aandringen van de bisschop, maar "vergeet" het archief te evacueren, zodat de rijke perkamenten geschiedenis van zijn stad ten prooi valt aan de brandende Duitse bommen.
En dat voor een burgemeester. Maar hij had de steun van het bisdom.
Is er een mens die dat nu nog verstaat?
Hoewel de oorlog al bijna een jaar gedaan is wordt het Vredesverdrag pas op 28 juni 1919 te Versailles ondertekend.
En veel mensen zijn malkontent.
De meeste legerklassen zijn tot dan onder de wapens moeten blijven in hun kazernes en worden nu met mondjesmaat toch gedemobiliseerd.
Er is overal geld nodig voor de wederopbouw en dat geld geraakt o zo traag en moeizaam het verre westland. En ook op de beloofde toelagen voor oorlogsweduwen en –wezen blijft het wachten.
En komen er nog barakken voor de teruggekeerde vluchtelingen?
En ondertussen wordt bekend dat minister Hymans binst de oorlog 140 000 frank 's jaars getrokken heeft als gezant in Londen "**waarop hij als volksvertegenwoordiger geen centiem recht had**."
Ze noemden dat geen 'jaarwedde' maar 'vergoeding'.
Dat staat ook allemaal in dat artikel van Kerlinga.
En Jeroom is abonnee van de Poperinghenaar en hij krabt eens door zijn haar als hij dat artikel voorleest aan Romanie.
"Een vuile stiel, die politiek", zucht ze, "maar iemand moet het doen."

En Jeroom vertelt over dat liedje van Pisuisse dat hij in kamp Zeist heeft gehoord over **diplomaten die het bloed der volken drinken. En die diplomaten krijgen allen een forse loonsopslag na de oorlog**, dat staat allemaal in de gazet.
"En dat hier", leest Jeroom, "in Yper zijn er op dit ogenblik 900 personen teruggekeerd, zij leven er in een 100 barakken waarvan er 20 door de regering gegeven werden, de rest zijn van teruggekeerden die het zelf vermochten te doen."
En een artikel "Over onze Yzerwegen" trekt wel speciaal zijn aandacht.
Men kan vertrekken naar Brussel om 5.23 langs Brugge en er aankomen om 10.10. maar om dezelfde dag terug te keren naar Poperinge moet men uit de hoofdstad vertrekken om 12h en men komt in Poperinge aan rond 8h 's avonds. Men kan ook uit Brussel de trein nemen om 16h over Brugge en die komt in Yper aan om 20.35 maar die rijdt niet door naar Poperinge.
De toestand nu in 2020, 100 jaar later is dat men vanuit Poperinge rapper in Brussel geraakt dan in Oostende. **Over vooruitgang gesproken**.

We zijn in **de hooimaand** nu en Jeroom krijgt een maand congé-payé. En hij gaat naar zijn schoonvader, boer Dever, en die kan Jeroom altijd gebruiken. En Richard is van 't school af en met zijn 14 jaar mag hij mee de kost verdienen.
Boer Dever heeft een paar stukken grasland langs de IJzer die te nat zijn om er koeien op te laten. En met de zeis gaan ze aan de slag. Het weer is goed en binst de schaft zegt boer Dever tegen Jeroom: "Was de boerenstiel niet goed genoeg meer dat ge nu aan de ijzerweg uw pensioen verdient?"
En Jeroom moet toegeven dat hij het wel mist, dat werk als dagloner volgens de vier seizoenen, maar dat het toch beter verdient, voor minder zwaar werk.
"**En in januari is het al tram vier, en Romanie is weer in positie**."
Boer Dever wordt weer opa en hij heeft al die poilus ook beklaagd want het was in heel Stavele één groot kampement van sukkelaars die zich bedronken voor ze naar de tranchées moesten.
En hij heeft ook een zoon voor 't vaderland verloren: Henri, bij 't eindoffensief in Staden, de 5de october 1918.
Het beest van de oorlog was nooit voldaan. **En dan zoeven de zeisen weer en het hoog opgeschoten gras knakt gewillig en sneuvelt als halmen zonder helmen**.

En heel **de oogstmaand** moet Richard het alleen doen. Maar boer Dever heeft een boontje voor zijn kleinkind in wie hij zijn eigen stugge geslotenheid herkent. En 's avonds vechten Richard en Georges om het schuifelet van hun vader, tot Romanie het afpakt en zegt dat ze er **hoorndul** van komt.

En daar komt ook de herfstmaand **september** al opzetten vol kobbenetten in de tuin als ge 's ochtends in een lichte mist de kruisspinnen ziet loeren tussen al die dauwdruppels in het midden van hun net. Die webben spannen hun ribben als netten om al wat vliegt te vangen. Of andere vliegende spinnen. Maar we laten het Darwin uitzoeken want daar hebben we nu geen tijd voor.
September is kermismaand in Roesbrugge en er is slecht nieuws op komst**. De regering is met een wet bezig ten einde het getal herbergen te verminderen**. Daar is de middenstand natuurlijk niet van gediend, en het compromis zal zijn dat er een financiële drempel wordt ingebouwd**. Nieuwe belastingen dus**.

Stadsnieuws.

— *Belangrijk Bericht* — Om een einde te stellen aan de talrijke klachten over het gedrag hunner kinderen gedaan door menige ouders en voortspruitende uit het laten muziek spelen en dansen in de herbergen en openbare plaatsen, heeft het Gemeente-Bestuur besloten, *van heden af, geen gespel of gedans in de drankhuizen meer toe te laten, zonder bijzondere toelating daartoe bekomen te hebben.*

De Poperinghenaar 10 augustus 1919.

Ze mogen ook nooit eens feesten, die oorlogsdutsen.
Maar hun bloed mocht wel rijkelijk vloeien, daar in de IJzer.
De regering tapt nu uit het morele vaatje van de **zedenverwildering**.
Gedaan met de oorlogsmoraal!
Waar is de tijd van de belle époque?

Overal worden er Bonden van Vlaamsche Oudstrijders opgericht. De VOS-sen.
Eerst te Poperinge, dan in Oostvleteren en Proven en Rousbrugge en Crombeke en Beveren Yzer en Watou. **Buiten en boven alle politiek.**
Jeroom wordt lid in Rousbrugge. 't Is maar op die manier dat ze hun rechten op uitbetaling kunnen afdwingen, ook voor weduwen en wezen.
En in Watou is de schrijver van dienst **Emiel Butaye.** Hij zal nog veel brieven mogen helpen schrijven. En met de regelmaat van een klok hitsen Kerlinga en Vleterzoon hun volgelingen op in hoofdartikels van De Poperinghenaar.
Want Borms is ter dood veroordeeld. Borms die voor de oorlog al in de streek 'eloquent' kwam spreken over de vervlaamsing van de Gentse universiteit.
En met de kermis komt ook Achille, Jerooms broer die gendarm is in Cruyshouthem.
Hij heeft overal achter het front gezeten al die jaren tot in Calais en Grevelingen. En dat er nu nog elke week wel ergens gemoord wordt, en daarom niet altijd door de Chinezen die nog aan het opruimen zijn.

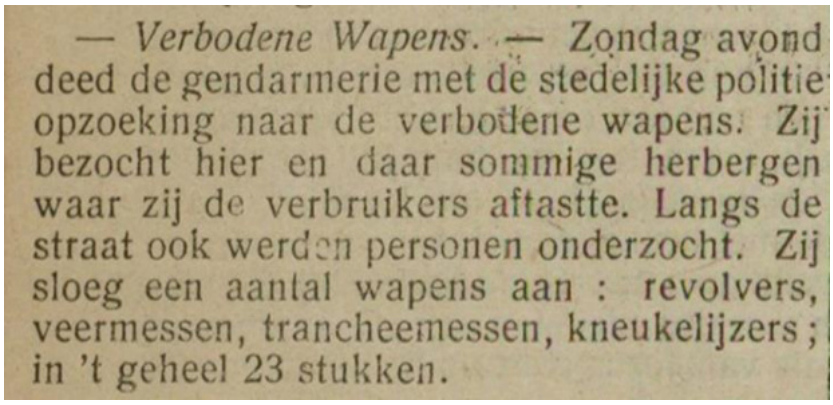

— *Verbodene Wapens.* — Zondag avond deed de gendarmerie met de stedelijke politie opzoeking naar de verbodene wapens. Zij bezocht hier en daar sommige herbergen waar zij de verbruikers aftastte. Langs de straat ook werden personen onderzocht. Zij sloeg een aantal wapens aan : revolvers, veermessen, trancheemessen, kneukelijzers ; in 't geheel 23 stukken.

De Poperinghenaer 19 october 1919.

't Zijn al bij al onzekere tijden.
En nu met die verkiezingen, waar **de stemme des volks** voor het eerst zal gehoord worden.
"Op veel plaatsen hebben de katholieken een flamingant op hun lijst binnengehaald," zegt Achille, "en hoe zit dat hier?"
En Jeroom antwoordt dat de Franssprekende barons in het westland nog altijd baas zijn, en niet van plan die macht uit handen te geven.
"De deken van Poperinge Vervaeke heeft naar 't schijnt gevraagd aan **Berten Pil uit Zonnebeke** '**eene toegevoegde plaats te willen aanveerden op de lijst van de katholieke kiesvereeniging voor 't Arrondissement Yper'**."
"En wie is Albert Pil," vraagt Achille?
En Jeroom vertelt dat Pil gemeentesecretaris was in Zonnebeke voor de oorlog en bekend stond om zijn artikels in "**Het Ypersche Volk" over de vernederlandsing van het onderwijs**.

"**En Pil en Leuridan en Bulckaert, dat zijn drie handen op één buik**. **<u>Daar krijgt ge geen speld tussen</u>**.
Een van hen komt gegarandeerd met een Vlaamse partij op," denkt Jeroom, "en dat zou er nog maar aan mankeren!"
Romanie komt ertussen en zaagt dat het weeral over politiek moet gaan. "Zijt ge nu weer niet content? Ge hebt nu een schoon uniform van de staat gelijk uw broer en ge voelt u nog altijd misdeeld."
"**Alle Belgen zijn gelijk voor de wet, als 't maar geen Vlamingen zijn,**" besluit Jeroom en hij gaat er met zijn broer ene drinken in de Sébastopol.
En daar komen ze een andere Achille tegen, Achille Wullus, de schoonbroer, die houtzager is. Na een paar forte brunes vraagt Jeroom hoe het gaat met het geboomte.
"Gouden tijden, maar helaas niet voor de bomen," zegt Achille, en dat hij leverancier was van doodskisten voor soldaten, maar dat ze de meeste gewoon zo in de grond hebben begraven, met een houten kruis erop, geen mens kon dat nog volgen.
En plots is er ambras. Een melkmuil van 19 jaar staat te snoeven dat hij bij het eindoffensief was. Gij zeker, zegt een ander, ge zijt vrijwilligger geworden als het eindoffensief al vertrokken was**. Ge waart gewoon piocheur in Klein-Leyseele**. En ge zijt iedere avond thuis in Beveren gaan slapen. Gij blagueur, daarvoor moet ge bij mij vroeger opstaan.
De opschepper komt uit een blauwersnest, gekend bij de kommiezen, die er al eens een stapje voor uit de weg gaan.
Jeroom kijkt hem recht in de ogen. Hij is vier jaar ouder dan zijn zoon Richard.
Ze weten die kerel te bedaren. Maar dat hij een kort lontje heeft, daarvoor zijn ze gewaarschuwd.
En als de drie wat later naar huis gaan in het stikkedonker zegt Jeroom dat ze in Proven al gasverlichting hebben, maar niet aan de uitkanten. En zo blinken enkel de sterren in deze maanloze septembernacht.

We zijn oktober en die wordt ook wel de wijnmaand genoemd, of de zaaimaand, voor wat nog moet opschieten. En de katholieken voelen ook dat ze moeten gaan opschieten, of anders missen ze de trein.
In De Poperinghenaar van 5 october 1919 wordt een poll aangekondigd door de katholieke kiesbond van Poperinghe waarin Brutsaert zou moeten aangewezen worden als de Poperingse kandidaat om **de belangen van de handel als van de landbouw als van <u>den minderen stand</u>** te vertegenwoordigen in de Kamer.

Heden Zondag is het Poll in uwe gemeente, op **al** de gemeenten : ge **moet** er gaan, en stemmen, alzoo : **Albert Pil, nummer 1.** Die naam staat er niet op : schrijft hem dus zelf op uw kiesbriefje, met cijfer **1.**
Let wel op. Zondag is de beslissende slag voor ons, soldaten. Veegt uw botten er niet aan, lijk altijd volgens uw soldaten mode. Dan, zet dan nog 2 namen van menschen die ge in de Kamers kunt betrouwen. Ge zijt Vlamingen, — dat leerden we in de tranchees — stemt dus als Vlamingen, en veegt er **dan** uw botten aan !

De poll, waar iedereen andere kandidaten kan aanduiden, gaat door op 19 oktober 1919 en Albert Pil stelt zichzelf in een artikel "Oud-Soldaten" in De Poperinghenaar voor als kandidaat op de 1e plaats. Hij heeft de "toegevoegde plaats" van deken Vervaeke geweigerd, maar speelt het spel voorlopig nog mee.
En wat een zootje is me dat bij de katholieke Associatie!

Het uitvoerend Comiteit van de Katholieke Kiesvereeniging voor 't arrondissement Yper :

Gezien dat vier der voorgestelde kandidaten hunne kandidatuur hebben ingetrokken,

Gezien de misbruiken van propaganda in het voorbereiden van den Poll,

Gezien Yper en verscheide Gemeenten aan den Poll geen deel genomen hebben,

besluit :

De Poll is aanschouwd als niet bestaande.

Het Comiteit.

De lijst van de Katholieke Associatie verschilt van deze die wij Zondag laatst opgaven. Heer Dr Brutsaert heeft immers zijne kandidatuur ingetrokken, om alle misverstand en verdeeldheid in de Katholieke partij te vermijden. Schoon voorbeeld van onbaatzuchtigheid en van zelfsopoffering, dat voor den geachten Heer Doktor hoogst vereerend is en hem doet stijgen in ons aller achting.

Lijst voorgesteld door een machtige groep **soldaten** en **vluchtelingen** :

Werkelijke kandidaten :

1. PIL Albert, oud-soldaat en vluchteling van Zonnebeke.
2. VANDERSTRAETEN Joseph, oud-soldaat te Woesten.

Plaatsvervanger :

1. VANDERSTRAETEN Joseph.

De vlaamsche Oud-Strijdersbonden van 't Poperingsche.

Poperinghe telt 676 leden, Proven 164, Vlamertinghe 190, Pollinchove 130, Crombeke 198, Oostvleteren 170, Rousbrugge-Haringe 150, Watou 200, Reninghelst 165, Dranouter 65, St. Jan-ter-Biezen 51, Westvleteren 121, Elverdinghe 110, Woesten 85

Dit maakt een totaal van 2400 leden voo het arrondissement Poperinge.

De volgende week staat er op pagina één van De Poperinghenaar:
De kiezers zijn de kleuters van de democratie die bolletjes mogen kleuren.

En wat er de volgende week, we zijn dan al Allerzielen 2 november 1919 in de slachtmaand, in de gazet op bladzijde 2 staat is voor de Poperingse kandidatuur het genadeschot:

De Poperingse kandidaat voor de katholieken heeft de handdoek in de ring geworpen. Poperinge is nu alles kwijt.
Na Colaert staat op de tweede plaats de burgemeester van Westouter. En als tweede opvolger een schepen van Poperinge. De katholieken maken er een vaudeville van. Maar niet voor Albert Pil, die krijgt wat hij wil. Hij komt op met een onhafhankelijke lijst. Met maar twee kandidaten. En meer moet dat niet zijn.

We zijn veertien dagen voor de verkiezingen. De teerlingen zijn geworpen. En om een idee te krijgen van de getalsterkte van deze "5e colonne" uit dezelfde gazet:
De poll bij de katholieken werd nationaal in alle arrondissementen georganiseerd. De inzet was het al dan niet ondertekenen van het Vlaams programma:
Vlaams in 't onderwijs, Vlaams in alle besturen en Vlaams voor de Vlaamse soldaat.
Een grote meerderheid der arrondissementen ging hier op in. Maar in Ieper lukte het niet en

Poperinge woog blijkbaar niet zwaar genoeg. Ieperlingen lazen La Libre Belgique in plaats van De Poperinghenaar.

Jeroom heeft het al zo lang aan Richard en aan Georges beloofd en de laatste zondag van october komt het er eindelijk van. Ze gaan gedriën met de trein naar de zee.
Romanie is al bijna zeven maanden ver en ze blijft liever thuis met Stongske. "**Dat openbaar vervoer zit toch alleen maar vol met virussen,"** zegt ze "en ik ga met uw moeder Barbara eens op haar zolder kijken. Naar 't schijnt heeft ze daar nog de wieg staan waarin gij als boreling hebt gelegen."
Dat is Jeroom al lang vergeten en die zondag gaat hij fier als een gieter met zijn twee oudsten naar Waaienburg statie. Ze hebben een knapzak bij en ze rijden voor niks.
De trein staat al te stomen en ze klimmen de treden op van de wagon en zetten zich op de houten banken bij het venster. Dan tsjoekt de locomotief op gang en ze kruipen weldra door de velden en door de moeren naar Adinkerke.
Daar stappen ze over op de stoomtram naar De Panne en zie ze daar al lopen over het strand naar de zee die aan het opkomen is.
Richard blijft wat bedachtzamer bij zijn vader maar Georges stormt naar het water.
Ze zien de machtige vloed die maar blijft bruisen en grollen als een beest dat zijn goesting niet krijgt maar altijd strandt en landt en een grillig schuimspoor achterlaat.

Georges heeft een stuk wrakhout gevonden en als Mozes bezweert hij de zee zich te openen zodat ze aan de Egyptenaren kunnen ontkomen.
"Maar dat is hier de Rode Zee niet," verbetert Richard, "en voor wie zouden wij moeten gaan lopen?" "Kom jongens," zegt de vader "we gaan ergens in de duinen een plek zoeken om te eten."
Het is een genadige octoberzondag tussen het helmgras met zicht op de oneindige zee.

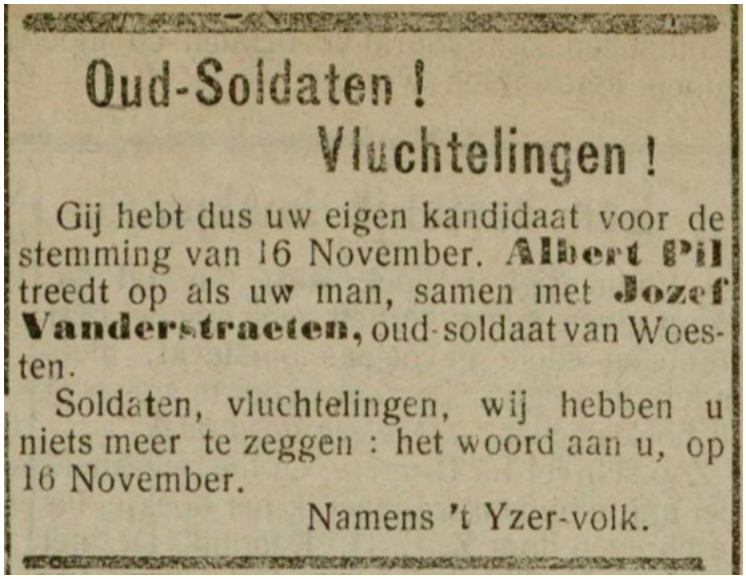

Oud-Soldaten !
Vluchtelingen !

Gij hebt dus uw eigen kandidaat voor de stemming van 16 November. **Albert Pil** treedt op als uw man, samen met **Jozef Vanderstraeten,** oud-soldaat van Woesten.

Soldaten, vluchtelingen, wij hebben u niets meer te zeggen : het woord aan u, op 16 November.

Namens 't Yzer-volk.

De eerste week van november wordt het plots kouder en dan valt er vuiligheid en op de dag van de verkiezingen sneeuwt het en er ligt al vlug een tien centimeter dik tapijt.

Jeroom weet wat hem te doen staat. Hij kleedt zich met zijn beste kostuum en neemt afscheid van vrouw en kinders. "Ge gaat toch thuis zijn met de noen," vraagt Romanie, "want anders **vindt ge de hond in de pot**."

Jeroom is gewaarschuwd, maar op deze dag zweeft hij als op wolkjes sneeuw. Hij vindt zijn maten aan het kiesbureel en ze smoren en ze lachen dat ze de stemme des volks luid zullen laten klinken.
En daarna gaan ze naar de Sébastopol en vallen door de noen. En dan gaan ze naar huis en ze vinden er de hond in de pot en ze doen een tukje en dan gaan ze weer naar de maten op café want misschien dat ze daar al iets meer weten?
Maar de telling is nog bezig en vandaag komen ze niets meer te weten over de stemmen van de Frontpartij, want dat durven ze nu zeggen, dat met die partij het allemaal gaat keren.
En ze eten een hardgekookt ei en een gerookte saucies en dan drinken ze er nog een en wordt het vroeg donker en het is toch al laat in de avond die 16e november 1919 als ze de Sébastopol verlaten en naar huis drentelen.
Het sneeuwt niet meer maar het is ijzig koud en klaarverlichte maannacht.
Ze passeren een barak vlakbij en krijgen woorden met iemand die daar staat te pissen tegen de muur.
En plots stormt er ene uit die barak naar buiten en schreeuwt dat ze weg moeten gaan, en ze herkennen die met dat kort lontje, en iemand van hun bende begint daar vrolijk over te doen, dat hij zo rap niet moet ontploffen, want dat ze meer weten over die blauwers achter het eindoffensief. Maar dat hij een simpele piocheur was, bachten de linies.
"Bende boches" roept kort lontje. En iemand roept terug: "Zonder pioche."
En is dat er te veel aan?
Kort lontje koerst het groepje achterna, dat uiteen stuift, en alleen Jeroom blijft staan.
Uit pacifisme, of omdat hij niet al te nuchter meer was?
Geen mens die het weet. Jeroom staat vastgevrozen in de sneeuw als een uil in de nacht.
Kort lontje stormt op zijn prooi af en ploft ziedend zijn getrokken mes in de rug van Jeroom.
En steekt dan nog een paar keer.
En Jeroom strompelt nog wat, maar valt dan neer.
En dan vloekt de dader: **" Dedju, 'k heb de verkeerde vast**."
En Jerooms maten zien wat er gebeurd is en keren terug. En met een mes vol bloed vlucht de dader weg over de velden als een opgejaagde haas.
En oma Romanie vatte het volgens mijn moeder in een rijmpje samen: "**Die gaat lopen is vuil, en die blijft staan is den uil**."

Vreeselijke moord te Rousbrugge.

Zondag avond trokken eenige jongelingen van Rousbrugge, babbelend en welgezind, huiswaarts. Aan de deur zijner woning zagen zij een anderen jongeling staan wateren. Er werd wat gelachen en gespot. Eene woordenwisseling volgde en de gramschap begon op te wellen. Een jongeling van Beveren, zekere Deloz, 20 jaren oud, die in het huis was, sprong buiten en vloog de voorbijgangers achterna. Met een geopend mes sprong hij in den hoop en ploftte zijn mes in den rug van Jerome Verhaeghe. Deze viel bademd in zijn bloed ten gronde en was na korten tijd een lijk. Alle hulp kwam te laat.

De verslagenheid was algemeen en het nieuws verspreidde zich met bliksemsnelheid. De gendarmerie werd verwittigd en de moordenaar nog den zelfden nacht van zijn bed gehaald, in de ouderlijke woning te Beveren

En wat nonkel Richard gans zijn leven bleef dwarszitten, was dat de waarheid nooit aan het licht is gekomen. Maar wat was die waarheid dan?
En waarom mocht ze het licht niet zien? En ik zal er ook mee moeten leren leven.
Dat het zoeken belangrijker is dan wat ge vindt.

De sneeuw is gesmolten rond Jeroom die baadt in een plas bloed. Zijn maten zien hoe erg het is en dragen hem binnen bij Achille Wullus, die vlakbij op de Crombekestraat woont.

Het slachtoffer, Jerome Verhaeghe, werd geboren te Proven den 11 Januari 1880, was gehuwd met Romanie Dever, en is vader van drie kinderen. Van den eersten dag van den oorlog was hij bij het leger geweest, moest in Oktober 14 naar Holland vluchten en kwam na den wapenstilstand welgemoed huiswaarts. Hij was ijzerwegbediende en wrocht in de Statie van den Waeyenburg, was algemeen gekend als een braaf en naarstig werkman die zelf zelden ter herberg ging.

Maandag is het parket ter plaats geweest en verscheidene getuigen onderhoord. De aanhouding van De... werd bekrachtigd en in den nacht van Maandag tot Dinsdag werd hij per rijtuig naar het gevang van Veurne overgebracht. Daar zal hij zijne onbezonnene daad die zulke vreeselijke gevolgen had diep betreuren.

Ze halen er een dokter bij en die sluit Jeroom zijn ogen iets over middernacht. Elisa gaat het droeve nieuws overbrengen aan Romanie, die Richard wakker maakt en hem zegt dat er iets met vader gebeurd is en dat hij thuis moet blijven terwijl ze met Elisa gaat kijken. Ondertussen is de gendarmerie verwittigd en diezelfde nacht wordt de dader uit zijn bed in Beveren gelicht en opgesloten in de gendarmerie van Rousbrugge.
De volgende dag komt het parket ter plaatse en wordt de verdachte opgesloten in het gevang van Veurne, onder de beschuldiging van moord.

Nog geen maand geleden zagen Richard en Georges de vissersboten op het strand van De Panne samen met hun vader die er nu doodstil bij ligt als een lijk.
Twee jonge tieners moeten leren leven met het verlies van een vader die niet kon ontkomen aan de tragische ironie van zijn lot.
Binst de oorlog goed bewaard in Holland en een jaar later vermoord voor zijn deur door eigen volk.
Ook voor Romanie dreigt het leven als een nachtmerrie. Het proces en de straf voor de dader zullen de wonden weer openrijten in plaats van ze te helen. Richard zal hier zijn ganse leven iets over willen zeggen, maar er de woorden niet voor vinden.
En ook mijn moeder heeft het aan ons doorgegeven, als iets wat ge heel uw leven meesleept, zonder er ooit klaar in te zien.
Romanie moet nu eerst de begrafenis regelen en zorgen voor de vrucht van Jeroom in haar schoot. Misschien geeft dat haar de kracht om verder te doen. Want wat is het leven anders?

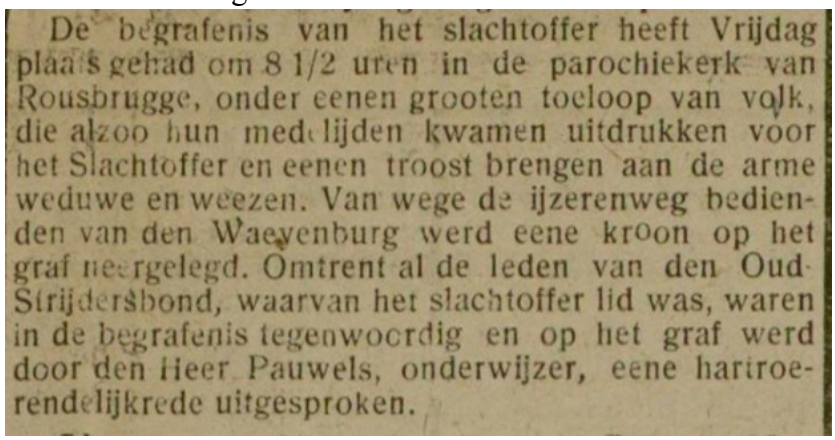

De begrafenis van het slachtoffer heeft Vrijdag plaats gehad om 8 1/2 uren in de parochiekerk van Rousbrugge, onder eenen grooten toeloop van volk, die alzoo hun medelijden kwamen uitdrukken voor het Slachtoffer en eenen troost brengen aan de arme weduwe en weezen. Van wege de ijzerenweg bedienden van den Waeyenburg werd eene kroon op het graf neergelegd. Omtrent al de leden van den Oud-Strijdersbond, waarvan het slachtoffer lid was, waren in de begrafenis tegenwoordig en op het graf werd door den Heer Pauwels, onderwijzer, eene hartroerendelijkrede uitgesproken.

Een dag met een keer, altijd maar voort doen. En we zien wel waar we uitkomen.

Maar dit keer is het op het kerkhof, en dat is hier veel te
vroeg.

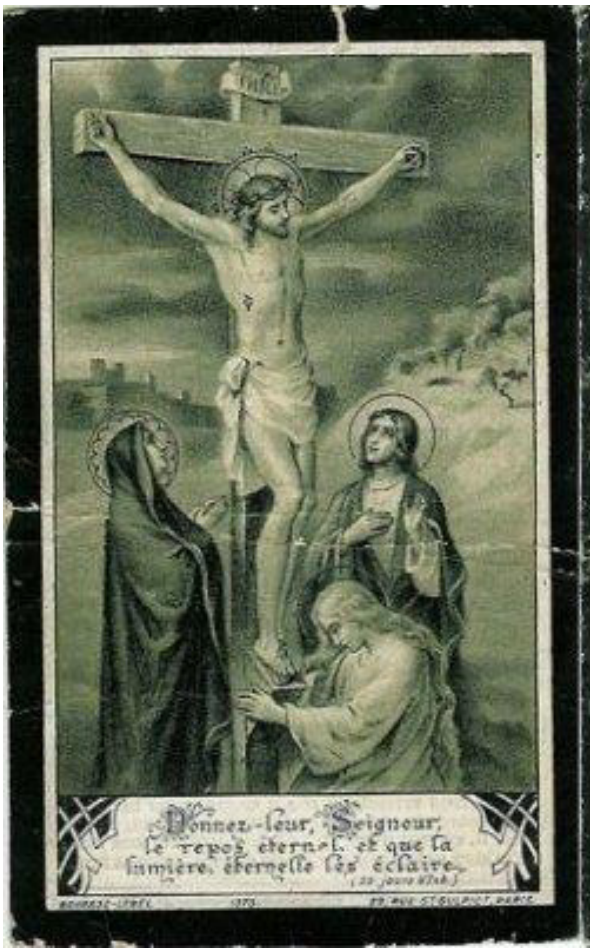

Vader, vergeef het hun, daar ze niet weten wat ze doen. MATH. XVI.

† Bidt over de Ziel

VAN

Jerome VERHAEGHE

Echtgenoot van Romanie DEVER,

die geboren te PROVEN op 11ᵉᵉ in Nieuwjaarmaand 1880 gestorven is te ROUSBRUGGE, op 16ᵉ in November 1919.

JEROME was gekend als een eerlijk man, goede huisvader, matig en werkzaam, en vreedzaam in al zijne wegen. ACT. XI, 14.

Man van plicht en godvreezende ziel, zoo had hij 's morgens zijne plichten gekweten in de kiezing voor de kamers, en daar — O geheim des Heeren — daar in 't Kiesbureel teekende Hij zijne reiskaart naar den Hemel der onschuldige slachtoffers.

O wreeden avond vol bloed en tranen — haastig naar zijn Huis te wege, wierd Hij door verwilderde lafheid bestormd.... ze sloegen hem ten bloede verradelijk weg, ze lieten hem vermoord ten gronde liggen.... en het bloed riep naar den God van rechtveerdigheid. (GEN.)

Mijn God, mijn God, wat had ik misdaan? Nimmer noost deed ik iemand leed — zoo sprak Hij en was een lijk....

JEROME, mijn levensengel, wie zal er toch zorgen voor onze schaapkes van kinders?.... Ach ze zuchtten zoo fel naar uwe verlossing uit de vier jaren van ballingschap in den oorlog.... en nu, helaas mijn vriend, nu sterft vader onder het staal van moordenaars.... Mijn hert is gebroken, ik bid voor u, en met u zeg ik : O God vergeef ons onze schulden gelijk wij vergeven onze schuldenaren.

ALLAERT, ROUSBRUGGE-HAANEKE.

Man van plicht en godvreezende ziel, zoo had hij 's morgens zijne plichten gekweten in de kiezing voor de kamers, en daar –O geheim des Heeren- daar in 't Kiesbureel teekende Hij zijne reiskaart naar den Hemel der onschuldige slachtoffers.

De vader van Jeroom, **Pius Cesar**, waarmee deze vertelling begon, zal zijn zoon niet lang meer overleven. Hij sterft in juni 1920, gebroken door verdriet, in de leeftijd van 73 jaar. Barbara, Jerooms moeder, wordt 88 en overlijdt in 1940.

En nu gaan we verder met **de rechtsgang**.
Want het recht gaat zijn gang en in dit geval is een onderzoeksrechter te Veurne aangesteld die de verdere aanhouding van de verdachte moet bevestigen.
Ik heb meer informatie over deze zaak gezocht in het Rijksarchief Brugge, waar de gerechtelijke dossiers uit de provincie worden bewaard, en ik kwam te weten dat het gerechtsdossier over deze zaak niet bewaard is.
Van het vonnis, in het Nederlands (!), kan ik wel een kopie krijgen.
Het dossier zelf heeft de selectie niet doorstaan en is in de papierversnipperaar beland.
Of zou het al verdwenen zijn voordien?
Een domper op mijn zoektocht.
Als nazaat die meer wil te weten komen over de moord op zijn grootvader, moet ik het hiermee doen. Men kan niet alles bewaren, klinkt het dan.
Slechts 10% van de dossiers van rechtbanken van eerste aanleg worden bewaard. De maand maart voor de even jaren, de maand oktober voor de oneven jaren. Was opa Jeroom een maand eerder vermoord ….
Maar ik kan wel het gevangenisdossier van de verdachte inzien, dat eentalig Frans is.
Het telt tien bladzijden, die voor mijn zoektocht vrij irrelevant zijn. Waar zit hier Vrouwe Justitia's logica?
Ware het niet eenvoudiger én zinvoller om alleen de aan gevangenisdossiers gerelateerde gerechtsdossiers te bewaren?

Een neef van **Pieter Feys, de burgemeester van Roesbrugge, is Emeric Feys,een onderzoeksrechter te Veurne**. Het zou kunnen dat hij met deze zaak werd belast. Ik weet niet of er toen meerdere onderzoeksrechters in Veurne waren.
In elk geval heeft het parket van Veurne op **30 december 1919** de zaak overgemaakt aan de Kamer van Inbeschuldigingstelling (KI) van het Hof van Beroep in Gent.
De raadkamer van Veurne had ook direct correctioneel kunnen doorverwijzen. De KI verwijst normaliter door naar het Hof van Assissen.
Op 13 januari 1920 verwijst de KI de zaak echter opnieuw naar de Correctionele rechtbank van Veurne. Omdat de feiten niet zwaar genoeg waren?
En op **13 februari 1920** al valt er een vonnis in Veurne. De betichte heeft zich plichtig gemaakt aan het feit hierna vermeld hem ten laste gelegd: **vrijwillig slagen en kwetsuren te hebben toegebracht aan Verhaeghe Jeroom, doch zonder inzicht om ter dood te brengen, maar welke nochtans denzelven hebben veroorzaakt**. (Coups et blessures volontaires ayant occasioné la mort, sans intention de la donner).
Er zijn net geen drie maanden verlopen tussen de feiten en het vonnis.
Meester Joye stond de betichte bij in zijn middelen. De betichte heeft geen voorafgaande veroordelingen en een goed gedrag. De verklaringen van de getuigen zijn gehoord.
Het Openbaar Ministerie verhaalt de zaak beknopt en eist. En de rechtbank verwijst de schuldige tot vier jaar gevang en honderd frank boete. Na een gratieverzoek wordt zijn straf in januari 1921 herleid tot drie jaar. En op **17 december 1921** wordt hij **voorwaardelijk** vrijgelaten. Ook die voorwaarde kom ik niet te weten.

Mijn moeder, Maria Verhaeghe, dochter van Jeroom Verhaeghe en van Romanie Dever, is geboren op 21 januari 1920.
Smalend vertelde ze me later dat de dader "**maar twee jaar gezeten heeft**".
En telkens voegde ze er aan toe dat de burgemeester daar voor iets tussen zat .
Hoe of wat, meer zei ze niet.
En ook dat ze **verschrikt en vergruwd** was om in de Roesbruggestraat in Beveren te komen, want dat zijn ouders daar café hielden.
Maar dat die twee jaar kloppen, daarvan heb ik hier het bewijs.
Het zou zonde zijn van de plaats en van de privacy als ik hier dat "régistre d'écrou" zou afdrukken. Geïnteresseerden kunnen het opvragen bij het Rijksarchief Brugge.
En omdat ik alles wilde uitzoeken heb ik van de dader, geboren in 1900, zijn militair dossier nog opgevraagd.
Ook hier geen afdrukken want zonde van de plaats en van de privacy.
Hij meldde zich op 27 september 1918 als "vrijwillige dienstnemer voor de duur van de oorlog" in De Panne aan. Een dag eerder was het eindoffensief ingezet. Dienst deed hij bij de veldspoorwegsectie als piocheur in Klein-Leyseele, achter het front.
Hij is gedemobiliseerd 27 april 1919. Voor deze dienst kreeg hij één frontstreep**.**
Zijn wapen was "de pioche", die hij ook in zakformaat handig hanteerde. En op zijn gedachtenis staat er dat hij **Vuurkruiser** was.
En mijn vertellingske is nu bijna uit.
Maar ik moet nog iets zeggen over de uitslag van die verkiezingen, die Jeroom helaas nooit heeft geweten.

Arrondissement IJper. — Uitslag der Kamerkiezing van 16 November 1919.

KANTONS	Getal Bureelen	Getal gegeven kiesbrieven	Getal witte en ongeldige kiesbrieven	Getal geldige kiesbrieven	LIJST Nr 1. Lijststemmen	Voorkeurstemmen. Werkelijke: Calaert	Vandromme	Plaatsvervangers: Ghesquière	Begerem	De Baere	Vander Mersch	LIJST Nr 2. Lijststemmen	Voorkeurstemmen Werkelijke: Glorie	Reynaert	Plaats. Masschelein	Masschelein	LIJST Nr 3. Lijststemmen	Voorkeurstemmen. Werkelijke: Gryson	Mahieu	Plaatsvervangers: De Bruyne	Martens	Bonte	Gouwy	LIJST Nr 4. Lijststemmen	Voorkeurstemmen Werkelijke: Pil	Vanderstraeten	Plaats. Vanderstraeten	Lijst 5 Stemmen v. Rooykens
Kanton Yper	19	7232	909	6324	2268	205	338	45	49	4	26	884	69	91	20	6	568	26	3	21	4	10		1352	269	13	6	152
Meessen	5	2198	333	1865	724	40	181	9	10	1	4	391	50	8	1	1	252	9	3	7	1		2	139	27	4	2	20
Poperingh	7	3496	409	3087	1140	48	458	25	5	35		432	47	14	3	1	235	11	4	22	1	2	1	382	100	2	2	144
Rousbrugge	6	2567	270	2297	886	22	241	5	4	10	6	135	11	7		1	45	1	2	2		2		750	126	1	7	63
Werviek	10	4765	435	4331	1679	94	94	283	10	1	30	382	39	6	13	3	1362	56	48	14	8	1	1	181	30	1		49
TOTAL	47	20258	2356	17904	6697	409	1312	367	78	51	66	2244	216	126	37	12	2462	103	60	66	14	15	4	2804	552	21	17	428
Getal voorkeurstemm.						2088							379					229							573			
Total stemmen						8785							2623					2691							3377			
						Kieselijfer der Lijst 1.							Kieselijfer der Lijst 2.					Kieselijfer der Lijst 3.							Kieselijfer der Lijst 4.			

De Poperinghenaar 23 november 1919, p.3.

Nationaal zijn er zijn 186 kamerzetels te verdelen. De **katholieken** krijgen klop. Ze houden nog **73** zetels over en verliezen er 26. De **socialisten** winnen er 30 en komen op **70** zetels. Ook de **liberalen** gaan achteruit met 11 zetels en houden er **34** over. De **Frontpartij** haalt er **5**. Het zijn zonder meer historische verkiezingen. Nooit zal een partij nog met een absolute meerderheid alleen regeren.

Vrije Tribune.

Vanwege BERTEN PIL.

Bij monde van « De Poperinghenaar » houden wij er aan een nawoord over de stemming te zeggen.

Berten Pil is dus niet gekozen, *dezen keer;* en de menschen hebben 4, 5 dagen noodig gehad eer ze het konden gelooven. Het is harde waarheid : stijds zijne overgroote meerderheid stemmen boven socialisten en liberalen — ongeveer 700 stemmen meer — is Berten niet gekozen. Het is het nieuwe stelsel van verdeeling dat ons dien toer speelt. Niet verder gejammerd ! Berten Pil houdt er aan zijne kiezers, zijne 3392 kiezers persoonlijk te bedanken om hunne genegenheid en vertrouwen ; ook om hun te zeggen dat : uitgesteld niet vergeten is, dat de naaste maal zal bekronen wat nu zoo schitterend begonnen geweest is. Allen zullen hem trouw blijven, dat weet hij, AL zijn verknochte kiezers, maar dat is niet genoeg : menschen van 't Westland, wilt ge uwen man, onzen kraningen Berten, te naaste keer er door hebben, doet 't volgende : elke mensch die voor Berten gestemd heeft moet één mensch bijwinnen, overhalen om ook voor Berten te stemmen, en dan hebben we 6000 stemmen en we zijn er boven op. Vrienden van Berten

30 november 1919.

Het leven gaat verder. En Michiel Bulckaert en Jeroom Leuridan moeten nu blokken voor hun examens. De Poperinghenaar van 21 maart 1920.

In het kanton Rousbrugge halen de katholieken (lijst 1) **886** lijststemmen; de Frontpartij (lijst 4) **750**; de liberalen (lijst 2) **135** en de socialisten (lijst 3) **45**. **De Frontpartij is, uit het niets, in één klap ook de tweede grootste partij in het arrondissement IJper geworden**.
Er zijn drie Kamerzetels te begeven. En door het spel van apparentering snoepen de liberalen nipt de derde zetel van de Fronters af. De ontgoocheling bij hen is groot. Maar bij de volgende kamerverkiezingen in 1921 haalt **Emiel Butaye** voor hen wel vlot een zetel binnen**.**
En dit is nog maar het begin van de opgang van de Vlaamse beweging in de westhoek. De schandelijke behandeling van de Vlaamse soldaten in de tranchees en de politieke onwil om ook maar de minste toegeving aan de Vlamen te doen zal de Vlaamse beweging verder radikalizeren tot de uitwassen ervan in de jaren 30 en 40.
Berten Pil zal verhuizen naar Antwerpen waar hij bij Gevaert werk gevonden heeft. En Jeroom Leuridan schrijft onder pseudoniem Kerlinga zijn laatste Vrije Tribune voor de Poperinghenaar op

Examens.

Wijsbegeerte en Letteren. — Tweede proef. — Germaansche Philologie : Leuridan Jerome van Oostvleteren, met voldoening.

Kandidaat in Rechten : Bulckaert Michiel van Oostvleteren, met voldoening.

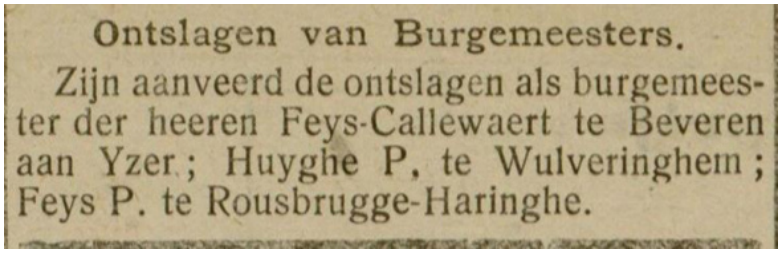

Ontslagen van Burgemeesters.

Zijn aanveerd de ontslagen als burgemeester der heeren Feys-Callewaert te Beveren aan Yzer; Huyghe P. te Wulveringhem; Feys P. te Rousbrugge-Haringhe.

En in diezelfde gazet, zelfde kolom iets eronder:
Pieter Feys sterft 5 november 1922. Hij werd 86 jaar. En zijn zoon Cyrille, de burgemeester van Beveren is, is nog maar 50 en stopt er ook al mee.

Richard werd kostwinner en zou dat blijven tot hij trouwde in 1929. Daarna hertrouwde Romanie met Edmond Rosselle.

Moeder Romanie en dochter Maria samen vereeuwigd op de foto. **Het sterke geslacht**.

Geraadpleegde werken:
BALDUCK, Eli. E. Dr. Sc. Berten Pil. Jeugd en plicht. Zonnebeke, Vlaamse Toeristenbond, 1965.
TAMBORYN, Paul. Verzamelde werken. Ieper, Woussen, 1989.
WEVER, Bruno De. Greep naar de macht. Tielt, Lannoo, 2001.
WILS, Lode. Frans Van Cauwelaert en de barst van België 1910-1919. Antwerpen, Houtekiet, 2000.
SOHIER, Machteld en Romain VAN LANDSCHOOT. 'Meester' Emiel Butaye 1882-1953. SOHIER, Rik. Van blauwers en commiezen. Poperinge, Davidsfonds IJzerweelde, 1999.
Rijksarchief Brugge.
Centrum voor historische documentatie van de krijgsmacht Evere.
Historische kranten: De Poperinghenaar, Het Ypersche Volk. Westhoek verbeeld.

Vreeselijke Moord te Rousbrugge.

Het arme weeskind. gestorven door het verlies zijner ouders.

Het hedendaagsch bestaan.

Broederklacht.

De ongelukkige soldaat.

Verboden nadruk. — Gedicht en gezongen door Coppenolle Achille.

Sous les ponts de Paris. Er bestond nog een andere Vlaamse tekst erop. Die begon met: **Was ik maar nooit getrouwd, 't hadde mij niet berouwd**. Is er iemand die het vervolg kent?
Ge zijt nog niet van me af. De volgende en laatste keer worden de prijzen uitgedeeld.
De geïnterneerden worden streng beoordeeld. Hun officieren moeten voor allerhande militaire commissies verschijnen, tot het Krijgshof toe, om zich te verantwoorden voor hun"vlucht" naar Holland. En de piotten vallen onder de frontstrepen, maar dat is dan weer politiek. Tot straks, voor de eindafrekening.

ZONDAG 19 JANUARI 2014 | 9

Actua

Mogelijk eerherstel voor WOI-soldaten

BRUSSEL - De regering is bereid aan meer dan 30.000 Belgische soldaten die de Eerste Wereldoorlog in Nederlandse gevangeniskampen doorbrachten, eerherstel te verlenen. Dat vernam senator Patrick De Groote (N-VA) van minister van Defensie Pieter De Crem (CD&V). Het verhaal van de geïnterneerde soldaten gaat terug tot de begindagen van WOI. Na de capitulatie van Antwerpen in oktober 1914 was de chaos binnen het Belgische leger compleet. Bevelen kwamen niet meer door. Zo'n 40.000 soldaten vluchten naar het neutrale Nederland om zo via Groot-Brittannië terug aansluiting te vinden bij het eigen leger. Maar in Nederland werden 407 officieren en 33.064 onderofficieren en soldaten opgesloten in interneringskampen. Ze verbleven er tot 1919 onder erbarmelijke omstandigheden. Pittig detail, de Nederlandse regering stuurde na de oorlog zelfs nog een rekening naar de Belgische staat voor de kosten van deze 'opvang'. Na hun terugkeer kregen zij geen enkele eer of materieel voordeel, laat staan een militair pensioen. De regering toont zich nu bereid een mogelijk eerherstel te laten onderzoeken. "Hopelijk blijft het eerherstel niet aanslepen en kan dit dossier voor het einde van de herdenkingen dit jaar worden afgesloten", zegt senator en mede-initiatiefnemer De Groote.

(maf)

Nr. 222 **Doos Gazette** **december 2020**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Liever te dik in de kist dan een feestje gemist

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 630 lezers

Beste abonnee

Bezoek de Hopast van het Neerhof in groep ! Alle info op de webstek!

't Neerhof

Lees de geschiedenis van Poperinghe

Dank zij de goede zorgen van **Jean Boidin** *is de website van 't Neerhof weer aangegroeid en loopt hij nu tot* **1566.**

https://tneerhofvzw.be/

In het DimHop werden de volgende artikels bijgevoegd:

Jaar 1429

De hoptienden te Poperinghe worden veranderd. Vanaf nu zal men deze niet meer op het veld komen halen, maar men dient een bedrag te betalen.

De Poperingse hommelboeren zijn content met deze afgedwongen regeling.

Lancelot Blondeel herschildert het Lam Gods en hij verzet niet alleen de

ogen van het lam maar voegt er ook hop bij. Terwijl hop niet te vinden is op het hoofdpaneel - waar anders alle planten op staan - staat er nu opeens hop tussen twee aapjes!

Jaar 1433

In Sint Truiden komt er een verplicht recept om bier te brouwen - een eerste'reinheitsgebot!
Te Poperinghe krijgen we in 1450 een verlenging van het recht op het innen van accijnzen en in 1454 nog eens een verlenging.
Met een speciale vermelding voor het bier!

Jaar 1450

We geven hier de keuren uit Leiden wat ons een zicht geeft op hun drinkgewoonten maar ook waar de hoerenwijk van Leiden was.
Daarnaast horen we wat een wijnkoop of lyfcoope wilt zeggen. In 1455 is er het 'paanhuys van Meldert' in Limburg.
in 1457 wordt er een hopmaat in Brussel betpaald. In 1463 komt er te Sint Truiden een regeling tussen de particuliere en de professionele brouwers.

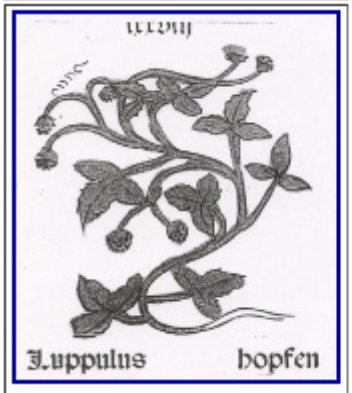

Jaar 1474

Het knolbier te Hasselt en de brouwers te Brugge. Het kruidenboek van Peter Schoyffer uit 1484 toont een wel heel eigenaardige hop.
In 1491 komt er een 'banbrouwerij te Hasselt. In 1500 verschijnt 'Den herbarius in Dietsche' met een afbeelding van de hop.

In het DiMPop werden de volgende artikels bijgezet:

Jaar 1565

De bede van de Poperingenaars wordt herzien en stadsbelastingen worden aangepast! De herbergiers dienen hun prijskaart aan te passen. Het wordt verboden om lakens nog te spoelen in de vijvers en de keuren van de draperie worden in zijn geheel aangepast. 't is een
slecht landbouwjaar en er komt graantekort !
Jan Daten en Jan Debacker, de jonge griffier, worden naar Petrus Daten in de Palsgrave gezonden om de stad te redden.
En ja de graaf van Heidelberg stuurt Poperinghe graan op.

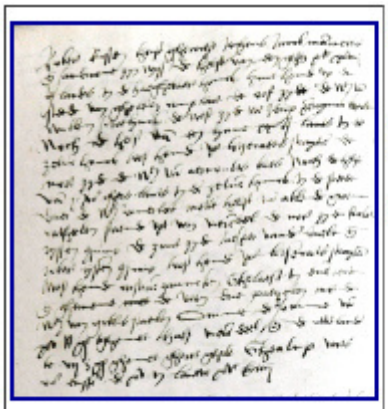

Jaar 1565

Halmen -

29 bladzijden grond en huisverkopen

Jaar1566 - PieterDathen + prentje

Hoewel Pieter Daten te Cassel geboren werd -
was hij getogen in Poperinghe.

De meest gezongen dichter in de Nederlanden ,
en ook het Wilhelmus is van hem!

Jaar1566 Landwinninghe

Het basisboek voor de landbouw -

ook voor de Poperingse boeren !

Dus heel wat te lezen in deze bange coronatijden!

De geschiedenisdagen

De zaal loopt vol in coronatijden….

Op 9 – 10 en 11 oktober 2020 – in volle coronatijd - vonden de succesrijke geschiedenis- en archeologiedagen plaats.
Op 9 oktober hield ik een voordracht over de Franken in Poperinghe voor 31 man & vrouw – het maximum aantal mensen dat kon toegelaten worden.
Op 10 en 11 oktober vonden dan de archeologiedagen plaats waarbij in het park er een 'middeleeuws' kampement opgebouwd werd.
De weergoden waren ons gewillig, want het begon pas te regenen toen men aan opkramen dacht. De algemene conclusie was dat dit voor herhaling vatbaar was.
Vandaar dat het idee gegroeid is om in de toekomst – na de coronatijden – nog dergelijke geschiedenisavonden te houden.

Maar we wachten eerst de corona-evolutie af , vooraleer we concrete plannen gaan maken.
Er werden wel reeds een aantal thema's voorgesteld.

Foto- Henri Vandenberghe

Gezellige drukte in de middeleeuwen te Poperinghe

Iets voor jong en oud !

De hop webinar

PRAKTIJKPUNT LANDBOUW VLAAMS-BRABANT

Verslag Webinar hop 16 november 2020
Praktijkpunt Landbouw Vlaams-Brabant

"Hop is opnieuw hip"
Hopteelt heeft een rijke geschiedenis, maar ook de toekomst. "Bijna vijf eeuwen was de regio Aalst-Affligem-Asse, tot in Opwijk de hopschuur van Europa. Nu zijn de hoge staken gevuld met hopranken en -bellen zeldzaam in ons landschap", zegt Monique Swinnen, gedeputeerde van Landbouw in Vlaams-Brabant. In de jaren '70 deed de harde concurrentie van de wereldmarkt onze hopboeren afhaken, maar nu herleeft de hopteelt. "Kleine brouwerijen gaan op zoek naar authentieke ingrediënten voor hun bier. Hop geeft smaak en verscheidene aroma's. Hop is opnieuw hip", constateert Swinnen.

De meerwaarde van lokale hop werd vorig jaar in de verf gezet tijdens de studiedag hop in Herent. In plaats van het fysiek samenbrengen van brouwers, landbouwers en andere geïnteresseerden richtte het Praktijkpunt Landbouw Vlaams-Brabant op 16 november een webinar in. Deelnemers maakten kennis met twee 'nieuwe' hoptelers in de provincie, leerden van twee onderzoekers over de brouwwaarde van hop enerzijds en de opstart van een Belgisch hopveredelingsprogramma anderzijds. En ze werden ondergedompeld in de rijke voorgeschiedenis van de teelt.
Poperingenaar Guido Vandermarliere van vzw 't Neerhof verdiept zich in die geschiedenis en is een kenner van de hopasten die al eeuwenlang gebruikt worden voor het drogen van de hopbellen. Hij legt uit dat de hopast zijn oorsprong vindt in de 'meekrapstove' waarover de Poperingse boeren beschikten in functie van de lakennijverheid. Met een geschrift uit 1257 dat de 'hoptienden' vermeldt, laat Vandermarliere zien hoelang hopteelt al belangrijk is voor Poperinge. De hopasten van weleer zijn niet meer, uitgezonderd een paar goed bewaarde en gerestaureerde exemplaren. In het openluchtmuseum van Bokrijk werd er één heropgebouwd, inclusief strooien dak. Dat een oude hopast nog steeds goede diensten kan bewijzen, toont boer Paul Goudeseune uit Westouter. Hij oogstte hop met de camera in zijn zog.
Naast water, mout en gist is hop het vierde basisingrediënt van bier. Onderzoeker Ann Van Holle legt uit dat de brouwwaarde van hop onder meer bepaald wordt door de hopzuren die voor de bitterheid in bier zorgen. Zij verdiept zich daarin voor De Proefbrouwerij in Lochristi, een bedrijf dat bieren ontwikkelt en produceert voor derden en beschikt over een eigen onderzoekslabo. Variaties in de kwaliteit van de hop proef je in het bier zodat De Proefbrouwerij startte met de opvolging daarvan. "De brouwwaarde varieert van ras tot ras en van jaar tot jaar, en wordt beïnvloed door de verwerking en bewaring van de hop. Op de samenstelling van de hopolie is de groeilocatie – 'terroir' – van grotere invloed dan de

jaarlijkse schommelingen", aldus Ann, die er haar doctoraatsonderzoek (i.s.m. UGent en ILVO) aan wijdde.
De recente toename van het hopareaal in Vlaanderen, van 136 hectare in 2015 naar 159 hectare nu, geeft een nieuwe impuls aan het onderzoek. "Met het Leader-project HopBel zetten we de eerste stappen in de ontwikkeling van een Belgisch hopras", zegt ILVO-onderzoeker Hilde Muylle. Een eigen hopveredelingsprogramma dient meerdere doelen, vooreerst de vernieuwing van het rassenassortiment. Nieuwe rassen worden namelijk afgeschermd door licenties en komen niet op de markt in onze regio. Belgische hoptelers hebben nood aan hoprassen die tolerant zijn voor de grondgebonden ziekte Verticillium en beter overweg kunnen met lange droogteperiodes. "Zowel de hoptelers als de brouwers geven richting aan de veredeling. Dat veredelingsproces is een werk van lange adem. Het start met 10.000 zaailingen om na tien jaar één goed ras over te houden."
Op Hof ten Dormael in Tildonk werd in 2009 het hopras Magnum gekozen voor een kleinschalige aanplanting. "Een ras dat eenvoudig te telen is en een goede weerstand tegen ziekten heeft", verklaart landbouwer-brouwer Dries Janssens. Hij teelt op het bedrijf de grondstoffen voor de hoevebrouwerij, granen vooral. De aankoop van een plukmachine liet in 2017 een uitbreiding van de hopteelt toe. Om de arbeidsbehoefte te reduceren, ging de voorkeur voor de nieuwe aanplant naar lage stellingen. Vijf vrije rassen werden bij geplant. Wat nog altijd te weinig is in de ogen van Dries: "Hop is de kruiding van het bier, dus heb je kleine volumes nodig van veel soorten." Reden om samen met KU Leuven te experimenteren met hopteelt in groeimedium onder geklimatiseerde omstandigheden. "Met behulp van LED-lichten in een verwarmde serre proberen we hop te doen bloeien buiten het seizoen (juli)." De praktijk is weerbarstig want temperatuur noch licht willen baten om de hop in de winter te doen groeien.
De teeltcombinatie van brouwgranen en hop is ook terug te vinden bij Hof ter Bree-Eik in Lennik. "We werken samen met een lokale landbouwer die de veldwerkzaamheden uitvoert", zegt Koen Lammertyn, verantwoordelijk voor de landbouwactiviteit op de historische vierkantshoeve die in omschakeling is naar biologisch. "Een ander belangrijk samenwerkingsverband is dat met geuzebrouwerij 3 Fonteinen, bekend van zijn traditionele lambikbieren en bereid om zich te bevoorraden met lokaal geteelde granen." Met hun jongste project wil Hof ter Bree-Eik een bijdrage leveren aan de herintroductie van hopteelt in het Pajottenland. "De hoplochting, 1 hectare groot, is recent opgetrokken. Koen: "Volgend voorjaar gaan de planten erin. Gelet op de zware investeringen willen we op termijn opschalen naar 4-5 hectare biologische hop. Het wordt een leerproces waarbij we steun ervaren van onder meer de Orde van de Groene Bel en de provincie Vlaams-Brabant." Ook voor het toerisme in onze provincie is de herintroductie van hopplantages een opsteker.

Met vriendelijke groeten,
Els Gils

Op 16 november werkte ik dus mee aan de webinar hop van de provincie Vlaams-Brabant. Nu kreeg ik de filmpjes doorgespeeld met de verschillende voordrachten –en ik vind dat ik deze best aan jullie eens doorspeel
Gewoon de URL kopiëren in de browser en dan kan je de volledige studiedag meemaken.

Verwelkoming
door Monique Swinnen, gedeputeerde Land- en tuinbouw Vlaams-Brabant
https://www.youtube.com/watch?v=dKM23h8MW9E&feature=youtu.be

De ast, het warme verleden van de hopteelt
door Guido Vandermarliere, 't Neerhof vzw
(tneerhofvzw.be)
https://www.youtube.com/watch?v=cYDvw2itA3U&feature=youtu.be

De brouwwaarde van hop
door Ann Van Holle, verantwoordelijke Onderzoek & Ontwikkeling Proefbrouwerij
(www.proefbrouwerij.com)
https://www.youtube.com/watch?v=YFrN5iUGzyk&feature=youtu.be

Hopbel: naar een nieuwe Belgische hopsoort
door Hilde Muylle, onderzoeker ILVO
https://www.youtube.com/watch?v=fox9rKwmesE&feature=youtu.be

Praktijkinnovatie in de hopteelt
door Dries Janssens, brouwer-landbouwer Hof ten Dormaal
(www.hoftendormaal.com)
https://www.youtube.com/watch?v=o4eDgCK_0UY&feature=youtu.be

Nieuwe vormen van samenwerking in Hof ter Bree-Eik
door Koen Lammertyn, projectleider Landbouwvennootschap Hof ter Bree-Eik
https://www.youtube.com/watch?v=xck99hCCKG8&feature=youtu.be

We zien je graag in 2021 terug op onze volgende studiedag!

Een oproep van Christien Vanlerberghe !

Beste Guido en lezers van de Doos Gazette,

M'n buurvrouw kocht ooit een portret van een man en van een vrouw op een rommelmarkt in Poperinge. Als het mensen uit Poperinge of omstreken zijn dat weet ik niet. De portretten hebben een prominente plaats in haar living en ze durft al eens beweren dat het de voorouders van haar vriend zijn (ze ziet gelijkaardige trekken ☺). We zouden het leuk vinden te achterhalen wie de mensen zijn en wie weet hangt er ook nog een leuk verhaal aan vast… Daarom willen we graag een beroep doen op jullie uitgebreide kennis.
De personen komen duidelijk uit de 'betere klasse'. U vindt de foto's in bijlage.
Alvast bedankt.
Christien

't Is toch een moeilijke opgave!
Zo te zien is de kledij van het einde van e 19de eeuw... dus meer dan 120 jaar geleden.

Lied uit de verzameling van Fabien Goussey – Achille Coppenolle

Deze liederen worden gezongen en verkocht
door den
welgekenden Volkszanger
en verantwoordelijken Uitgever
Achille Coppenolle
ROUSSELARE

De arme Klaasdag.

Air. : Sonny Boy.

1e COUPLET.

Ach, ik smeek U, o moeke zoet,
Koopt mij ook iets van dit speelgoed
dat hier ligt te prijken,
kom nu even kijken,
dan maakt ge mij blij van gemoed.

2e COUPLET.

Moeke lief, sprak weer d'arme klein,
koop me dan slechts dien harlekein,
[illegible]
en altoos braaf zijn, moederlijn.

3e COUPLET.

Moet dan steeds al dit speelgoed fijn,
alleen voor 't kind des rijknards zijn ?
heeft Klaas geen erbarmen
met het kind der armen ?
dan was 't bij ons ook eens festijn.

REFREIN :

O albehoeder,
snikte d'arme moeder,
spaar me die smart, kindje zoet.
't Is zoo'n duur leven,
ik kan u niets geven,
wist ge wat pijn het me doet.
kon ik u helpen
o lieveken mijn,
uw tranen stelpen
dan zou 'k gelukkig zijn.
Maar zie, uw vader,
gelijk een verrader,
liet ons alleen in de pijn.

SLOTREFREIN :

O albehoeder,
snikte d'arme moeder,
spaar me die smart, kindje zoet.
wil zoo niet spreken
ge doet me 't harte breken
St Niklaas is braaf en goed,
hij zal gedenken,
mijn lieveken tzer,
en u vast schenken,
speelgoed zooals weleer.
Maar d'andren morgen
was van nood en zorgen
moeder en kindje niet meer.

Deze liederen zijn streng verboden na te drukken.

De arme Klaasdag – Air Sonny Boy
1° Couplet

Ach, ik smeek U, o moeke zoet
Koopt my ook iets van dit speelgoed
Dat hier ligt te prijken
Kom nu even kijken
Dan maakt ge mij blij van gemoed

Refrein

O albehoeder
Snikte d'arme moeder
Spaar me die smart, kindje zoet
't Is zoo'n duur leven
Ik kan u niets geven
wist ge wat pijn het me doet
Kon ik u hlepen
O lieveken mijn
Uw tranen stelpen
Dan zou 'k gelukkig zijn
Maer zie, uw vader
Gelijk een verrader
Liet ons alleen in pijn

Moeke lief, sprak weer d'arme klein
Koop me dan slechts den harlekein
En ik zal tevreden zijn
En altoos braaf zijn, moederlijn

Moet dan steeds al dit speelgoed fijn
Alleen voor 't kind des rijkaerds zijn
Heeft Klaas geen erbarmen
Met het kind der armen
Dan was 't bij ons ook eens festijn

Slotrefrein
O albehoeder
Snikte d'arme moeder
Spra me de smaert, kindje zoet
Wil zoo niet spreken
Ge doet me 't harte breken
St. Niklaas is braaf en goed
Hij zal gedenken
Mijn lieveken teer
En u vast schenken
Speelgoed zooals weleer
Maar d'andren morge
Was van nood en zorgen
Moeder en kindje niet meer

Sonny boy is te vinden op:
https://www.youtube.com/watch?v=r2cYWxLQW9Y –

Paul Top
1ntt6Spuomnsmored ·
met dank voor de vele lieve verjaardagswensen !

Werkmanskind.

Jij bent geboren op een avond, kind,
geboren onder ’t ruisen van de bomen:
er woei een zachte, zoele zomerwind,
die als gezant der verten scheen te komen.

Het was een avond als er vele zijn;
jouw komst werd niet verkondigd in de bladen;
er was alleen in plaats van koffie, wijn,
en nieuwe luiers in de oude laden.

Je deed je moeder leed voor de eerste maal,
en las voor ’t eerst vergeven in haar ogen,
van liefde glanzend. O, die ogentaal,
die oude taal, die nimmer heeft gelogen !

Jij bent geboren op en avond, kind…,
er was voor jou geen loeien van sirenen:
er was alleen het ruisen van de wind,
en in dat ruisen ook jouw eerste wenen.

Je vader dronk kontent een extra-pint;
en is beschonken weer naar huis gekomen.
Je bent geboren op een avond, kind;
en had als deel het zingen van de bomen.

Uit: ‘Het open venster’ 1941.
Kamiel Top
(+ concentratiekamp Flossenburg 04 maart 1945)

https://schrijversgewijs.be/schrijvers/top-kamiel/?fbclid=IwAR3RfK6W6Xw3J09yQkzKHnwhHgRSx4m08Bt85Hscy_mYtxsbQokZCDB1bO8

Poperinge verbeeldt

Beste lezers
De vraag is of iemand op deze foto iemand herkent
En of iemand eigenlijk weet waar deze foto zou kunnen genomen zijn?

Poperinge Verbeeldt zit met de handen op hun kletskop …

Hoe Sint-Bernardus de Westhoek tweemaal zegende

Een 'vrijwillige' ballingschap

De auteur: Bertin Deneire

In het begin van de 20ste eeuw ging er tijdens de Troisième République (1870-1940) een dreigende anti-klerikale golf doorheen Frankrijk. Minister -en latere premier- Emile Combes had het duidelijk op de Kerk gemunt, en hoopte met de Wet Combes de staatskoffers te kunnen spijzigen. Ook de Trappisten (Cicterciënzermonniken verwant met de Benedictijnenorde) van de Mont des Cats abdij, net over de grens, voelden zich bedreigd. Ze vreesden dat er belastingen op hun inkomsten (kaas- en bierproductie) zouden geheven worden, en dat hun abdij mogelijks geconfisqueerd zou worden.

In 1905 besloten de paters dan ook om een tijdje 'vrijwillig' in ballingschap te gaan en trokken de grens over. Hun 'voorzienige' abt, Jerome Parent (de derde sedert de stichting in 1847), had eerder het strategisch besluit genomen om in België een 'pied-à-terre' te hebben, en had doorvoor al in 1901 een pacht afgesloten op een hoeve in Watou.

De ligging van die hoeve was niet willekeurig gekozen, want als we zien waar de zes Belgische Cisterciënzer 'bierabdijen' zich bevinden, dan valt het op dat ze vaak dicht bij de landsgrenzen liggen. Dat was doelbewust zo gepland om in troebele tijden tijdelijk naar het 'veiliger' buitenland te kunnen verhuizen. Die Watouse hoeve noemden de Franse paters passend 'Le Refuge de Notre-Dame de Saint-Bernard' naar de stichter van hun orde, Bernardus van Clervaux, maar in de streek werd ze snel bekend als 'Het Patershof'.
De hoeve was op dat moment eigendom van herenboer Karel Brutsaert (1839-1914) en zijn vrouw Octavie Quaghebeur. Er werden naast de klassieke landbouwgewassen ook acht hectaren hop geteeld, waarmee Brutsaert in 1885 zelfs een Gouden Medaille behaalde. Die 43-hectaren-grote boerderij was ooit de kasteelhoeve van de oude heerlijkheid 'Cortewyle' in de gelijknamige Korte Wildeweg, vlakbij de verbindingsweg tussen Abele en Watou. De weg tussen die twee grensdorpen (voorheen 'Abelestraat') werd later tot 'Trappistenweg' herdoopt omdat langs deze weg enkele Franse monniken van de Catsberg naar België gekomen waren om in Westvleteren een nieuwe priorij (1826), de latere Sint-Sixtusabdij (1831), te stichten.

Het prille begin

In hun refuge maakten de paters hun bekende Mont des Cats kaas (soms ook verkocht onder de naam 'Port Salut de Watou') zoals ze al sedert 1847 op de Catsberg hadden gedaan. De melk hiervoor werd door plaatselijke boeren aangeleverd. Die abdijkaas was van het type Saint Paulin, met een vetgehalte van 40 tot 45%. Het was een geperste, niet naverwarmde kaas met gewassen korst.

Bier werd er op de refuge niet meer gebrouwen; de monniken stopten hun brouwactiviteit nog datzelfde jaar (1905) op de Catsberg. In 1918, tijdens een bombardement, was de brouwerij vernield geraakt. Ze werd niet meer heropgestart na de Eerste Wereldoorlog. Het zou tot 2011 duren vooraleer er weer sprake was van een Mont des Cats trappistenbier. Dit wordt echter niet ter plaatse gebrouwen maar in de abdij van Scourmont in Chimay.

De Franse Trappisten bleven echter langer dan verwacht (de pacht was aanvankelijk voor negen jaar afgesloten). Ondertussen woedde de Eerste Wereldoorlog en werd de Refuge ook letterlijk een refuge voor vele vluchtelingen die in de Westhoek waren terechtgekomen. Ze konden er zelfs naar de mis gaan want in het salon was een kleine gewijde huiskapel ingericht.

Pas in 1934 -na bijna dertig jaar ballingschap- was de situatie in Frankrijk weer voldoende veilig, en besloten de paters om naar hun abdij op de Catsberg terug te keren. Na hun vertrek werd een jong echtpaar uit Avekapelle (Urbain Ameloot en Godelieve De Burchgraeve) de nieuwe pachters, maar in 1956 werd 'Het Patershof' verkocht aan het Brugse OCMW. Daarna werd de historische hoeve verbouwd en uitgebreid. Ze wordt momenteel uitgebaat door de familie Patrick Lemahieu-Ameloot en Regine Debyser.

In Franse handen

Ondertussen was de kwaliteitsvolle abdijkaas -net zoals het bier van dezelfde broederorde in het nabije Westvleteren- erg gegeerd in de streek. Deze culinaire traditie mocht niet verloren gaan. De Watouse kaasmakerij trok meteen de aandacht van een Franse ondernemer. De 57-jarige Henri-Gustave Crombé, afkomstig uit Roubaix, had een gelijkaardige 'affiniteit' met de Trappisten. Hij woonde op dat moment op de abdijhoeve van de voormalige Cisterciënzerabdij van Kain (Doornik) waar -net zoals de broeders van de Mont des Cats- Parijse Dominicanermonniken voor de gevolgen van de Wet Combes waren uitgeweken.

Nog datzelfde jaar (1935) liet Crombé aan de Trappistenweg 23 een gloednieuwe kaasmakerij bouwen, annex een riante privé-woning in quasi Vlaamse renaissance-stijl. Meteen kreeg Watou er een

nieuwe landmark bij: een 25 m-hoge bakstenen schoorsteen voor de aandrijving van de machines en de stoomvoorziening (de brouwketel werd later eveneens met stoom verwarmd).

Maar veel meer dan een ondernemer was Crombé niet, want zowel de overname als de bouw werden gesuperviseerd door zijn Doornikse zakenvennoot, Jacques Leblond. Na de bouw liet Crombé het beheer van de kaasmakerij over aan de 66-jarige Prosper de Volder (1875-1943), een Tieltenaar uit de kleine adel, die slechts twee jaar in Watou zou blijven en er met zijn gezin de villa van Crombé bewoonde.

Na het vertrek van de Volder, in 1938, zag Henri Crombé een kandidaat met de juiste vakkennis in de persoon van de 22-jarige Evariste Deconinck (1907-1968) die samen met zijn broer, Antoine, sedert 1933 in Kortemark een zuivelbedrijf had. De zaak floreerde onder het toezicht van de jonge, dynamische Deconinck en zijn vrouw Adrienne Lootens (1906-1970) en wanneer Crombé de zaak in 1939 te koop stelde, aarzelde Evariste Deconinck geen moment. Hij liet zijn aandeel in het Kortemarks bedrijf over aan zijn broer, en kocht de 'Fromagerie Saint-Bernard' voor zichzelf.

De zaken gingen goed maar ondertussen was een nieuwe wereldoorlog uitgebroken. Evariste Deconinck zou die bezetting met brio doorstaan terwijl de kwaliteit van zijn kazen steeds beter werd. Door zijn doorgedreven inspanningen kreeg hij al in 1942 zijn officiële vergunning als kaasfabrikant van de toenmalige Rijksinspectie, het equivalent van ons huidig Federaal Voedselagentschap.

Enter Deleye…

Ondertussen was Deconinck door zijn contacten met de trappistenorde goed bevriend geraakt met Dom Gerardus Deleye, de vierde abt van de Sint-Sixtus abdij van Westvleteren (naar verluidt waren beiden verwoede kaarters). In die vooroorlogse jaren was de situatie al enigszins vergelijkbaar met nu: iedereen wou het lekkere patersbier maar het leek maar moeilijk te krijgen. Het bier was superieur aan alle andere bieren uit de regio. Vooral het hoge alcoholgehalte van meer dan 10 procent (nu mogelijk dankzij nieuwe brouwtechnieken) maakte het bijzonder smaakvol.

De paters voelden de groeiende druk naar een grotere productie maar kort na de Tweede Wereldoorlog besliste Abt Deleye om nog slechts beperkt te brouwen voor de eigen gemeenschap en voor enkele cafés in de omgeving. Hun bekendste outlet werd 'De Vrede' (toen al uitgebaat door de familie Jozef Wyffels), het café aan de overkant van de abdij. Maar om de vele trouwe klanten niet te ontgoochelen, was men bereid om Deconinck (die duidelijk vragende partij was) een licentie voor dertig jaar te verlenen zodat hij de commerciële uitzet voor zijn rekening kon nemen, terwijl de Trappisten van Westvleteren zich op 'ora et labora' konden focussen.

Na eerst een tijdje in de abdij te hebben gebrouwen, startte Deconinck in 1946 zijn eigen brouwerij op aan de Trappistenweg in Watou. Hij kocht daarvoor het meeste brouwmateriaal tweedehands van de Trappisten zelf, maar de licentie kwam met een serieus prijskaartje. Evariste Deconinck betaalde meer dan een miljoen oude Belgische frank (ca. 30000 euro), plus 5000 BEF aan jaarlijkse 'royalties'.

Tegenover dat astronomisch bedrag stond dat de zaken professioneel werden aangepakt. Opdat alles zo vlot mogelijk zou verlopen, en om de kwaliteit van het patersbier te verzekeren, werd een nauwe samenwerking tussen de abdij en de zaak van Deconinck op poten gezet. De brouwerij zou onder de naam 'S.A. Brasserie Saint-Bernard' drie aandeelhouders hebben: Evariste en zijn broer Antoine, plus een externe partner.

Mathieu Szafranski, de brouwmeester van Sint-Sixtus, die door de beperking bij zijn werkgevers quasi werkloos werd, verhuisde mee naar Watou om toe te zien dat het brouwproces met de authentieke receptuur correct werd toegepast. Hijzelf werd meteen de derde aandeelhouder van de nieuwe brouwerij (en zou dat blijven tot in 1970). Die man was namelijk geen monnik maar een leek die in Gent een professionele opleiding tot brouwerij-ingenieur gevolgd had.

Mathieu Szafranski (1909-1976), was geboren in Grodno (toen nog Polen - nu in Wit-Rusland). Als jonge student was hij zeer geïnteresseerd in moderne techniek. Maar omdat zijn kansen op dat gebied in Polen erg beperkt waren, kwam hij naar België waar hij in Gent ging studeren. Hier leerde hij een Oost-Vlaamse kennen die later zijn vrouw zou worden. Via haar oom, die broeder was in de abdij van Rochefort, vernam hij dat de orde in Westvleteren naar een brouwer zocht en zo kwam hij in 1935 in de streek terecht. Hij woonde in die tijd in de Westouterstraat waar in 1940 een zoon, Serge, werd geboren. Toen de 1ste Poolse Pantserdivisie Poperinge op 6 september 1944 bevrijdde, heeft Mathieu Szafranski als tolk opgetreden voor commandant generaal Stanisław Maczek.

Voor de publiciteit en de etiketten koos men een logo dat aansloot bij de paterskaas en de link met de Trappisten in de verf zette. Het werd hetzelfde lachende patertje dat reeds voor de publiciteit van de kaas was gebruikt.

Van kaasfabriek tot brouwerij

Vanaf 20 mei 1946 leidde Deconinck dus een dubbel bedrijf (naar verluidt werd er ‘s morgens kaas gemaakt en ‘s namiddags werd er gebrouwen). De zaken liepen zo goed dat Deconinck al in 1959 besliste te stoppen met de kaasproductie om zich volledig te kunnen toeleggen op het brouwen van het nieuwe Sixtus patersbier. Bovendien was de fusie van de vele kleine plattelandsmelkerijtjes in volle opmars. De ‘Fromagerie Sint-Bernard’ werd verkocht aan de Poperingse Sint-Bertinusmelkerij (later opgegaan in de coöperatieve ELVAPO), die de Watou-kazen op haar beurt in 1986 aan Belgomilk (Moorslede) zou doorverkopen, in 2005 opgeslorpt in Milcobel.

Ondertussen keek Deconinck al uit naar de toekomst en omdat zijn oudste dochter, (toevallig?) genaamd Bernadette (1940-2017), interesse toonde in de voortzetting van de zaak, kreeg hij het kort voor haar huwelijk (1962) voor mekaar dat de licentie vroegtijdig (en weer voor dertig jaar) werd verlengd. Na 1992 zou geen nieuwe licentie meer verleend worden. Maar er was een praktisch probleem...

Aanstaande schoonzoon, Guy Claus (1938-2013), was echter noch brouwer noch zakenman. Hij was namelijk kinesist van opleiding, maar toonde eveneens grote belangstelling in de overname van zijn schoonvaders brouwerij. Via zijn goede connecties met de trappistenorde kon Evariste bekomen dat de jongeman een versnelde beroepsopleiding kreeg bij de meester-brouwers van de trappistenabdijen van Chimay en Westmalle.

Troebele tijden en de revival

Na een aanpassing van de merknaam ‘Trappist’ naar ‘Abdijbier Sint-Sixtus’ liep alles in de volgende drie decennia vrij vlekkeloos, maar in 1992 kwam er -na 46 jaar nauwe samenwerking- een definitief einde aan de coöperatie tussen Sint-Bernardus en Sint-Sixtus. Nog eens vijf jaar later kreeg de appellatie ‘Trappistenbier’ -op aandringen van de orde- haar wettelijke omschrijving. De voorwaarden waren duidelijk. Het bier moest door de monniken binnen de muren van een abdij worden gebrouwen, en een deel van de winst moest naar het goede doel gaan.

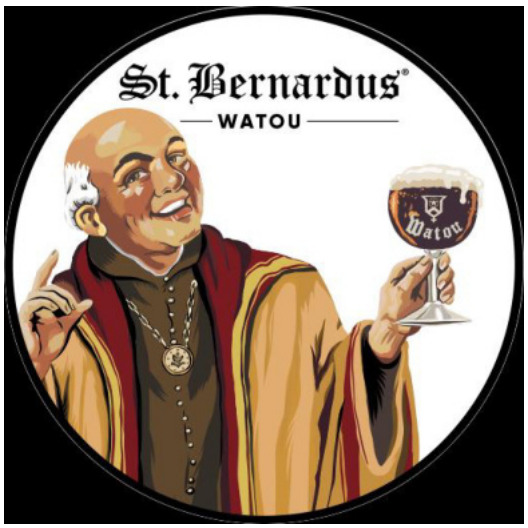

Zo werd die naam een erkend en beschermd handelsmerk, en konden enkel nog ‘de bekende zes’ (Achel, Chimay, Orval, Rochefort, Westvleteren en Westmalle) het ATP-label (Authentic Trappist Product) gebruiken. Ook de merknaam ‘Sint-Sixtus’ mocht niet meer gebruikt worden en de nieuwe abt (Manu Van Hecke) eiste bovendien dat elk monastiek symbool of benaming uit de publiciteit zou verdwijnen.

Maar omdat de flesjes voor de export nog de naam ‘Sint-Sixtus’ op het etiket droegen, kwam er in 1997 een zaak voor de Ieperse Rechtbank van Koophandel waardoor men zich genoodzaakt zag ook het bekende logo aan te passen. Er werd een dading afgesloten om de zaak in der minne te regelen, en als gevolg verloor het vrolijke patertje zijn keppeltje en zijn pij. Nu werd hij een goedlachse edelman met medaillon.

In 1998, toen Guy Claus en Bernadette Deconinck op pensioen gingen, en bleek dat geen van hun kinderen de zaak zouden verderzetten, nam de Kuurnse ondernemer Hans Depypere de brouwerij over. Ondertussen was er in het Bernardus ‘jubeljaar’ (1990) -naast de drie bekende ‘kopijen’ Pater, Prior en Abt- (de Dubbel was ondertussen reeds afgevoerd) een Tripel van 8% bijgekomen.

Op zijn beurt bracht de nieuwe zaakvoerder meerdere stijlen op de markt waaronder een kerst- en een witbier. Ook de blonde Extra (4,8%), het vijfde bier uit de oorspronkelijke trappistenreeks, werd weer met succes gelanceerd. In de komende twintig jaar zou Hans Depypere -dankzij aanzienlijke investeringen en een langetermijnvisie- de productie van Sint-Bernardus weten te vervijfvoudigen.

De expansie verliep in verschillende fasen. Al in 2009 werden een ruime overkapping (o.a. voor het leeggoed) en nieuwe kantoren gerealiseerd, gevolgd door een hoogtechnologische vulband voor de vaten (2011). Naast de uitbreiding van de brouwerij met een gloednieuwe brouwzaal (oktober 2014) is de realisatie van de panoramische Bar Bernard (augustus 2018) daar de kers op de taart. Toch verloor men het respect voor het verleden niet. Zowel de oude brouwzaal met roodkoperen brouwketel als de iconische schoorsteen worden met zorg bewaard, twee stukken industriële archeologie die zullen blijven herinneren aan dat historische beginjaar: 1946.

En dan die aloude vraag…

Zijn dit nu dezelfde bieren? Dit is de vraag die elke toerist stelt. Hier kunnen we vrij formeel zijn: er zijn verschillen, en dit op drie vlakken. Dat kan ook niet anders als je de feiten naast mekaar zet.

Sint-Bernardus brouwt nog steeds met water uit de eigen boorputten (men kon indertijd maar moeilijk het water van Westvleteren naar Watou pompen) terwijl Sint-Sixtus al drie decennia met leidingwater werkt. Ook de twee gebruikte hopvariëteiten komen van andere leveranciers, en ten slotte worden er andere gisten gebruikt. Momenteel worden alle authentieke Vlaamse trappistbieren met één en dezelfde gist van Westmalle gebrouwen (de Waalse abdijen gebruiken hun eigen gistculturen en vergistingsmethodes).

Eigenlijk zou je dus kunnen stellen dat Sint-Bernardus iets dichter bij het authentieke recept staat dan Sint-Sixtus omdat men er nog steeds brouwt me de originele gist uit het beginjaar 1946. De stam wordt onder de naam ‘Sacharomyces Cerevesiae Watou’ bewaard in de gistbank van het universiteitslabo in Louvain-la-Neuve.

Al bij al, zijn beide bieren zeer verwant, ook al proef je lichte nuances zowel in smaak als in afdronk. Er is ook een verschil in de fijnmazige schuimkraag (die langer blijft bij de Sint-Bernardus Abt dan bij de Sixtus 12). Persoonlijk ken ik echter maar weinig bierkenners die geblinddoekt de twee feilloos uit mekaar kunnen halen. Wat nu het beste is, laten we hier dan ook in het midden. Trouwens, wat betekent 'het beste bier van de wereld'? Elk verdict zal altijd subjectief of persoonlijk zijn zodat we daar verder geen commentaar aan besteden. Met meer dan twee duizend bieren in ons kleine landje, kan een bierliefhebber zich onmogelijk tot één keuze beperken. Je zou even goed aan een Fransman kunnen vragen - en wat is nu de beste wijn van Frankrijk?

Laten we concluderen dat deze twee kwaliteitsvolle bieren mekaar volledig waard zijn. Ze hebben dezelfde historische roots maar door de loop der jaren elk hun eigen identiteit en uitstraling opgebouwd. Bij Sint-Bernardus zegt men letterlijk: *"We kregen de naam van de Catsberg en het recept van Westvleteren"*. Laten we dus van beide genieten en ons gelukkig achten dat letterlijk de hele bierwereld speciaal naar de Westhoek komt om 'het verschil' te proeven.

met speciale dank aan:
Jan Daschodt, Paul De Vloo, Wouter Moyaert, Marco Passarella, Serge Szafranski, Poperinge Verbeeldt (CO7), Willy Tillie, Eric Vande Casteele en Pieter Verdonck

geraadpleegde bronnen:

-Abdijbier van a tot z
Ben Vinken - Roularta Books
-Aldfaer stamboomgegevens
-Archief Brouwerij Sint-Bernardus
-Belgian Family Brewers Traditie, Passie, Creativiteit
Jef van den Steen - Davidsfonds Leuven
De geschiedenis van een grensdorp: Watou, Abele & Sint-Jan-ter-Biezen 1830-2015
Jan Daschot (auteur), Michael Depestele (fotograaf)
-De kleine reuzen van het Belgische bier
Katrien Bruyland - Epicuralia
-De Sint-Bertinusmelkerij van Poperinge
Gerard Kestier - Aan de Schreve 2010
-Een eeuw Watouse geschiedenis
Elie E. Balduck - De Ijzerbode
-Godewaersvelde en Flandre
Jean-Pascal Vanhove - Association Godewaersvelde Histoire et Patrimoine
-Nieuwsbrief de Vrienden van het Hopmuseum
Bertin Deneire (red.) - herfstnummer 2016
-Trappisten, het bier en de monniken
Jef van den Steen - Davidsfonds Leuven
-Westvleteren, in de rust van een beek en een abdij
Herman Caulier, Domien Doise, Dany Titeca, Dirk Van Hee, Myriam Verfaillie
-Wikipedia: allerlei artikels

fotomateriaal:

© 'Westhoek verbeeldt', www.sintbernardus.be/nl/brouwerij

Het leven en ander lawijt van Jeroom Verhaeghe

PAS DE CHEVRONS POUR LES INTERNES A L'ARRIVEE

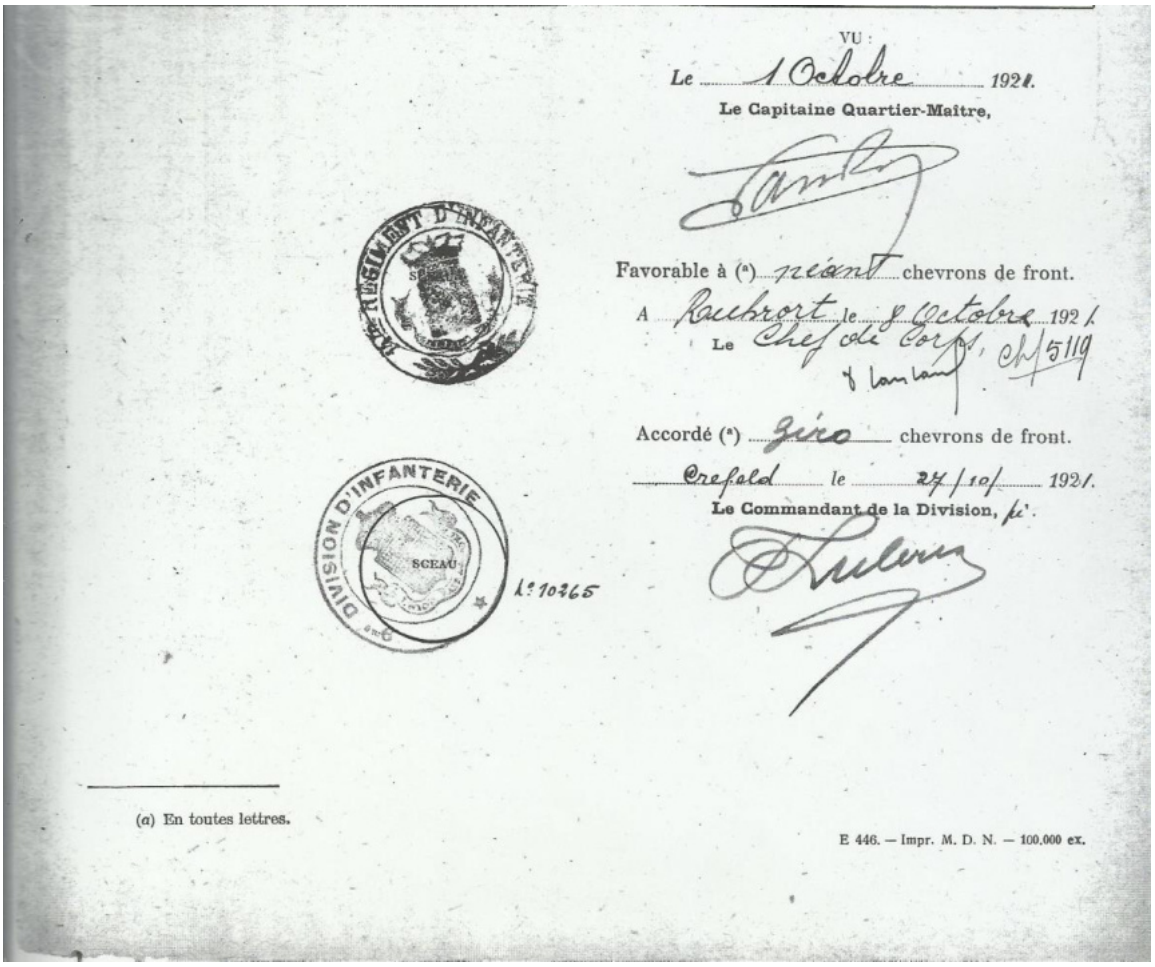

VU :

Le 1 Octobre 1921.

Le Capitaine Quartier-Maître,

Favorable à (a) néant chevrons de front.

A Ruhrort le 8 Octobre 1921.

Le Chef de Corps, Ch/5119

Accordé (a) zéro chevrons de front.

Crefeld le 27/10/ 1921.

Le Commandant de la Division, pi.

DIVISION D'INFANTERIE

SCEAU

N° 10265

(a) En toutes lettres.

E 446. — Impr. M. D. N. — 100.000 ex.

Etat de proposition pour l'obtention de Chevrons van Jeroom Verhaeghe. **Néant = zéro**. Stempels en handtekeningen nochtans in overvloed.

"Na de oorlog kregen gewone frontsoldaten één tot acht frontstrepen, naar gelang de lengte van hun dienstperiode. Deze frontstrepen bepaalden de hoogte van hun militair pensioen. Ook krijgsgevangen soldaten kregen deze frontstrepen. Dit gold echter niet voor de Belgische geïnterneerde soldaten en onderofficieren. Na hun terugkeer kregen zij geen enkele eer of materieel voordeel, ook al is er nooit bewezen dat zij zouden geweigerd hebben om bevelen uit te voeren. Integendeel, het is duidelijk dat zij door de Belgische legerleiding aan hun lot werden overgelaten. Voor de geïnterneerde officieren werd er daarentegen wel mildheid getoond. Van de 407 officieren die in Nederland werden geïnterneerd, kregen er slechts 61 een straf. De anderen kwamen er van af met een blaam. Dit in tegenstelling tot het Verenigd Koninkrijk waar de ongeveer 1600 Britse geïnterneerde soldaten zonder discussie het statuut van oud-krijgsgevangenen kregen."

De geciteerde tekst komt uit de **Toelichting bij het Voorstel van Resolutie betreffende het eerherstel voor de geïnterneerde soldaten in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog** ingediend door **Bart de Wever (NVA) in de Kamer** op **27 januari 2009**.

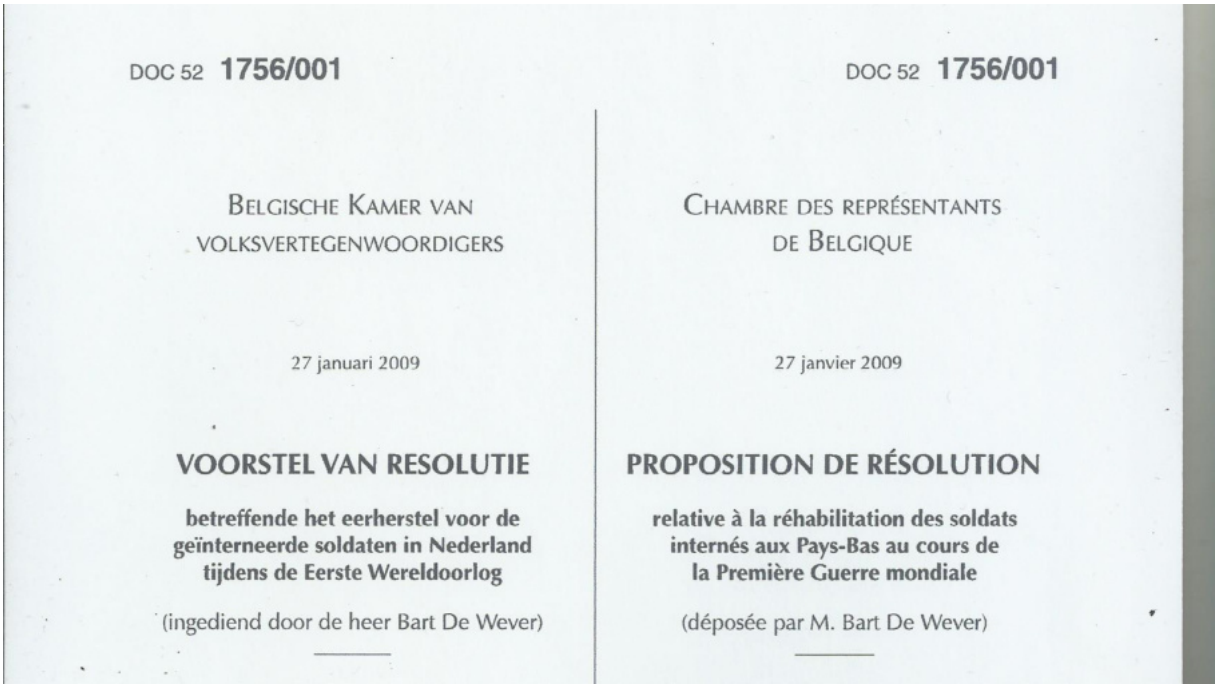

DOC 52 **1756/001**

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

27 januari 2009

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

betreffende het eerherstel voor de geïnterneerde soldaten in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog

(ingediend door de heer Bart De Wever)

DOC 52 **1756/001**

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS DE BELGIQUE

27 janvier 2009

PROPOSITION DE RÉSOLUTION

relative à la réhabilitation des soldats internés aux Pays-Bas au cours de la Première Guerre mondiale

(déposée par M. Bart De Wever)

Precies dezelfde tekst werd opnieuw als voorstel tot resolutie op **4 december 2013** door Patrick De Groote (NVA) in de Senaat ingediend. Beide voorstellen verdwenen roemloos tussen de plooien van de geschiedenis. Het was niet meer dan een obligate (?) acte de présence. Tijdens de ambtstermijn van **Steven Vandeput (NVA**), die van oktober 1914 tot november 1918 minister van defensie was**, kwam dit eerherstel evenmin niet ter sprake.** Maar hierover later meer. Eerst de historiek van de frontstreep en de parlementaire en extra-parlementaire strijd vandien.

Oorspronkelijk regelde een **wet van 25 augustus 1919** de toekenning van frontstrepen. Belgische soldaten die aan het front tegen de Duitsers gevochten hadden konden die krijgen, in totaal 8, afhankelijk van de maanden dienst aan het front. Voor de eerste frontstreep waren twaalf maanden front vereist. Aan dit militair ereteken waren ook financiële voordelen verbonden, o.m. een oorlogspensioen.
Door een **wet van 2 juli 1932** werd de betekenis van de frontstreep verruimd. Dit hield in dat niet-gewonde militairen die in de handen van de vijand waren gevallen tijdens de krijgsverrichtingen, krijgsgevangenen dus, recht hadden op de "gevangenisstrepen" (gelijkwaardig aan de frontstreep). De voorwaarde hiervoor was dat zij "**op onwraakbare wijze konden bewijzen dat zij alle verdedigingsmiddelen hadden uitgeput, die tot hun beschikking stonden vooraleer in de handen van de vijand te vallen".**
Deze bepaling was eveneens van toepassing op de geïnterneerde militairen "**voor wie het op een onwraakbare wijze kon bewezen worden dat zij verplicht werden de grens van een neutraal land te overschrijden nadat zij gevecht hadden geleverd bij de grens en nadat zij weerstand hadden geboden tot het laatste".**
De formulering van de wet zorgde ervoor dat de krijgsgevangenen probleemloos hun frontstrepen kregen, terwijl de bedoeling ervan voor de geïnterneerden onduidelijk was. Door de overgave van de vesting Antwerpen op 10 oktober 1914 moesten alle nog aanwezige vestingtroepen de wapens neerleggen en waren krijgsgevangen. Wat bij ongeveer 30000 man ook gebeurde. Ongeveer 16000 man lieten zich na de overgave interneren. Zij konden zich niet tot op het laatst met de wapens verdedigen omdat ze dat niet meer mochten. En ze wilden alles liever dan krijgsgevangen te zijn. Bovendien waren er voor de overgave al 17500 man geïnterneerd. Divide et impera?

De geïnterneerden groepeerden zich in een "**Nationaal Verbond der Strijders 1914-1918 in Nederland geïnterneerd" (NVS)**.
Het Verbond begon vanaf 1932 een harde strijd voor de frontstreep die aanzien werd als een **officieel eerherstel**. Talrijke parlementsleden, ministers en hogere militaire instanties werden aangeschreven om zich daadwerkelijk in te zetten voor de belangen van de oud-geïnterneerden.

Ook de **socialistische oud-strijders** kwamen op straat tegen de wet van 2 juli 1932.

De ministers van landsverdediging **A. Devèze en L. Denis** weigerden respectievelijk in **1936 en 1938** in te gaan op de verzoeken van de geïnterneerden.
Dit gebeurde terwijl P. van Zeeland, als eerste minister van de regeringen waarvan Devèze en Denis ministers waren, zich onomwonden uitsprak voor de toekenning van de frontstreep.
Van Zeelands positieve houding tegenover de geïnterneerden hield wellicht verband met het feit dat hij de schoonzoon was van generaal Dossin, de Belgische militaire attaché in Holland.

Toen minister **H. Pierlot** in **1939** de regering leidde, werd een nieuw verzoek ingediend en vrijwel onmiddellijk verworpen. Verzoeken ingediend bij de ministers van landsverdediging **L. Mundeleer** (**1945**) en **R. de Fraiteur** (**1946**) liepen eveneens op een sisser uit.
Deze laatste staafde zijn weigering met de volgende woorden:

" (…) De vestingtroepen uit Antwerpen, de welke in feite de massa der geïnterneerde troepen bevatten, kunnen geen aanspraak maken op deze frontstreep daar zij aan de grens geen gevecht geleverd hebben vooraleer deze te overschreiden (sic). Uwen toestand is niet te vergelijken met de moreele en materieele ontbeeringen der krijgsgevangenen (…). Zou het mogelijk zijn een frontstreep aan de geïnterneerden te verleenen voor een tijdsverloop van 2 maanden en 10 dagen die de meeste onder hen nog binnen de verschanste stelling van Antwerpen doorgebracht hebben (…)."

De federale voorzitter van de NVS, J. Wilmart, antwoordde hierop in grote verslagenheid en verbittering:

" In naam van al onze leden teekenen wij hier hevig protest aan over den inhoud van de bijgevoegde nota die U ons gezamentlijk met den bovenvermelden brief liet toekomen. **De beleediging** "**ze hadden aan de grens moeten strijden**" is er weer in vermeld**. Deze woorden dulden wij niet meer en wij VERBIEDEN AAN WIE OOK deze zinspeling nog uit te spreken** (…). Wij herhalen het voor de duizendste maal. Er kon na de overgave onmogelijk nog sprake zijn van te vechten noch aan de grens, noch elders. Er waren geen twee manieren om te handelen: ofwel Nederland binnen trekken, ofwel zich laten krijgsgevangen nemen."

Het Verbond der geïnterneerden riep in augustus **1947** de raad in van enkele politieke mandatarissen uit de senaat die behoorden tot de 4 partijen. **HH. Donvil (B.S.P), Paul van Zeeland (C.V.P.), Leclercq (Liberale Partij) en Levecq (Communisten) dienden een wetsvoorstel in tot aanpassing van de wet van 2 juli 1932.**
Opnieuw echter werd de zaak in de doofpot gestopt. Ook het verschijnen van de werken van **generaal Deguise** en van **majoor Galet** , waarin duidelijk gesteld werd **dat de geïnterneerden niet met de vinger mochten gewezen worden**, kon de opeenvolgende ministers van landsverdediging niet vermurwen.
Jaar na jaar werden de ex-geïnterneerden opgeroepen om krachtdadig de strijd voor eerherstel verder te zetten en niet toe te geven aan ontmoediging:
" De moedeloosheid die de walging benadert, zou een moordend wapen in de handen van onze tegenstrevers kunnen worden en de facto van onze bewindvoerders, die met een zucht van opluchting zouden vaststellen dat tweedracht zou ontstaan zijn in ons midden en dat de "zaak der geïnterneerden" zindelijk is doodgelopen."

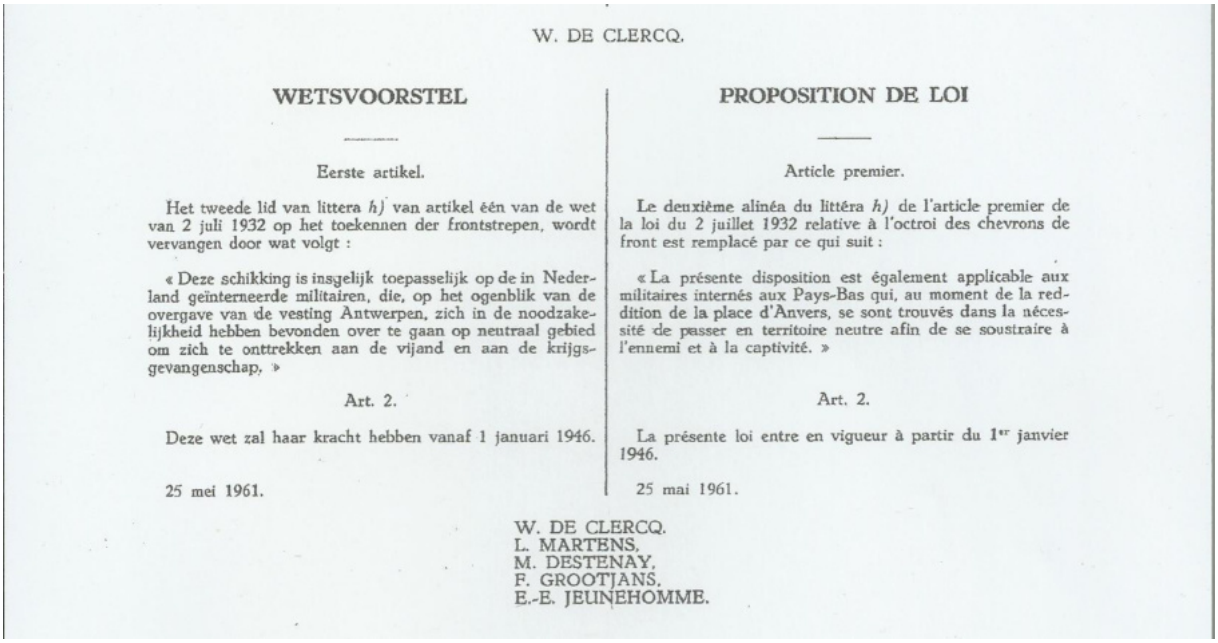

W. DE CLERCQ.

WETSVOORSTEL

Eerste artikel.

Het tweede lid van littera *h)* van artikel één van de wet van 2 juli 1932 op het toekennen der frontstrepen, wordt vervangen door wat volgt :

« Deze schikking is insgelijk toepasselijk op de in Nederland geïnterneerde militairen, die, op het ogenblik van de overgave van de vesting Antwerpen, zich in de noodzakelijkheid hebben bevonden over te gaan op neutraal gebied om zich te onttrekken aan de vijand en aan de krijgsgevangenschap. »

Art. 2.

Deze wet zal haar kracht hebben vanaf 1 januari 1946.

25 mei 1961.

PROPOSITION DE LOI

Article premier.

Le deuxième alinéa du littéra *h)* de l'article premier de la loi du 2 juillet 1932 relative à l'octroi des chevrons de front est remplacé par ce qui suit :

« La présente disposition est également applicable aux militaires internés aux Pays-Bas qui, au moment de la reddition de la place d'Anvers, se sont trouvés dans la nécessité de passer en territoire neutre afin de se soustraire à l'ennemi et à la captivité. »

Art. 2.

La présente loi entre en vigueur à partir du 1er janvier 1946.

25 mai 1961.

W. DE CLERCQ.
L. MARTENS.
M. DESTENAY.
F. GROOTJANS.
E.-E. JEUNEHOMME.

In **<u>1959</u>** en **<u>1961</u>** diende de liberaal **Willy De Clercq** een wetsvoorstel in tot toekenning van de fontstreep. Opnieuw echter werd de zaak niet behandeld.
Talrijke Vlamingen onder de geïnterneerden voelden zich uitermate gefrustreerd. Voor hen was het duidelijk **dat de Belgische regering hen in de eerste plaats heeft willen treffen**.
De Vlaamse Oudstrijder (02.07.1961) schreef immers:

"Doch de krijgsgevangenen, die zich in massa hadden overgegeven, zonder schot of stoot, kregen hun frontstreep zonder maar iets te bewijzen. Het waren grotendeels Walen. Tegenover de geïnterneerden is men echter onverbiddelijk geweest. Zij moesten wel onweerlegbaar bewijzen dat zij bij de grens hadden gestreden en tot het uiterste weerstand geboden. Zij waren meestal Vlamingen en zo kwam het dat op 33 471 geïnterneerden slechts 469 de frontstreep konden bemachtigen."

Toen op **26 februari 1964 de socialistische senator A. De Block** – oud geïnterneerde en voorzitter van de BBAN (Belgische Bond van Arbeiders in Nederland) in Zeist – **een parlementaire vraag** stelde aan de minister van landsverdediging **P.W. Seghers** waren er nog slechts 3000 geïnterneerden in leven. De Block maakte zich nog voor het stellen van zijn vraag nauwelijks illusies:
"Het ligt niet in mijn bedoeling opnieuw de zaak van de geïnterneerden te bepleiten aangezien het antwoord van de minister vooraf gekend is. Het luidt namelijk 'neen'. Mijn betoog heeft alleen tot doel aan te tonen dat tegenover de geïnterneerden **een schromelijke onrechtvaardigheid** werd begaan."

De Block stelde heel pertinent dat **niet het financiële aspect van de frontstreep** belangrijk was voor de ex-geïnterneerden, maar wel **de morele kant** van de zaak. De goed gedocumenteerde senator maakte alleen enkele opwerpingen die duidelijk moesten aantonen dat de geïnterneerden een onrechtvaardige behandeling hadden gekregen na de oorlog. **Er werd op gewezen dat zij het slachtoffer waren van een twist die ontstaan was yussen twee reeksen van Belgische officieren**.
De interventie van De Block werd op de socialistische banken op handgeklap onthaald.

Minister Segers bestempelde de kwestie van de geïnterneerden als een "**bijna historische aangelegenheid**". Hij was echter van oordeel dat het in 1964 te laat was om nog te oordelen over gebeurtenissen die 50 jaar eerder hadden plaats gegrepen.
Ongeveer een jaar later hernieuwde De Block zijn vraag. "Ik blijf aandringen omdat ik nog altijd de hoop koester dat eens toch de dag komt waarop men, naar mijn oordeel, de zware onrechtvaardigheid zal worden hersteld".

Opnieuw gaf hij een vrij gedetailleerd overzicht van de gebeurtenissen die vooraf gingen aan de internering. **Hij beklemtoonde nogmaals dat van de 407 hogere officieren het overgrote deel van elke blaam werd vrijgesproken terwijl nagenoeg alle geïnterneerden aanzien werden als landverraders. Tevens werd er nogmaals op gewezen dat bevelen gegeven waren om naar Nederland uit te wijken teneinde niet in handen te vallen van de vijand.**

P.W. Segers' antwoord was opnieuw kort en ontwijkend. Hij verschuilde zich achter het feit **dat een groot gedeelte van de archieven die betrekking hadden op de val van Antwerpen verdwenen waren**. Wel erkende hij dat "hoe langer een onrechtvaardigheid blijft bestaan, hoe dwingender de plicht wordt, ze te herstellen.

Hiermee kwam er een einde aan een strijd voor eerherstel die een halve eeuw geduurd had.
Uit de ondertoon van deze woorden van Segers bleek duidelijk een begrip voor de zaak van de geïnterneerden.
Voorgaande ministeries hadden de kwestie van de frontstreep met opzet dermate op de lange baan geschoven dat Segers de zaak in de jaren zestig niet meer opnieuw kon of wilde onderzoeken.
De protesten van de oud-geïnterneerden waren met het afsterven van de meesten onder hen ook uitgedeind.
In 2020 is niemand van hen nog in leven.

Het is niet onbelangrijk er op te wijzen dat de archieven die verdwenen waren, en waarop P.W.Segers zinspeelde, ondertussen, alweer dertig jaar geleden, opgedoken zijn.
Het zijn de onderzoekers van het AMSAB (Instituut voor Sociale Geschiedenis) die dit ontdekten.
Ze waren in 1940 in beslag genomen door Duitse soldaten om daarna als oorlogsbuit in de opslagplaatsen van het rode leger in Moskou terecht te komen.
Het Belgische leger bracht de chaotische massa papier terug naar Brussel in de jaren 90 van de vorige eeuw, waar in het Legermuseum ondertussen een verkennende lijst van de dossiers beschikbaar is.
Deze massa bevat tal van dossiers uit de Eerste Wereldoorlog.
Het "Journal de campagne" van majoor Haneuse, waaruit ik in een vorige aflevering uitvoerig citeerde, komt uit dit Moskou archief, dat in archiefdozen met cyrillische opschriften gekatalogeerd was.
Het zijn Frankie Bostyn, Luc Vandeweyer en Rob Troubleyn die me op het bestaan van dit Moskou archief wezen en me op het spoor hebben gezet van de opzoekingen die ik in juli 2015 begon.

Het overgrote deel der piotten kreeg hun frontstreep dus niet. Maar hoe werden de hogere en lagere officieren na de oorlog beoordeeld?

De rol van de onderzoekscommissie-Biebuyck in de sanctionering van de Belgische fortencommandanten van W.O. I

Stanislas HORVAT
Docent en hoofd leerstoel Recht Koninklijke Militaire School
Advocaat
Wetenschappelijk medewerker Vrije Universiteit Brussel

"De **Commission d'examen des droits à l'avancement des officiers repatriés** (voorgezeten door **luitenant-generaal Biebuyck** en daarom gemeenlijk de **"Commissie Biebuyck"** geheten) onderwierp alle officieren die tijdens de oorlog gevangen of geïnterneerd waren geweest (…) vanaf 1919 aan een diepgaand onderzoek naar de handelingen die de betrokken officieren in 1914 en nadien hadden gesteld."

In het Legermuseum te Brussel ging ik op zoek naar info over de beoordeling van **majoor Haneuse**, **commandant van het 14e Vestingregiment tijdens de belegering van Antwerpen in oktober 1914**. Ik vond het advies terug van de Commissie Biebuyck voor zijn zaak:

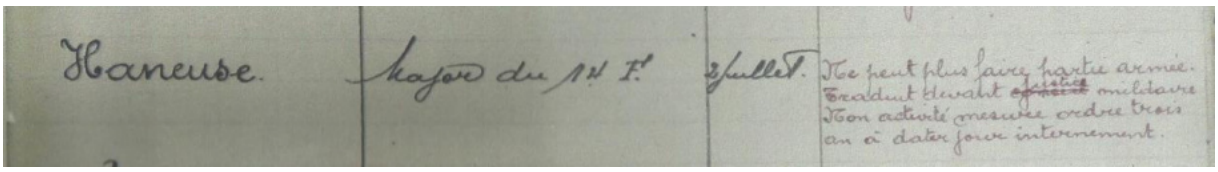

"**Ne peut plus faire partie de l'armée. Traduit devant justice militaire. Non-activité mesure ordre trois ans à dater jour (de l') internement."**

Vrij vertaald betekent dit, volgens Stanislas Horvat, **dat de Commissie meent dat hij "de eer van de officier" heeft aangetast en "onwaardig is om nog deel uit te maken van het leger".**

Hij wordt ook voor het Krijgshof gedaagd, dat nog andere sancties kan opleggen.
"Non-activité mesure ordre trois ans" betekent een anciënniteitsverlies van drie jaar.
Voor Haneuse speelt dit geen rol omdat hij al sedert 26 juni 1911 met pensioen was.
Vele vestingregimenten werden bevolen door inderhaast uit pensioen teruggeroepen hogere officieren. Voor de lagere officieren bleef dit anciënniteitsverlies voor de verdere carrière "een blok aan het been".

We nemen afscheid van de onverbiddelijke luitenant-generaal Biebuyck met een foto van het aan flarden geschoten huis Biebuyck in de Diksmuidestraat in Ieper. In laatgotische stijl. Na de oorlog werd het heropgebouwd. Het is mij onbekend welke genealogische band er is.

Haneuse wordt voor het Krijgshof gedaagd wegens postverlating: **"d'avoir, en présence de l'ennemi, abandonné, sans y être contraint par des forces supérieures, le poste ou la position qui lui était assigné à Anvers, le 8 octobre 1914".**

Op 3 oktober 1919 laat auditeur-generaal baron Raymond van Zuylen van Nyeveldt aan de minister van Oorlog weten dat het Krijgshof de luitenanten-kolonels Vereecken en Herremerre aangesteld heeft als leden van de juridische commisie in de zaak Haneuse.
De zitting vindt plaats een jaar later, op 13 oktober 1920, **en majoor Haneuse wordt er vrijgesproken**.

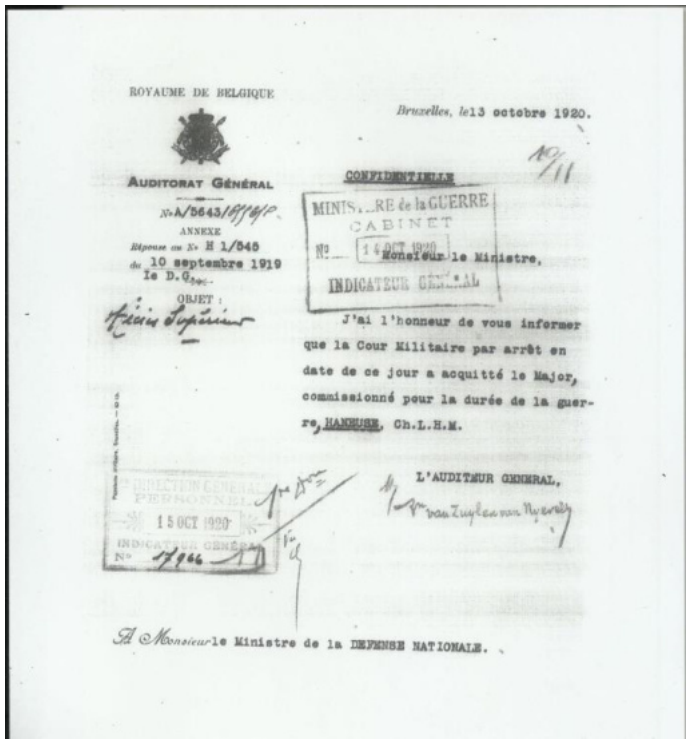
ROYAUME DE BELGIQUE

AUDITORAT GÉNÉRAL

N°A/5643/

ANNEXE

Réponse au N° H 1/545

du 10 septembre 1919

Le D.G.

OBJET :

Bruxelles, le 13 octobre 1920.

CONFIDENTIELLE

MINISTÈRE de la GUERRE
CABINET
N° 14 OCT 1920
INDICATEUR GÉNÉRAL

Monsieur le Ministre,

J'ai l'honneur de vous informer que la Cour Militaire par arrêt en date de ce jour a acquitté le Major, commissionné pour la durée de la guerre, HANEUSE, Ch.L.H.M.

L'AUDITEUR GENERAL,

DIRECTION GÉNÉRALE PERSONNEL
15 OCT 1920
INDICATEUR GÉNÉRAL
N° 17946

A Monsieur le Ministre de la DEFENSE NATIONALE.

De commentaar van Stanislas Horvat: "De vervolging draaide evenwel niet uit zoals de Commissie Biebuyck het verhoopt had. **Ofwel werd de officier vrijgesproken, ofwel sprak de krijgsraad of het krijgshof een straf uit om dan de vervolging uitgedoofd te verklaren op grond van de amnestiewet van 1919."**

Omdat er zoveel heisa is ontstaan over de commissie Biebuyck, stelt de minister van landsverdediging een nieuwe beroepscommissie samen bij koninklijk besluit van 28 februari 1920, **de <u>Commissie Levy-Morelle</u>**.

Door deze commissie, met mildere bedoelingen, wil majoor Haneuse zijn geval en dat van zijn onderluitenanten

opnieuw laten onderzoeken. Dit gebeurt in een publieke zitting op **27 december 1921**.

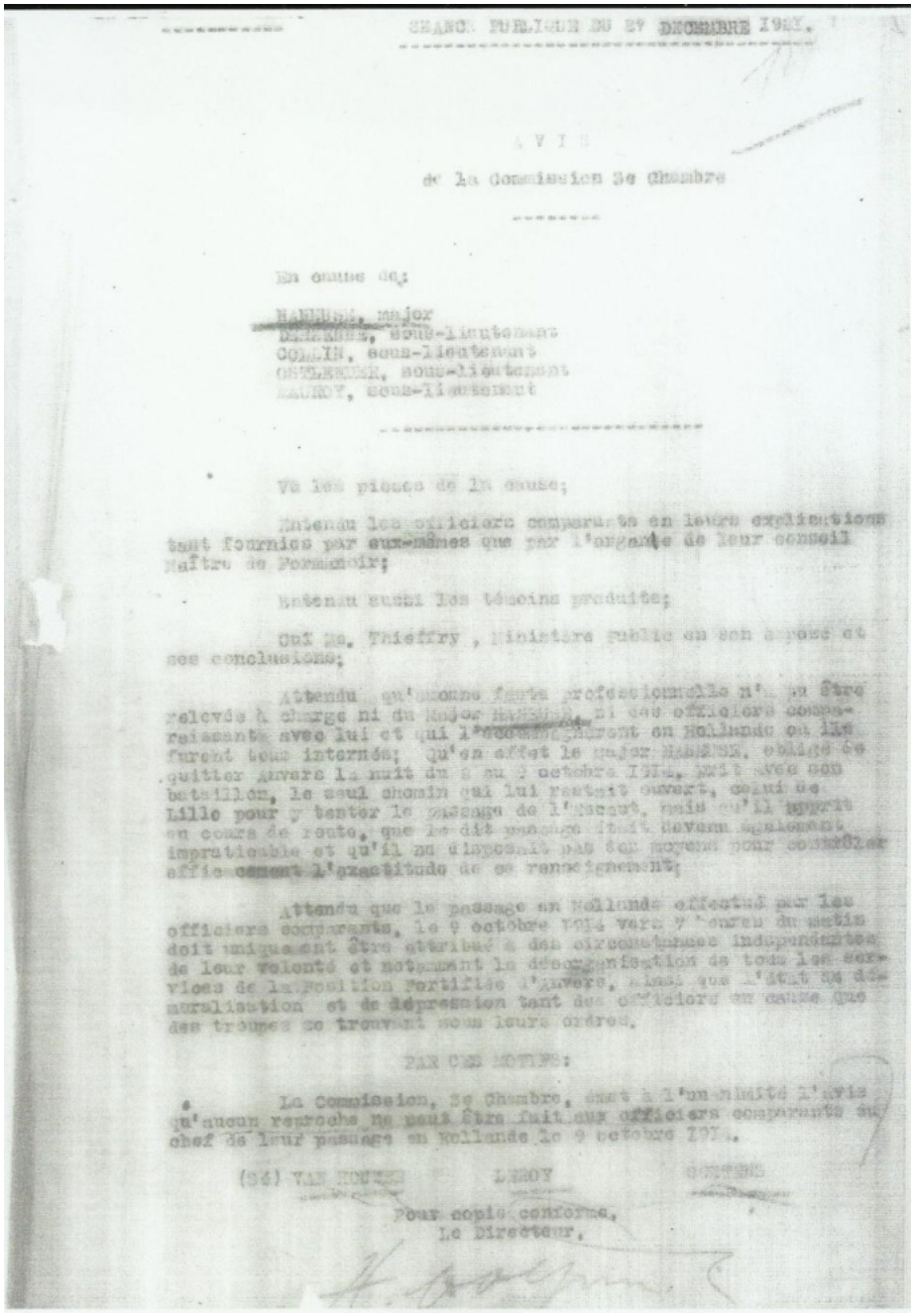

SEANCE PUBLIQUE DU 27 DECEMBRE 1921.

AVIS

de la Commission 3e Chambre

En cause de:

HANEUSE, major
DEMAERE, sous-lieutenant
COLLIN, sous-lieutenant
OSTLENDER, sous-lieutenant
MAUROY, sous-lieutenant

Vu les pièces de la cause;

Entendu les officiers comparants en leurs explications tant fournies par eux-mêmes que par l'organe de leur conseil Maître de Formanoir;

Entendu aussi les témoins produits;

Ouï Mr. Thieffry, Ministère public en son exposé et ses conclusions;

Attendu qu'aucune faute professionnelle n'a pu être relevée à charge ni du Major HANEUSE, ni des officiers comparaissants avec lui et qui l'accompagnèrent en Hollande où ils furent tous internés; Qu'en effet le major HANEUSE, obligé de quitter Anvers la nuit du 8 au 9 octobre 1914, prit avec son bataillon, le seul chemin qui lui restait ouvert, celui de Lillo pour y tenter le passage de l'Escaut, mais qu'il apprit en cours de route, que le dit passage était devenu également impraticable et qu'il ne disposait pas des moyens pour contrôler efficacement l'exactitude de ce renseignement;

Attendu que le passage en Hollande effectué par les officiers comparants, le 9 octobre 1914 vers 7 heures du matin doit uniquement être attribué à des circonstances indépendantes de leur volonté et notamment la désorganisation de tous les services de la Position Fortifiée d'Anvers, ainsi que l'état de démoralisation et de dépression tant des officiers en cause que des troupes se trouvant sous leurs ordres.

PAR CES MOTIFS:

La Commission, 3e Chambre, émet à l'unanimité l'avis qu'aucun reproche ne peut être fait aux officiers comparants du chef de leur passage en Hollande le 9 octobre 1914.

(Sé) VAN HOUTEN LEROY GOETENS

Pour copie conforme,
Le Directeur,

Het verslag van de Commissie Levy-Morelle, zoals ik het aantrof in het dossier Haneuse in het Legermuseum te Brussel. Het is een doorslagje met carbonpapier dat slechts na het inschakelen van een derde oog, een vergrootglas, al zijn geheimen voor de vorser prijsgeeft.

De Commissie geeft voor majoor Haneuse het advies: "qu'aucun reproche ne peut être fait aux officiers comparants du chef de leur passage en Hollande le 9 octobre 1914."

Hierbij de volgende motivering: "**Le major Haneuse, obligé de quitter Anvers la nuit du 8 au 9 octobre 1914, prit avec son bataillon, le seul chemin qui lui restait ouvert, celui de Lillo pour y tenter le passage de l'Escaut, mais qu'il apprit en cours de route, que le dit passage était devenu également impraticable et qu'il ne disposait pas des moyens pour contrôler l'exactitude de ce renseignement.**
Le passage en Hollande effectué par les officiers comparants, le 9 octobre 1914 vers 7 heures du matin, doit uniquement être attribué à des circonstances indépendantes de leur volonté et natamment la désorganisation de tous les services de la Position Fortifiée d'Anvers, ainsi que l'état de démoralisation et de dépression tant des officiers en cause que des troupes se trouvant sous leurs ordres."

De Minister van Landsverdediging schrijft op 3 februari 1922 een brief aan de commandant van het 14e waarin hij verklaart dat hij zich aansluit bij de voorstellen van de

beroepscommissie en dat geen enkele disciplinaire sanctie dient genomen tegen de betrokken officieren. Ze krijgen evenwel geen frontstreep.
Opvallend is hierbij dat de verzachtende omstandigheden, nl. de desorganisatie van alle diensten van de Versterkte Stelling Antwerpen evenals de toestand van demoralisatie en van depressie, waarin zowel de soldaten als de officieren zich bevonden, met succes als argument worden gebruikt bij de beoordeling van de officieren. Dit geldt evenwel niet voor de beoordeling van de troepen onder hun commando.

En ik zou hier kunnen stoppen. Want ondertussen is het al tot in den treure herhaald **dat de geïnterneerden geschoren zijn als schapen, om het met doos boerenbetweterigheid te zeggen**. Maar ik wil volledig zijn, of toch zoveel mogelijk.
Ik heb in het begin gezegd dat onder minister Vandeput dit eerherstel niet ter sprake kwam. Dit is niet helemaal de waarheid. Vandeput had andere plannen.
Eerst veranderde hij de naam van Legermuseum in War Heritage Institute. Een soort face lift dus om het in het Vlaams te zeggen. En het bleef niet bij plannen.
De **Royal Military Academy** (voorheen **Koninklijke Militaire School**) schreef een postdoctoraal onderzoeksproject uit "**The internment of Belgian officers and soldiers in the Netherlands during the First World war: from the origins to the post-war political and judicial consequences for those involved**.
De historicus **dr. Lawrence Van Haecke** werd op 1 maart 2014 met dit éénjarig project belast. Tijdens dit eerste jaar verzamelde hij een aanzienlijke hoeveelheid data. Het project werd verlengd tot februari 2016.
Ik ontmoette hem in augustus 2015 een paar keer in het Legermuseum. Hij vroeg me voor welke partij ik met dat onderwerp bezig was. Ik antwoordde dat ik voor mijn opa Jeroom reed.
In 2018 vond ik op internet een soort powerpoint-presentatie van het resultaat van zijn onderzoek:

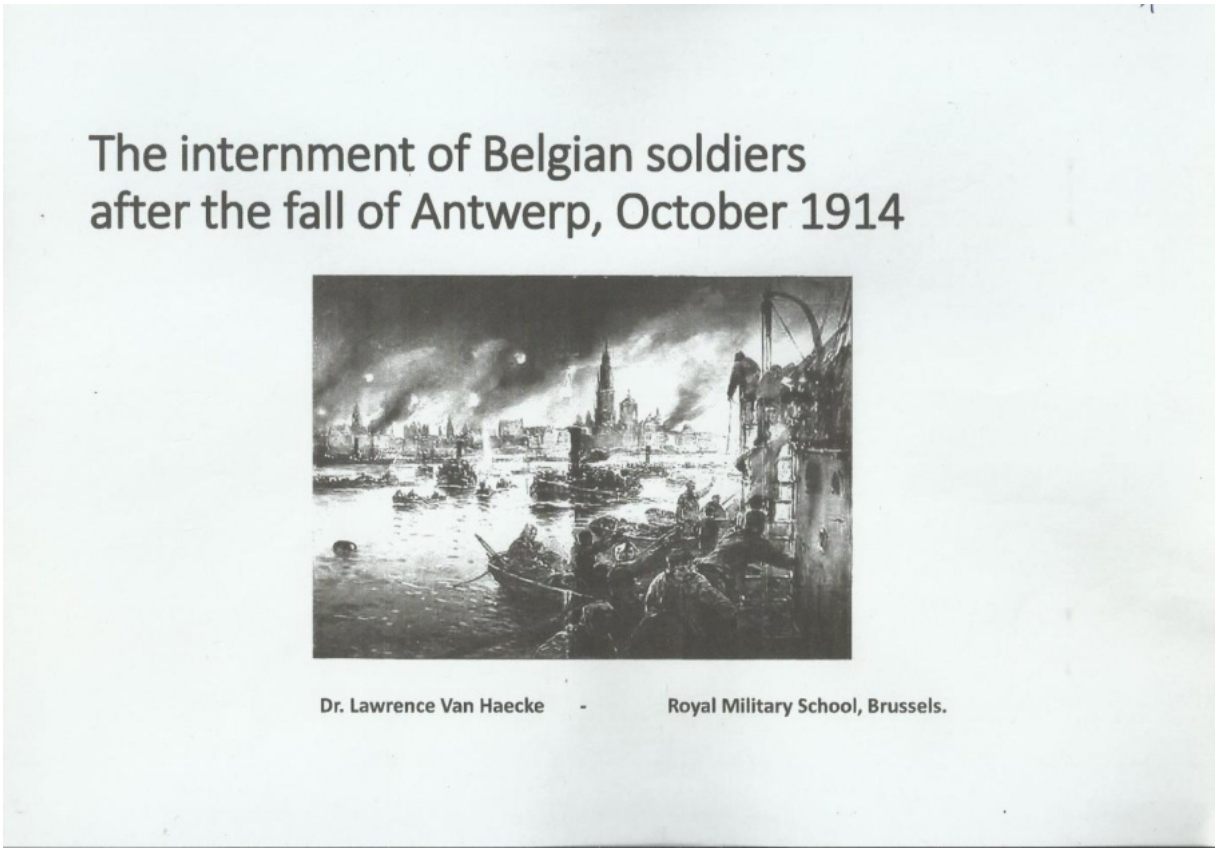

Het is een schematische weergave van de laatste dagen voor de val van Antwerpen en een poging tot verklaring van de onvrede die er bestond, en wat mij en anderen betreft nog altijd bestaat, over de naoorlogse beoordeling van de geïnterneerden.
Lawrence Van Haecke onderscheidt de "**military policies**" en de "**policies of the government**".
De militaire politiek onderzocht of er sprake was van desertie. Hij las dossiers in het Krijgshof en komt tot het besluit dat er geen sprake was van desertie als de grens op commando van officieren werd overschreden (**opa Jeroom was geen deserteur**).
De regeringspolitiek daarentegen ging ervan uit dat er moed en zelfopoffering vandoen was om de plicht te vervullen. En daar ontbrak het de geïnterneerden blijkbaar aan, gezien ze geen frontstreep kregen.
De vraag blijft uiteraard of dit criterium niet door de militairen in het oor van de regering werd geblazen. **Ik denk dat Lawrence Van Haecke, als zovelen, om de hete brei heen is gefietst.**
De NVA heeft het dossier, dat ze voor de herdenking had uitgerold, niet keurig afgewerkt. Ik weet niet waarom.
Net zomin weet ik waarom de executies in het Belgische leger n.a.v. desertie tijdens de oorlog nauwelijks ter sprake zijn gekomen. Hebben de Belgische overheden hier geen kans op grootmoedigheid verkwanseld?

Nederland rondde de herdenking wel in stijl af.
Op zaterdag 24 november 2018 vond in Harderwijk een herdenking plaats en een viering 100 Jaar Einde Belgenkamp. Ik was op de uitnodiging ingegaan die ik via Geert Laporte en Liek Mulder, historicus stadsmuseum Harderwijk en organisator, had ontvangen.
In de vroege ochtend reden we over de gladde Nederlandse wegen naar de Veluwe.
Op **het Belgisch Militair Ereveld op de begraafplaats Oostergaarde te Harderwijk** zweefden nevelsluiers rond de graven. In totaal stierven 553 geïnterneerden in Nederland. 432 hiervan zijn op het Ereveld bijgezet.

Er was de muziekvereniging Kunst na Arbeid en het Harderwijker Mannenkoor.
Juniorstadsdichter Naomi Ramaker maakte indruk met haar gedicht 'Terugkeer', met daarin de regels "**Verdreven uit hun eigen leven / Maar er is een plek / Die hen een heden biedt / Totdat de toekomst duidelijk is / Het Belgenkamp**".
En er waren kransleggingen: door de burgemeester van Temse Luc de Rijck en door Axel Buysse die de Vlaamse regering vertegenwoordigde, evenals door locoburgemeester Gert Jan

van Noort. Er was een secretaris van de Belgische ambassade in Den Haag aanwezig die ook bloemen gaf. De Belgische en de Nederlandse militaire autoriteiten hadden hun kat gestuurd.

We overnachtten in **Nunspeet,** waar toen een vluchtelingenkamp was voor armlastige Belgen, en de zondag reden we naar **Amersfoort en het Belgenmonument**.

Dit Belgenmonument werd pas in 1938 door de Belgische overheid opgemerkt. Op 22 november van dat jaar maakte Leopold III dit bouwwerk van Huib Hoste en van de geïnterneerde Belgen uit 1917 over aan koningin Wilhelmina. **"Als getuigenis der dankbaarheid van het Belgische volk voor de edelmoedige hulpvaardigheid aan de Belgische uitgewekenen door het Nederlandse volk bewezen**."
Naar aanleiding van het verschijnen van hun brochure, plaatste het **Nationaal Verbond** "**uit erkentelijkheid**" dit opschrift op het Belgenmonument in 1947:

De foto's van Harderwijk en van Amersfoort zijn van Paul Devisch.
Hij was ook de bereidwillige chauffeur van dienst.
Samen met zijn vrouw, Linda De Winter, waren ze ook gastgezin voor het verblijf van **Liek Mulder** op 8-9 maart 1919. Ik kan ze hiervoor niet genoeg bedanken.
In de bib van Ieper hielden Liek en **Geert Laporte** een voordracht over de internering in Holland. Toch wel ruim geschat bijna 100 geboeide aanwezigen.

Maar het laatste beeld is voor mijn dooppeter, Richard Verhaeghe, oudste zoon van Jeroom, om wie dit ganse verhaal draait. **Ik was nog vergeten te zeggen dat nonkel Sjaar ieder jaar met zijn fiets naar de IJzerbedevaart reed. En dat hij in zijn vrije tijd … schapen scheerde.**

Op de hoevedag **van 13 augustus 1978 in de Lindestraat te Roesbrugge.**

Geraadpleegde werken:
LAPORTE, G. Belgische geïnterneerden in Nederland gedurende de eerste wereldoorlog. Gent, onuitgegeven proefschrift, 1981.

HORVAT, Stanislas. "De rol van de onderzoekscommissie Biebuyck in de sanctionering van de Belgische fortencommandanten van wo1", in: Een leven van inzet. Liber Amicorum Michel Magits. Antwerpen, Kluwer, 2012.
HAECKE, Lawrence Van. The internment of Belgian soldiers after the fall of Antwerp october 1914. Brussels, Royal Military School, 2016 (?). Te lezen op internet.
Legermuseum:DOSSIER Haneuse. Farden 8948-8954 "Décisions h".

Op vrijdag 6 maart had ik een afspraak met Guido Vandermarliere in het archief in Poperinge. Doo had in het maartnummer van zijn gazette het marktlied over opa Jeroom gepubliceerd en ik liet mij gewillig uit mijn kot lokken.
Ik had eerst plannen om in lezersbrieven meer over opa Jeroom en de eerste wereldoorlog te vertellen. Een eerste verscheen in het tweede maartnummer. Guido spoorde me aan om het grootser te zien. Hij gaf me "carte blanche" in zijn gazette. Ik heb geantwoord dat ik zijn vertrouwen niet zou beschamen.
Een week later kwam de lock down. En ik heb me gesmeten. Vanaf mei was er maandelijks een episode uit "Het leven en ander lawijt van Jeroom Verhaeghe". Het zijn 8 delen als ik goed kan tellen. Ik wil Doo nogmaals danken voor publicatie in zijn gazette.

Graag gedaan, Marc, en zeker voor alle Jeroom Verhaeghes, die miskend uit den Grooten Oorlog gekomen zijn!

De schrijver in verleden tijden…

Pareltjes uit het Poperings archief !

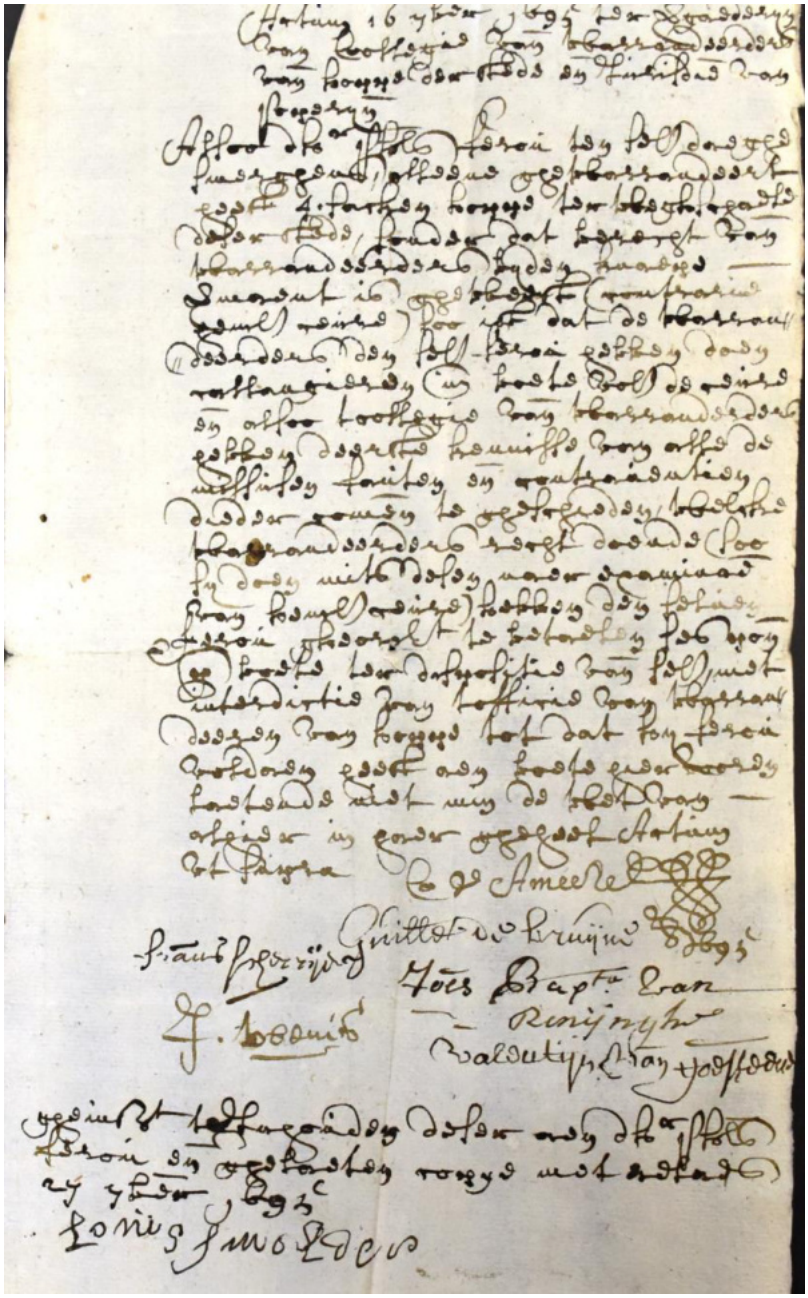

Zoals eerder al eens gesteld, is **Jacques Destailleur** *nog altijd bezig met het doorploegen van de 'processen' en daarbij zit hij momenteel in de moeilijke periode van het jaar 1695. En daarin vond hij dit pareltje. We typen deze tekst eerst gewoon uit.*

SAP165A - nummer 68

Actum 16 7ber 1695 –
Ter vergaederinghe van collegie vande **warrandeerders**[1] **vande hoppe** der stede ende jurisdictie van Poperinghe

Alsoo dheer **Philip Ferou** ten selve daeghe smerghens olleene[2] ghewarrandeert heeft 4 sacken hoppe ter weeghschaele deser stede - sonder dat berecht vande warrandeerders byden knaepe[3] vermaent is gheweest - (contrarie hemlieden ceure) - soo ist dat de warrandeerders den selve Ferou hebben doen callangieren[4] inde boete voluntair der ceure
ende alsoo tcollegie vande warandeerders
hebben deerste kennisse van

[1] Warrandeerders : of garrandeerders – dienden 'warrant' te staan dat de hoppe van goede kwaliteit was.
[2] Olleene = alleen
[3] De Knaepe = in dit geval is de 'knape' hier eigenlijk de 'secretaris' die dus ook de taak had om het 'berecht' of het bureau van de warrandeerders op te roepen, wanneer die gevraagd werden in de weegschaal.
[4] Calangieren : WNT - Enen —. *Iemand aanklagen*, *een eisch in rechte tegen iemand instellen*, *eene boete van iemand vorderen*, *hem calengeeren*. Mlat. *calumniare* of *calumniari*, actionem intendere; in jus vocare. Kil. kalangieren, exigere multam, vexare aliquem multa, irrogare multam; voor het gebruik in Zuid-Nederland zie de Wdbb. van De Bo en Schuermans. Ook in den zin van lat. *calumniare*, nl. *lasterlijk aanklagen*.

alle de missusen - fauten ende contraventien- dieder commen te gheschieden
welcke warrandeerders recht doende - soo sy doen mits desen –
naer examinatie van hemlieden ceure –
hebben den selve Ferou gheordonneert te betaelen ses ponden parisis boete
ter dispositie vande selve -
met interdictie[5] van tofficie van warrandeeren van hoppe
tot dat hy Ferou volddaen heeft aende boete hier vooren –
laetende niet min de wet van alhier in haer gheheel
Actum ut supra
C. Ameele - Frans Scherryer – Guillaume De Bruyne – Joannes Baptiste van Renynghe – J. Wenis – Valentyn vande Goesteene
Gheinsinueert tinhouden deser aen dheer Philippe Ferou ende ghelaeten copye met relaes – 27 7ber 1695 – Louis Smolders

Ondanks het feit dat het 'comité' van de warrandeerders van de hoppe – hun eigen 'berecht' en hun eigen 'keure' hadden en dus zelf konden beslissen – gaat Ferou daarmee niet akkoord en gaat hij 'in hoger beroep' bij de Poperingse schepenban.
De wet overlegt in het Frans en besluit eveneens in het Frans dat: - alles gezien – zij –de wet - ordonneert an de eiser om voorlopig te betalen de boete van 6 pond parisis in de handen van één van de confrères - *of collega's* - met borg om deze som terug te krijgen indien zich het geval zich voordoet -
opheffende ter zelver tijd het verbod en het schorsen van het uitvoeren van het ambt van warrandeerder – *dus hij mag terug het ambt van warrandeerder van de hoppe uitvoeren* -
en laat de partijen toe - van nu af - de feiten te bewijzen volgens hun intentie en elk ter contrarie - zoals het hen dient -
Het is de greffier J. Mazeman *die het besluit ondertekend.*

Net zoals bij veel andere dossiertjes in de 'processen' vinden we hier ook slechts één enkel stuk.

15 maart 1678 - Pachtbrief partij bos van de Pontpepers - SAP165B - Nummer 120

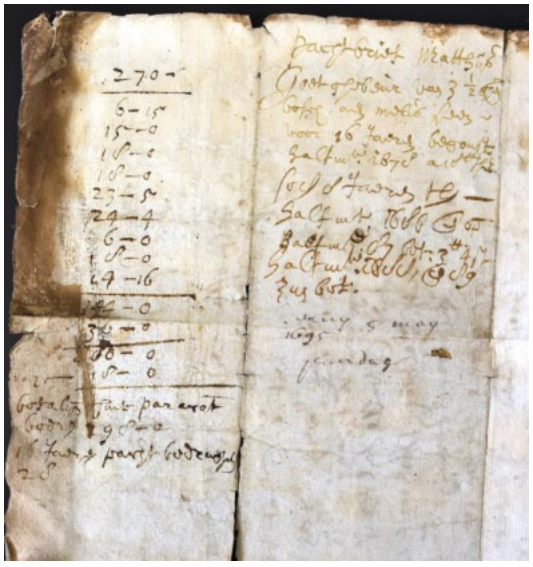

Pachtbrief Matthys Goetghebeur van 3 1/2 ghemeten bosch aen **Melis Leen** voor 16 jaeren begonst -
in halfmaerte 1678 - aen 18 pond tsjaers
somme 8 jaeren tlaetste halmaerte 1686 ende op baefmesse 87 - betaelt 3 pond 4 schele halfmaerte 1688 ende 89
aan 8 pond tsjaers

[5] Interdictie : verbod

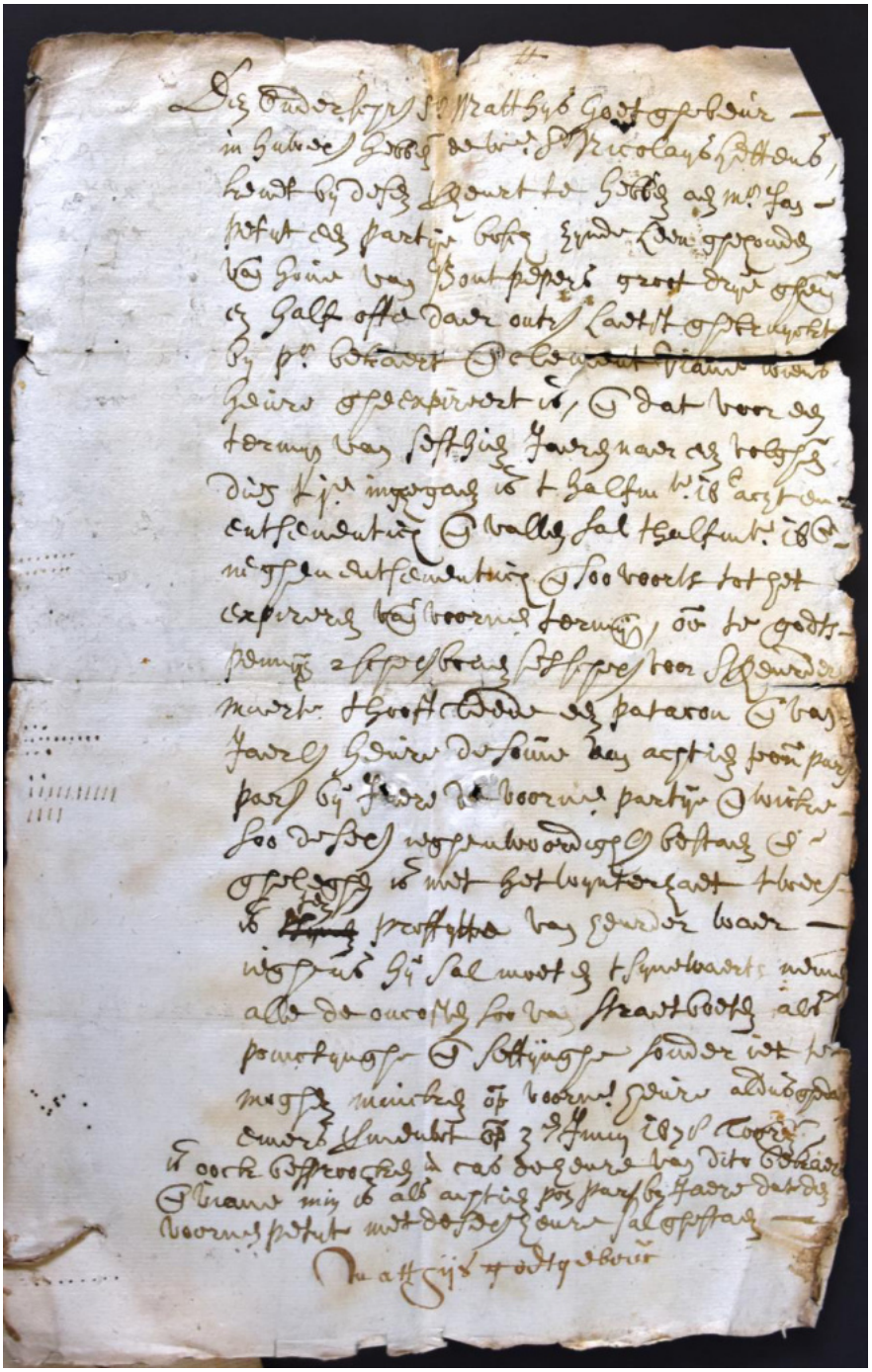

De onderschreven **sieur Matthys Goetghebeur in huwelyck hebbende de weduwe van sieur Nicolays Hettens -** kendt by desen - verheurt te hebben aen **meester Jan Petyt** een partie bosch - zynde leen ghehouden vande hove van de **Pontpepers –**

groot drie ghemeten en half ofte daer ontrent - laetst ghebruyckt by **Pieter Bekaert ende Clement Viane -** wiens heure ghe-expireert[6] is - ende dat voor een termyn van sesthien jaeren naer een volghende -- dies tjste ingegaen is te halfmaerte - 16c achtentseventich ende vallen sal thalfmaerte 16c neghen entsteventich - ende soo voorts tot het expireren van de voornoemde termyn - omme te godtspenninck 2 schele - boven ses schele voor sverheurders maerte[7] thooftcleede -
een patacon ende van jaerlickxe heure de somme van achtien ponden parisis by jaere -
de voornoemde partye ende wicke - soo deselve jeghenwoordighlick bestaen ende gheleghen is met het wynterzaet[8] -
twelke is ten proyfftte van de heurder - waer jeghens hy sal moeten tsynwaerts nemen alle de oncosten -

---

[6] Expireren : voorbij is
[7] Maerte : meid
[8] Wynterzaet – winterzaad – jong net uitgesproten scheuten

soo van straetboeten als pointinghe ende settynghen sonder iet te moghen mincken op de voornoemde heure -
aldus ghedaen emmers vernieuwdt opde 3de juny 1678-
Toorconde
is oock besproocken in cas de heure van dito Bekaert ende Viane min is als achtien ponden parisis by jaere dat den voornoemde Petyt met deselve heure sal ghestaen

Matthys Goedtgebeur